

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

ریاضي

دریم ټولگی

$$6-1 < 6+1$$

$$9+2 > 10$$

$$6+5 = 11$$

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ټیونکو د روزنې
او د ساینس د مرکز مهمیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

ریاضي

دریم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

الف

د کتاب د تالیف، څېړني او تدقيق کمیټي

ليکوالان:

- سر مؤلف الحاج عبدالله شاه د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دپيارتمنت غړی
- سر مؤلف عبدالاکبر د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دپيارتمنت غړی
- سر مؤلف نظام الدین د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دپيارتمنت غړی

تأيید او مطالعه:

ملي شورا:

- د ولسي او مشرانو جرگې د ديني، پوهني او لږو زده کړو د کمیسیونونو غړي.

د څېړني او تدقيق کمیټي:

پوهني وزارت:

- سر مؤلف امان الله د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دپيارتمنت غړی.
- سر مؤلف مير نقيب الله د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د څېړني او ارزني د دپيارتمنت آمر.
- دوکتور ننگيالی ارسلاد پوهني وزارت سلاکار.
- محمد عزيز تحریک د پښتو دپيارتمنت آمر، ادیتور.
- ژباړونکی:

سر مؤلف نظام الدین د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دپيارتمنت غړی.

د محتوا، ديني او سياسي فرهنگي برخو د څېړني او بررسۍ کمیټه:

- دوکتور عطاء الله واحدیار د پوهني وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئیس.
- دوکتور محمد يوسف نیازی د پوهني وزارت سلاکار.
- د مؤلف مرستیال محمد سهراب دیدار د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دپيارتمنت علمي غړی.

د څېړني او تدقيق د څارني کمیټه:

- دوکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزني او د ساینس مرکز معین
- دوکتور شېر علي، طرفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

طرح او هنراين: حميدالله فقاري

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی   دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري   هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی   د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو   د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي   پامپریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي   هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل خلیږي   لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به   لکه زره وي جاویدان
نوم د حق مودی رهبر   وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهني دوزیر پيغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکي دی، چې د علمي پرمختګ او ټولني د اړتياوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رضنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي ګټورې موضوعگانې پکې زياتې شوې دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځيدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکفېته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

زه پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران استادان او ښوونکي د تعليمي نصاب په رضنده پلي کولو کې ستره دنده او دروند مسؤوليت لري.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ د پاکې حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولني د څرګندو اړتياوو له مخې پراختيا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رضنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لايښه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې ښې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو موسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تدوين او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې ښې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

د کتاب د محتوا فهرست

مخ	عنوانونه	شپږه
۱	لومړی فصل د عددونو مقامي قیمت	۱
	دوهم فصل	
۹	تجسس او تخمین کول	۲
	درېم فصل	
۱۱	د عددونو لوستل او لیکل له (۱۰۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰۰۰) پوري	۳
۱۵	د عددونو پېژندنه له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پوري	۴
	څلورم فصل	
۱۸	د جمعي په عملي کې د لس دانه ییزو کروپونو له جوړولو څخه کار اخیستل	۵
۲۰	د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعي حاصل یې له ۱۰۰۰۰۰ زیات نشي	۶
۲۲	د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زیاتي اجزای ولري	۷
۲۴	د جمعي د عملي آزمايل	۸
	پنځم فصل	
۲۶	له یو بل څخه د دوه رقمي، دري رقمي او څلور رقمي عددونو تقریب	۹

۲۸	د تفریق د عملیې سرته رسول د پور کولو (قرض) د اړتیا په صورت کې	۱۰
۳۳	د تفریق د عملیې آزمویښه	۱۱
شپږم فصل		
۳۵	د عددونو د خط پیژندنه	۱۲
۳۷	د دوولسونو په شا او خوا کې د عددونو پرته	۱۳
۳۹	د عددې خط څخه په کار اخیستني سره د جمعي عملیه	۱۴
۴۰	د عددې خط څخه په کار اخیستني سره د تفریق عملیه	۱۵
اووم فصل: ضرب		
۴۲	د ضرب د عملیې د مفهوم پیژندنه	۱۶
۴۲	د ۲ او ۷ د ژبني ضرب جدول پیژندنه	۱۷
۴۹	د ۸، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبني ضرب جدول پیژندنه	۱۸
۵۲	له (۱-۱۰) د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخیستلو طریقه	۱۹
۵۵	د ضرب په عملیه کې د بدلون (تبدیلی) خاصیت	۲۰
۵۷	د یوه عدد ضربول په ۱، ۱۰ او ۱۰۰ کې	۲۱
۵۹	د ۱۰۰ او ۱۰۰۰ ضربول په یوه عدد کې	۲۲
انهم فصل: د اندازه کولو واحدات		
۶۳	د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)	۲۳
۶۵	د سانتي متر پیژندنه	۲۴
۶۷	د دیسي متر پیژندنه	۲۵
۶۸	د ملي متر پیژندنه	۲۶

۷۰	.....	د کيلو متر پيژندنه	۲۷
		نهم فصل : هندسه	
۷۱	.....	په شکلونو کې د ټکي (نقطې) ، ټوټه خط ، نيمایي خط او خط پيژندنه	۲۸
۷۴	.....	د خط د ډولونو پيژندنه	۲۹
۷۶	.....	د زاویو د ډولونو پيژندنه	۳۰
		اسم فصل	
۸۰	.....	د خلاصو او تړلو شکلونو پيژندنه	۳۱
۸۲	.....	تخميني او دقيق اندازه کول	۳۲
۸۴	.....	د مربع ، مستطیل او مثلث د محیط (چاپيريال) پيدا کول	۳۳
		یو و اسم فصل : د کتلې، وخت او هایعاتو اندازه کول	
۸۷	.....	د کتلې د اندازه کولو واحد (کيلو گرام)	۳۴
۹۱	.....	د ساعت (گرې) ، پيژندنه	۳۵
۹۵	.....	د ساعت په واسطه د وخت ټاکل	۳۶
۹۸	.....	د اونی – میاشت او کال پيژندنه	۳۷
۹۹	.....	د جنتري پيژندنه	۳۸
۱۰۳	.....	د لیتر پيژندنه	۳۹
۱۰۵	.....	د یوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې	۴۰
۱۰۷	.....	د دوه رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې	۴۱

دواسم فصل

- ۱۱۴ د ویش (تقسیم) د عمليې پېژندنه ۴۲
- ۱۱۷ د دوه رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عددونو باندې .. ۴۳
- ۱۲۱ د دري رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عدد باندې ۴۴
- ۱۲۴ د ضرب او ویش د عملیو آزمویښه د یو بل په واسطه ۴۵
- دیارلسم فصل : کسر
- ۱۲۷ د کسر پېژندنه ۴۶

لومړی فصل

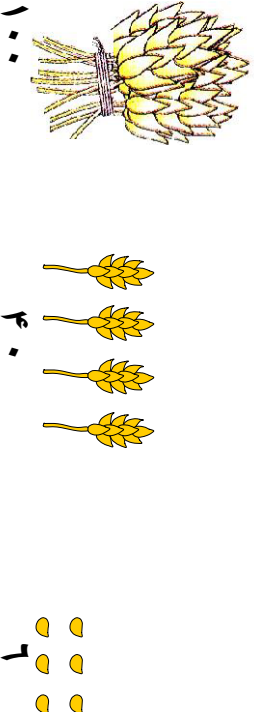
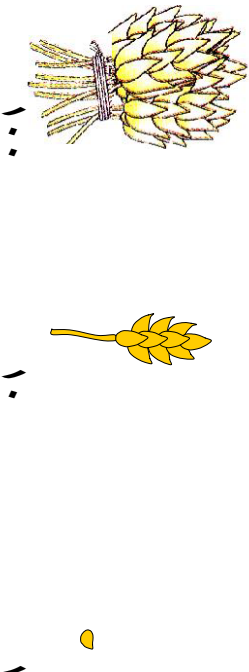
د عددونو مقامي قیمت

لومړی اوست: د عددونو مقامي قیمت

هدف: زده کوونکي دي د یوه رقم مقامي قیمت په اړوندو مرتبو کې تشخیص کړای شي.

کړانو زده کوونکو تاسو مخکې د یويزو، لسيزو او سليزو مرتبو پيژندلې دي دا چې د عددونو په ليکلو کې د مرتبو پيژندل مهم دي یو ځلي بيا د هغو یادونه کوو.

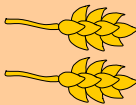
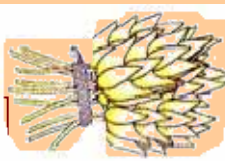
پورتنه شکل د ۱۴۶ عدد رابښيي په داسې حال کې چې ۶ دانې غنم د ۶ عدد، او ۴ د غنمو ۱۰ دانه يې وزي د ۴۰ عدد او د غنمو یو سلې وزي د ۱۰۰ عدد رابښيي چې په جدول کې په لاندې توگه ښودل کېږي.

سليز	لسيز	یويز
۱	۴	۶

۱. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د هغو له مخې، لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

کبړي

سلیز، ټوله

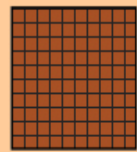
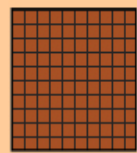
لسیز او

یويز

لاس ته راغلی عدد څو رقمي دی؟ دغه رقمونه د لاندې جدول په اړوند مرتبو کې ولیکئ.

سلیز	لسیز	یويز
------	------	------

۲. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

۳. لسیز او ۲ سلیز کبړي دا عدد په لاندې جدول کې ولیکئ.

سلیز	لسیز	یويز
------	------	------

۳. د لاندې شکلونو له مخې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

کبړي دا عدد په

سلیز ټول

لسیز

یويز

لاندې جدول کې ونیسئ.

سلیز	لسیز	یويز
------	------	------

۱- د لاندې مثال سره سم تش ځایونه په خپلو کتابچو کې وکړئ.

مثال: ۸ یويز ۹ لسيز ۳ سليز ۳۹۸ کيږي

۱ یويز ۵ لسيز ۹ سليز کيږي

۹ یويز ۹ لسيز ۸ سليز کيږي.

۲- د لاندې مثال څخه په کار اخستني سره تش ځایونه په خپلو کتابچو کې وکړئ.

۱- مثال:

$$= ۷۸۲$$

$$= ۸۹$$

$$= ۷۰$$

$$= ۲۰۶$$

$$= ۷۱۰$$

$$= ۹۵۲$$

سليز

يويز

لسيز

سليز

سليز

يويز

لسيز

سليز

يويز

يويز

يويز

يويز

۳- لاندې هر يو عدد په خپلو کتابچو کې په رقم سره وليکئ.

• دوه اويا

• پنځه سوه څلور اتيا

• دوه سوه پنځه دير ش

• شپږ پنځوس

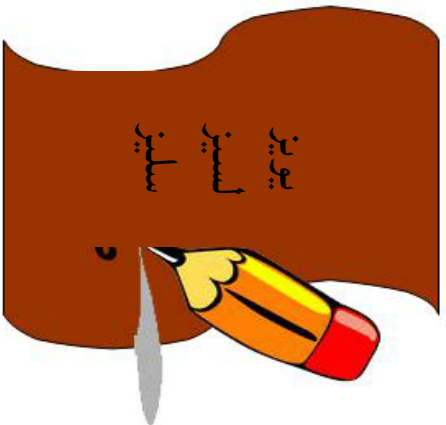
• اووه سوه څلور څلوښت

• پنځه سوه دروښت

۴- لاندې عددونه و لولئ او هر یو په خپلو کتابچو کې په حروفو

و لیکئ.

۷۴۶
۶۴۲
۷۰۷
۹۰۲
۴۳۰
۱۲۳

۵- د ۴ او ۱ په عددونو سره څو دوه رقمي عددونه لیکلای شئ؟

۶- د ۲۰۰ او ۲۵۰ عددونو په منځ کې ټول هغه عددونه چې د ۵ رقم و لري و لیکئ.

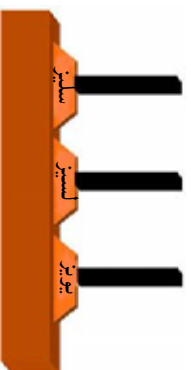
۷- فہیم ۳۳ افغانی لري د بني لوري د ۳ رقم ته او هم د کين لوري د ۳ رقم ته ځير شئ.

الف: وواياست چې دادواړه رقمونه يو له بله سره څه توپير لري؟

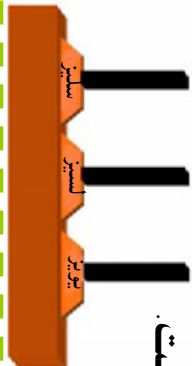
ب: د دواړو رقمونو ارزښت يوشی دی؟

ج: د نوموړي عدد بني او کين لوري رقمونه په عملي توگه د لرگوتو په واسطه وښياست؟

د: د نوموړي عدد رقمونه په چوت کې وښياست.

هـ: د ۱۰۰۰ عدد په چوټا کې وښايست.

۸- لاندې عددونه په نظر کې ونیسئ.

الف - د ۱۶ په عدد کې څو یويز او څو لسيز شتوالی

لري؟

ب - د ۱۰۶ په عدد کې څو یويز، څو لسيز او څو سليز

شتوالی لري؟

ج - داووه نوي په عدد کې څو یويز او څو لسيز شتوالی

لري؟

د - د اته سوه په عدد کې څو یويز او څو لسيز شتوالی

لري؟

ه - د دوه رقمي تر ټولو په کوچني عدد کې څو یويز او

څو لسيز شتوالی لري؟

و - د دوه رقمي تر ټولو په لوی عدد کې څو یويز او څو

لسيز شتوالی لري.

په لولګي کې د زده کونکو فعالیت

دلاندې شکلونو یا کارتونونو په ډول د ۳،۲،۱ عددونه په نظر کې ونیسئ څو څو درې رقمي عددونه لیکلای شئ، او هم د هغو تر ټولو د کوچني، او تر ټولو د لویو عددونو نومونه واخلئ.

_____	_____	_____
_____	_____	_____

_____	_____	_____
_____	_____	_____

_____	_____	_____
_____	_____	_____

تر ټولو لوی عدد

تر ټولو کوچنی عدد

بښاغلی بښوونکی دې د زده کوونکو څخه درې تنه د ټولګي مخني ته ودروي. او هریوه ته دې د ۳،۲،۱ یو یو کارت ورکړي. او له هغو څخه دې وغواړي چې خپل اړوند کارت خپلو ټولګیوالو ته وښيي. بیا دې بښاغلی بښوونکی له زده کوونکو څخه یو بښتنه وکړي. تاسو د کارتونو په واسطه کوم درې رقمي عدد لیکلای شئ. په دوهم وار دې د زده کوونکو ځایونه بدل کړي، او لاس ته راغلی عدد دې په جدول کې ولیکي په همدې ډول دې د ځایونو بدلولو ته ادامه ورکړي او د هر بدلون عدد دې تر هغه وخت پورې په جدول کې ولیکي چې لاس ته راغلی عدد تکراري رانشي. او په پای کې دې وشمیري چې څو درې رقمی عددونه د ۳،۲،۱ عددونو څخه لاس ته راغلي دي او یو له بله سره دې پرته کړي. د مقامي قیمت یا مقامي ارزښت په نظر کې نیولو سره دې ترتیب کړي.

د ۱،۵،۴ عددونو څخه څو درې رقمي عددونه لاس ته راځي په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

په لورگي کې د زده کورنکو فعاليت

۱- د مثال په توگه د واره مساوي عددونه په خپلو کتابچو کې يو له بله سره وښلوی.

۲ يوز او ۵ لسيز

۴ يوز او ۷ لسيز

۳ يوز او ۶ لسيز

۳ يوز او ۷ لسيز

۱۲ يوز او ۴ لسيز

۱۴ يوز او ۲ لسيز

۲- د حل شوي مثال څخه په کار اخیستنې سره د بڼې لوري جدو لونه د کين لوري له جدو لونو څخه داسې بشپړ کړئ چې هر رقم يې په خپله مرتبه کې راشي.

سليز
لسيز
يوز

۳ ۱۲

سليز
لسيز
يوز

۴ ۲

مثال:

سليز
لسيز
يوز

۱۷ ۳

سليز
لسيز
يوز

۳

سليز
لسيز
يوز

۲ ۱۳

سليز
لسيز
يوز

۱۳

۳- د لاندې مثال په ډول د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

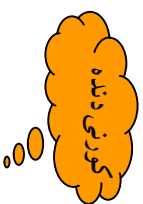
مثال: د ۴۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟ (۵ د يوزو په مرتبه کې او ۴ د لسيزو په مرتبه کې.)

• د ۷۶ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟
..... او .....

• د ۶۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟

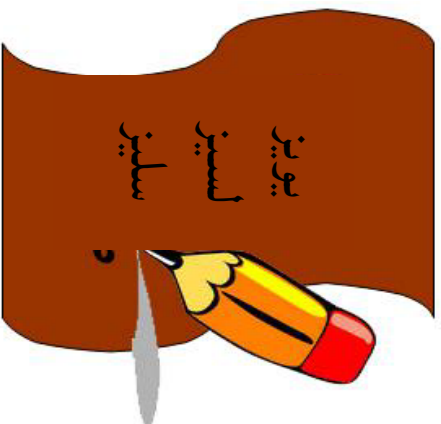

- په خپله خوښه یو عدد ولیکئ چې په هغه کې یويز، لسيز شتوالی ولري او وایاست چې دا عدد څو رقمي دی؟
- په شمیر لو کې د ۵۹ له عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
  - په شمیر لو کې د ۹۹ له عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
  - په شمیر لو کې د ۹۹۹ له عدد څخه مخکې کوم عدد راځي؟
  - د ۹۹۹ عدد څو رقمي دی؟

د ۴۰۰ او ۵۲۰ په منځ کې هغه عددونه ولیکئ چې د یويز و رقمونه یې ۵ وي؟

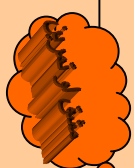
تخمین

دویم لوست: تجسس او تخمین کول

هدف: زده کورنګي وکړای شي مخکې تر شمیرلو د تخمین په واسطه د شیانو مقدار په تقریبي توګه پیدا کړي. وروسته له دقیق شمیرلو قیمت یې ولکي.

مونږ ځنې وخت مقدارونه تخمین کوو او بیا د شمیرلو په واسطه دقیقه اندازه د یوزو او لسيزو په شکل ټاکو. او ګورو چې زموږ تخمین په کومه اندازه حقیقت ته نژدې دی. په حقیقت کې تخمین کول یو هوبنډارانه سوچ یا حدس دی چې د ذهن د انګشاف لپاره مهم ګڼل کیږي. عموماً په کورنیو کې د کوچنیانو د ساعت تیرۍ د پاره ډیره بڼه ده. مثلاً که چیرې په کورنۍ کې زرد آلو وخورل شي او د هغو مندکې (زړې) سره یو ځای کړي او خپلو کوچنیانو ته ووايي، څو دانې مو خورلي دي؟ چا زیاتي خورلي دي؟ چا لږې خورلي دي؟ هر یو د خپل ذهن سره سم یو عدد وایي په پای کې دقیق شمیرل کیږي. او لیدل کیږي چې د کوم یوه تخمین حقیقت ته نژدې دی؟

ښاغلی ښوونکی دې یو نا معلوم مقدار د لوبیا دانې، یاد زرد آلو مندکې، د هندوانې یا خټکې او پاکدو زړې تمولگي ته راوړي او د تمولگي مخې ته دې کښیږدي، تولو زده کوونکو ته دې وښيي. او هغه دې په یوه پاکټ یا کڅوړه کې واچوي. بیا دې زده کوونکي په گروپونو باندې و ویشي. داسې دې ورته ووايي.

۱. هرگروپ دې جدول وکارې.

۲. د گروپ هر یو تن دې د پاکټ یا کڅوړې د شې مقدار په تخمینې توگه وټاکي.

۳. دهرگروپ جدول دې د تمولگي مخې ته وړند شي.

۴. له هرگروپ څخه دې یو، یو تن راشي د پاکټ یا کڅوړې د تنه مواد دې داسې وشمیري چې لومړی دې، لس، لس جلا کړي چې څو لسه او څو یو دانه یې دي.

۵. د شمیر حقیقي اندازه دې د گروپونو د تخمین له جدول سره پرتله کړي.

۶. کوم گروپ او کوم زده کوونکی د مسابقتي وړونکی کيږي هغه گروپ او هغه زده کوونکی دې تشویق شي.

دویم فصل

له (۱۰۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰۰۰) پوري د عددونو لوستل او لیکل

درېم لوست: د عددونو پېژندنه له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰۰ پوري

هدف: زده کونکي وکړای شي عددونه له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰۰ پوري ونولي
و شمیري او وليکي.

گرانو زده کوونکو تاسو پوهينئ چې د ۹ له عدد وروسته د (۱۰) عدد راځي. دا عدد، د يوز او لسيز د مرتبو لرونکی دی ویلای شي چې تر ۹۹ پوري دوه رقمي عددونه دي او د ۹۹ له عدد وروسته د ۱۰۰ عدد راځي چې د يوز، لسيز او سليز درې مرتبو لرونکی دی که چېرې د هغو په ټولو مرتبو کې د ۹ عدد وليکل شي د ۹۹۹ عدد لاس ته راځي. دا درې مرتبې لومړۍ طبقه (د يوزو طبقه) بلل کېږي تاسو له ۱ څخه تر ۹۹۹ پوري ټول عددونه په دوهم ټولګي کې لوستلي دي چې په همدې طبقې پورې اړه لري. که چېرې په ۹۹۹ باندې د يوه عدد وزيات کړو د ۱۰۰۰ عدد لاس ته راځي چې دا عدد څلور رقمونه لري چې څلورم رقم يې د (۱) عدد او په دوهمې طبقې پورې اړه لري تاسو په لاندې جدول کې دوه طبقې ليدلای شئ چې هر ه طبقه يې درې مرتبې د (يوز، لسيز او سليز) لري.

دوهمه طبقه (زريزو طبقه)			لومړۍ طبقه (د يوزو طبقه)			عدد
د سل زريزو مرتبه	د لس زريزو مرتبه	د زريزو مرتبه	د سليزو مرتبه	د لسيزو مرتبه	د يوزو مرتبه	
			۹	۹	۹	۹۹
			۱	۰	۰	۱۰۰
			۹	۹	۹	۹۹۹
		۱	۰	۰	۰	۱۰۰۰
		۲	۰	۰	۰	۲۰۰۰
		...	...	...	...	...
		۹	۰	۰	۰	۹۰۰۰

که چیري او س په دوهمه طبقه کي د یو زریزو مرتبې ته پاملرنه وکړئ لیدل کیري چي د (۱) عدد په همدې طبقه کي دی او د لومړۍ طبقې ټولې مرتبې یې صفر دي چي یو زر لوستل کیري. که چیري د (۱) د عدد په ځای د ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه ولیکو د ۲۰۰۰، ۳۰۰۰، ۴۰۰۰، ۵۰۰۰، ۶۰۰۰، ۷۰۰۰ او ۸۰۰۰ عددونه حاصلیري.

تاسو پوهیرئ چي د پورته عددونو صفرونه په لومړۍ طبقې پوري اړه لري که چیري د لومړۍ طبقې د صفرونو په ځای د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ مختلف عددونه ولیکل شي په دې صورت کي د ۱۰۰۰، ۲۰۰۰، ۱۱۰۰، ۲۰۰۰، ۳۰۰۰، ۲۰۰۰، ۴۰۰۰، ۸۲۵۱، ۹۹۹۹... عددونه په لاس راځي.

د یو زریزو مرتبه

د سلینو مرتبه

د لسیزو مرتبه

د یو زرو مرتبه

په لورکي کي د زده کونکو فعالیت

- الف: هغه عدد چي د پورتنیو ۴ کارونو څخه په لاس راځي ولیکئ.
- ب: نوموړی عدد څو رقمونه لري؟
- ج: نوموړی عدد ولولئ او په حروفو باندې یې ولیکئ.
- د: د صفر کارت په کومه مرتبه کي موقعیت لري؟ د لوستلو په وخت کي تلفظ کیري او که نه؟

۱- د ۱۲۷۴، ۳۰۰۲ او ۲۰۵۶ عددونه و لولئ او په حروفو يې وليکئ
 د نوموړو عددونو رقمونه په خپلو کتابچو کې د لاندې جدول
 په واسطه په اړوند مرتبو کې وليکئ.

زریز	لسیز	سلیز	یویز
------	------	------	------

۲- د یوزرو دوه، اووه زرو پنځه اتیا، او نه زرو اته سوه درې
 خلو پښت عددونه په رقم سره وليکئ او په جدول کې ونښاست
 چې د هر یوه د سلو په مرتبه کې کوم رقم راغلی دی؟

زریز	سلیز	لسیز	یویز
------	------	------	------

۳- کله چې تا سو، نهه زره او درې وایاست په یوه جدول کې
 ونښاست چې د ۹ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې او همدارنگه د
 ۳ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې قرار لري او هغه مرتبه چې
 نه لوستل کېږي کومې دي او په هغو کې کوم رقم قرار لري؟

زریز	سلیز	لسیز	یویز
------	------	------	------

۴- د پنځه زرو اووه عدد وليکئ. په جدول کې يې ونښاست او
 رقمونه يې په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

زریز	سلیز	لسیز	یویز
------	------	------	------

هر یو زده کوونکی دې د طبقو یو جدول رسم کړي د ۲۰۰۷، ۳۰۱۶، او ۱۸۸۷
 عددونو رقمونه دې په اړوندو مرتبو کې وليکي او هم دې نوموړي عددونه په
 تورو سره وليکي.

۵- اته زره نهه سوه نهه و يشت په رقم سره و ليکئ او رقمونه يې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې و ليکئ.

زرير	سلير	لسير	يوير
------	------	------	------

۶- څلور زره يو سلو شپږ په رقم سره و ليکئ او رقمونه يې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې و ليکئ.

زرير	سلير	لسير	يوير
------	------	------	------

۷- اته زره اووه سوه شپږ نوي په رقم سره و ليکئ او رقمونه يې د جدول په اړوندو مرتبو کې و ليکئ.

زرير	سلير	لسير	يوير
------	------	------	------

۸- نهه زره نوي د جدول په اړوند مرتبو کې و ليکئ.

زرير	سلير	لسير	يوير
------	------	------	------

۹- نهه زره نهه سوه نهه نوي د جدول په اړوند مرتبو کې و ليکئ او هم د ۸، ۹ او ۹ گڼو پوښتنو د مرتبو په منځ کې توپير په خپلو کتابچو کې و ليکئ.

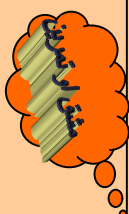
زرير	سلير	لسير	يوير
------	------	------	------

څرنگه چې د ۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد وزيات شو د ۱۰۰ عدد په لاس راغلی که چېرې د ۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد زيات شي کوم عدد لاس ته راځي او څو رقمي دی؟

د لاندې تش ځایونه په مناسبو رقمو نو سره د حل شوي مثال په

ډول په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: شپږ او یا زره دوه سوه

پوښتي:

۱) شل زره

۲) اوولس زره شپږ سوه پنځه څلوېښت

۳) دوه دېرش زره

۴) اته وېشت زره پنځه دېرش

۷	۲	۲	۰	۰
---	---	---	---	---

۰	۰	۰	۰	۰
---	---	---	---	---

۱	۲			
---	---	--	--	--

۳	۲			
---	---	--	--	--

۲				
---	--	--	--	--

لاندې عددونه لکه حل شوی مثال په حر و فو باندې ولیکئ:

مثال: ۳۸۹۳۰ - اته دېرش زره نهه سوه دېرش

..... ۶۵۰۰۴ - ۱

..... ۷۳۶۴۲ - ۲

..... ۱۰۰۰۰۰۰ - ۳

..... ۸۷۰۰۷ - ۴

..... ۹۹۹۹۹ - ۵

زده کوونکی دې یو طبقاتي جدول په خپلو کتابچو کې رسم کړي
بیا دې لاندې عددونه د جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکي او هم دې
په تورو ولیکي.

۹۵۹۹۹ ، ۱۰۰۰۰۰ ، ۳۴۰۰۳

۱- څو عددونه و ليکئ چې د هغو د سليز و په مرتبه کې ۹ او د لسيز و په مرتبه کې يې ۳ وي.

۲- يو عدد و ليکئ چې د سليز و په مرتبه کې ۴ او د يوزريز و په مرتبه کې يې ۲ وي.

۳- يو عدد و ليکئ چې د يوزريز و په مرتبه کې ۴ او د لس زريز و په مرتبه کې يې ۷ وي.

۴- يو عدد و ليکئ چې د لس زريز و په مرتبه کې ۴ او د سليز و په مرتبه کې يې ۱ وي کوم عدد دی؟

۵- يو عدد و ليکئ چې د لس زريز و په مرتبه کې ۹ وي او هم و اياست چې دا عدد څو رقمونه لري؟

۶- که چيرې د سلو ز و په مرتبه کې د (۱) رقم قرار و لري د لومړۍ او دويمې طبقې په تورو مرتبو کې صفر وي کوم عدد لاس ته راځي؟

۷- په خپلو کتابچو کې يو طبقاتي جدول رسم او د ۱۰۷۰۴ عدد د لاندې جدول په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

يويز	لسيز	سليز	زريز	لس زريز	سل زريز

درېم فصل: جمع

پنځم لوست: د جهمي په عطبي کې د لس دا نه سيزو گروپونو له جوړولو څخه کار اخيستل

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جهمي عمليه د لسونو د گروپونو په جوړولو سره سرته ورسوي.

لاندې شکلونه او د هغو اړوند عملیو ته پاڼلنه وکړئ.

$$9 + 7 = 10 + 6 = 16$$

$$8 + 6 = 10 + 6 = 16$$

په لورکي کې د زده کوونکو فعالیت

د حل شوي مثال په ډول کار وکړئ او تش ځایونه ډک کړئ.

۱- لاندې مثال په نظر کې ونيسئ او د هغه سره سمه د جمعې د عمليې په نظر کې نيولو سره تش ځايونه په خپلو کتابچو کې وکړئ.

$$\begin{array}{l} \text{مثال:} \\ 2 + 7 = 10 + 3 = 13 \\ 7 + 9 = 10 + \square = \square \\ 7 + 9 = 10 + \square = \square \\ 8 + 7 = 10 + \square = \square \\ 8 + 9 = 10 + \square = \square \\ 8 + 9 = 10 + \square = \square \end{array}$$

۲- د پورته مثال په ډول د لسو په جوړولو سره لاندې تش ځايونه په خپلو کتابچو کې وکړئ.

$$\begin{array}{l} \text{مثال:} \\ 8 + 2 = 10 + 4 = 14 \\ 7 + 8 = \square + \square = 15 \\ 7 + 8 = \square + \square = 15 \\ 9 + 7 = \square + \square = 16 \\ 9 + 7 = \square + \square = 16 \\ 9 + 7 = \square + \square = 16 \\ 7 + 2 = \square + \square = 13 \\ 7 + 2 = \square + \square = 13 \\ 7 + 2 = \square + \square = 13 \end{array}$$

۳- د جمعې په عمليه کې لاندې تش ځايونه وکړئ:

$$\begin{array}{l} 6 + 8 = \square + 4 = \square \\ 3 + 7 = 10 + \square = \square \\ 4 + 6 = \square + 0 = \square \end{array}$$

خو عددونه پيدا کولای شو چې د ۴ سره جمع شي او د جمعې حاصل يې ۱۰ شي.

شپږم لوست: د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعي حاصل يې له ۱۰۰۰۰۰۰۰ زيات نشي

هدف: زده کونکي وکړای شي د څو رقمي عددونو د جمعي حاصل په لاس راوړي.

- زده کوونکي پوه شي چې په هره مرتبه کې یوازې یو رقم لیکلای شو.

پاملرنه وکړئ: تاسو د حاصل لرونکو عددونو جمع په کوچنیو عددونو کې په دوهم ټولګي کې ولوستل او زده مو کړل، د جمعي دا عملیه په لویو عددونو کې داسې په نظر کې ونیسئ.

مثال:

زویږ	سلیږ	لسیز	یویږ
①	①	①	
۲	۵	۳	۴
+ ۶	۷	۶	۷
۹	① ۳	① ۰	① ۱

$$\begin{array}{r} 9301 \\ + 6767 \\ \hline \end{array}$$

په ټولګي کې د زده کونکو فعالیت

مخامخ پوښتني حل کړئ:

$$\begin{array}{r} 7321 \\ + 2609 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5843 \\ + 6080 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6435 \\ + 1586 \\ \hline \end{array}$$

لاندي پوښتني حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 34056 \\ + 64967 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1087 \\ + 994 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7703 \\ + 9619 \\ \hline \end{array}$$

۱- د حاصل څخه په کار اخیستني سره لاندې پوښتني حل کړئ.

۳۴۵۶

۱۰۰۴۷

۱۴۴۳

+ ۴۰۹۰۷

+ ۹۹۹۳

+ ۱۸۵۸

۲- پوښتني خپلو کتابچو ته نقل او په تشو ځایونو کې مناسب عددونه ولیکئ.

①

①

①

$$\begin{array}{r} ۸ \quad ۸ \quad ۶ \\ + \quad \square \quad \square \\ \hline ۱۳ \quad ۹ \quad ۴ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \quad ۷ \quad ۳ \\ + \quad ۳ \quad ۴ \quad \square \\ \hline ۵ \quad ۲ \quad ۲ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \quad \square \quad \square \\ + \quad ۴ \quad ۷ \quad \square \\ \hline ۴ \quad ۷ \quad ۸ \end{array}$$

①

①

①

①

$$\begin{array}{r} ۷ \quad \square \quad \square \\ + \quad \square \quad ۳ \quad \square \\ \hline ۷ \quad ۷ \quad ۹ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \quad ۸ \quad ۷ \quad ۶ \\ + \quad \square \quad \square \quad \square \\ \hline ۱۱ \quad ۰ \quad ۹ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۶ \quad ۷ \quad ۸ \\ + \quad ۳ \quad ۲ \quad \square \\ \hline ۱۰ \quad ۰ \quad ۱ \end{array}$$

۳- احمد ۲۸ افغانی، لري پلار یی د سودا را نیو لو لپاره ۷۰۶ افغانی ورکړي او س د احمد سره څو افغانی شته؟

۴- په یوه بڼ کې د بادامو ۱۸۰۰ نیالکي او د زردآلانو ۵۵۰ نیالکي شته، معلوم یی کړئ چې په بڼ کې ټول څو نیالکي دي؟

۵- کریم له ذبیح څخه ۱۸۰ افغانی، زیاتي لري. که چیرې ذبیح ۳۸۰ افغانی، ولري د کریم پیسې معلوم یی کړئ.

۶- د اختر په ورځ پلار خپل زوی کریم ته ۵ افغانی، او نورو ۴ وروڼو یی هم هر یوه کریم ته ۵،۵ افغانی، ورکړي معلوم یی کړئ چې اوس کریم څو افغانی لري؟

کورنۍ دنده

د پوښتني په ډول یوه عبارت یی پوښته ترتیب او حل کړئ.

اووم لوست: د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زیات ولري

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعي عملیه چې له دوو جزو څخه زیات اجزاوي ولري سرته ورسوي.

①	①	①	د جمعي لومړۍ جزه	①
۱۳	۴۶	۷۰	د جمعي دویم جزه	۲۰
۱	۰	۲	د جمعي درېم جزه	۱
۵	۰	۰	د جمعي حاصل	۳
۵	۳	۹		۷

په لورگي کې د زده کوونکو فعالیت

۱- جمع یې کړئ.

+	+	+
۳۴۷	۱۰۱	۳۴۷
۱۱۲	۲۳۴	۱۰۰
۶۲۳	۵۶	۱۲۳
	۱۲	۱۴۷

الف: ب: ج:

۲- ټول هغه عددونه ولیکئ چې د جمعي حاصل یې ۹ شي په داسې حال کې چې اجزاوي یې تکرار نشي.
 ۳- ټول هغه عددونه ولیکئ چې د جمعي حاصل یې ۱۲ وي او مساوي اجزاوي ولري.

جمع یې کړئ:

+	+
۳۵	۷۰۰۲
۷۴۳	۱۸۷۰
۳۷۱	۹۴۰۲
۱۰۰	۸

۱- یوه بڼوال د ۳۶۲۰۰ افغانیو مڼې د ۱۲۰۰۰ افغانیو ټاټک او د ۱۱۰۰ افغانیو شفتالو وپلورل معلوم کړئ چې نوموړی بڼوال ټولې څو افغانۍ په لاس راوړي دي؟

۲- یوه هټۍ وال په لومړۍ ورځ د ۱۲۰۰ افغانیو په دوهمه ورځ د ۱۲۰ افغانیو په دریمه ورځ د ۱۸۰۰ افغانیو او په څلورمه ورځ د ۲۰۲۰ افغانیو اجناس پلورلي دي معلوم کړئ چې هټۍ وال په څلورو ورځو کې ټولې څو افغانۍ په لاس راوړي دي؟

۳- لاندې پوښتنې خپلو کتابچو ته نقل او تش ځایونه یې په مناسبو عددونو سره وکړئ.

☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐

۹	۵	۵
+	۷	۰
۱۰	۰	۰

☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐

۳	۳	۴	۳	۸
+	۶			
۷	۱	۱	۱	۱

☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐

۱	۰	۶	۸
+		۷	
۱	۲	۳	۵

☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐	☐

۷	۸	۸	۴	۲
+	۹	۸	۸	۷
۱	۲	۳	۵	۶

د توکر او بدلو یوې فابریکې په لومړۍ ورځ ۴۳۰ متره توکر، په دوهمه ورځ ۷۴۰ متره توکر او په دریمه ورځ ۱۰۲۰ متره توکر تولید کړی دی معلوم یې کړئ چې په درې واړه ورځو کې یې ټوله څو متره توکر او بدلی دی.

اتم لوست: د جمعې د عملي ازمویل

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعې د عملي په صحیح رالي باندې خپل ځان ډاډه من کړي.

$$\begin{array}{r} 322 \\ + 1076 \\ \hline 1398 \end{array} ?$$

$$\begin{array}{r} 322 \\ + 1076 \\ \hline 1398 \end{array}$$

شاګر ، فهيم ته وويل: کولای شي چې د ۳۲۲ عدد د ۱۰۷۶ له عدد سره جمع کړي؟
فهيم وويل هو، داسې يې جمع کوم:

شاګر وويل: څرنگه پوهیږي چې پوښتنه دې صحیح حل کړي ده او که غلطه؟

$$\begin{array}{r} 1076 \\ + 322 \\ \hline 1398 \end{array}$$

فهيم وويل: ددې کار د پاره د جمعې د اجزاوو د ځایونه بدلوو او د جمعې عملیه سرته رسوو.

$$1398$$

څرنگه چې په دواړو حالتونو کې عینې عدد لاس ته راغلی نو ځواب صحیح دی.

لاندي پوښتني لومړی په کتابچو کې جمع او بیا يې و آزمویئ.

$$\begin{array}{r} 29764 \\ + 50235 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10810 \\ + 28015 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 2345 \\ + 1023 \\ \hline \end{array}$$

۱. لاندې عددونه لومړی جمع او بیا یې امتحان کړئ؟

$$\begin{array}{r} 17891 \\ 7650 \\ \hline 3764 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 71864 \\ 63425 \\ \hline 15321 \end{array}$$

۲. د ۷۲۰۵ او ۶۰۱۰ عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ؟

۳. د ۹۹۹ له عدد څخه دوه مخکني او دوه وروستي عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ.

۴. په یوه بڼه کې ۸۰۰۰۰ د مڼو نیا لکیو شتوالی درلود ۱۶۷۴۵ نیا لکی یې نور کینودل او س په بڼه کې څو نیا لکي شته. په دوه ډوله یې ځواب په لاس راوړئ.

2

لاندې پوښتنې لومړی په خپلو کتابچو کې حل او بیا یې وازمویئ.

$$\begin{array}{r} 70042 \\ 1642 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 20800 \\ 8607 \end{array}$$

څلورم فصل

تفریق

نهم لوست: له یو بل څخه د دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو تفریق

هدف: زده کوونکي په دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو کې تفریق سرته ورسوي.

پاملرنه وکړئ:

احمد ۹۴ افغانۍ لري په ۲۲ افغانیو یې قلم او کتابچه راو نیول او س د احمد سره څو افغانۍ پاتې دي؟

$$94 - 22 = 72$$

یا:

۹۴	مفروق منه
۲۲	مفروق
۵۲	د تفریق حاصل

کریم ۱۳۸ کرېته منډې لري. که چېرې د هغو څخه ۲۸ کرېته منډې خرڅې کړي څو کرېته منډې د هغه سره پاتې دي؟

$$\begin{array}{r} 138 \\ - 28 \\ \hline 110 \end{array}$$

یوه هټۍ، وال ۳۹۸۰ متره ټوکر درلود که چېرې یې له هغو څخه ۷۸۰ متره ټوکر پلورلی وي څو متره ټوکر نور ورسره پاتې دی؟

$$\begin{array}{r} 3980 \\ - 780 \\ \hline 3200 \end{array}$$

ګواښ دننه

هر یو زده کوونکی دې یوه عبارتې پوښتنه ترتیب او حل کړي؟

۱- د اووه اويا زره د عدد څخه د اووه زره عدد تفریق کړئ.

۲- لاندې پوښتني حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 1742 \\ - 1030 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 18927 \\ - 51706 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 19999 \\ - 1999 \\ \hline \end{array}$$

۳- په لاندې پوښتنو باندې د تفریق عمليي په خپلو کتابچو کې سرته ورسوئ.

$$\begin{array}{r} 17310 \\ - 2642 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 19952 \\ - 17310 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 19952 \\ - 2642 \\ \hline \end{array}$$

لاندې پوښتني په خپلو کتابچو کې تفریق کړئ.

$$\begin{array}{r} 17132 \\ - 1847 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 18979 \\ - 1847 \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 18979 \\ - 17132 \\ \hline \end{array}$$

لسم لوست: د تفریق د عملیې سرته رسول د پور اخیستلو د اړتیا په صورت کې

هدف: که چېرې د مفروق منه د کومې مرتبې رقم د مفروق د هم هغې مرتبې څخه کوچنۍ وي زده کونکي د وروستي رقم څخه په پور اخیستلو سره د تفریق عملیه سرته ورسولای شي.

ګرانو زده کوونکو څرنگه چې د عددونو په جمع کولو کې مو یو لسی د یويزو له مرتبې څخه ولسيزو ته او یو سلی د لسیز و له مرتبې څخه د سلیزو مرتبې ته انتقال کړل، د عددونو په تفریق کې کولای شئ د لسیز و له مرتبې څخه یو لسی د یويزو مرتبې ته او یا د سلیز و له مرتبې څخه لسیز و ته او یا د ریزو له مرتبې څخه د سلیزو مرتبې ته انتقال کړئ او د تفریق د عملیې په حل کې له هغه څخه کار واخلي.

۱ مثال:

$$\begin{array}{r} \textcircled{2} \quad \textcircled{14} \quad \textcircled{13} \\ 352 \\ - 175 \\ \hline 177 \end{array}$$

لاندې یو بښتې حل کړئ.

$$\begin{array}{r} 738 \\ - 639 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3006 \\ - 1128 \\ \hline \end{array}$$

د جمعې او تفریق تمرینونه:

۱- د کری، یا چوکات په د ننه کې دوه عددونه یو له بله سره جمع کری

۷۰۳ او ۸۴۰

۵۸۳ او ۶۰۷

۱۱۱ او ۱۰۴

۸۴ او ۲۵۶۴

۲۱۳ او ۱۰۰

۶۴۱ او ۳۷۲

۲- د کری، یا چوکات په د ننه کې دوه عددونه په نظر کې ونیسئ د لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کری.

۱۷۳۲ او ۴۸۱

۹۷۸ او ۱۰۰۰

۷۸۶ او ۳۲۵

۶۴۰ او ۱۹۲

۱۰۹ او ۳۰۰۵

۸۷ او ۱۷۶

۳- ۱۸۰ تنو چې سړي او شني جامې يې آغوستي دي، د خغاستي په يوي لوبې کې يې گډون وکړه چېرې ۹۲ تنو يې سړي جامې آغوستي وي څو تنو يې شني جامې آغوستي دي؟

۴- په يوه لومړني ښوونځي کې ۴۸۲ زده کوونکي دي که چېرې ۱۷۴ يې نجونې وي د هلاکاتو شمير معلوم کړئ؟

۵- په يوه الوتکه کې ۳۵۰ تنه مسافر دي ۲۳۰ تنه يې په يوه هوايي ډگر کې کوز شول او ۱۲۰ تنه نور نوموړي الوتکې ته وختل. اوس د مسافرينو شمير څو تنه دي؟

۶- په يوه کارتن کې ۱۰۰ دانه پيز دوه قطيېه قلمونه و. که چيرې ۶۸ داني قلمونه زده کوو نو ته ويشل شوي وي نور څو داني قلمونه پاتې دي؟

۷- که چيرې د دريم (الف) ټولگي په حاضري کې ۳۷ زده کوونکي او د دريم (ب) په ټولگي کې ۴۳ زده کوونکي شامل وي ، په داسې حال کې چې په دواړو ټولگيو کې ۱۰ تنه غير حاضر دي ، نو په دواړو ټولگيو کې د حاضر زده کوونکو شمير معلوم کړئ؟

۸- د چرگانو په دوو فارمونو کې ۶۰۰ چرگان شته دي. که چيرې د هغه په يوه فارم کې ۲۷۹ چرگان وي د بل فارم د چرگانو شمير معلوم کړئ.

۹- که چيرې د چرگانو په يوه فارم کې ۲۰۵ چرگي او په بل کې ۳۱۱ چرگي وي. په دواړو فارمونو کې د جوړو چرگو شمير معلوم کړئ په داسې حال کې چې د هغو د ناروغو چرگو شمير ۲۱ وي؟

کورنۍ دنده

د تفریق یوه عبارتې پوښتنه و لیکئ او حل یې کړئ.

$$\begin{array}{r}
 ۱۴۲۱ \\
 + ۲۱۸ \\
 \hline
 \end{array}$$

۱۰- لاندې پوښتنه حل کړئ!

۱۱- احمد یو خوراک، محمود دوه خوراکه او سلیمه درې خوراکه کباب و خورل او د هوتل خاوند ته یې ۵۰۰ افغانۍ ورکړلې که چیرې د یو خوراک کباب قیمت ۵۰ افغانۍ وي معلوم کړئ چې هو تلي بیرته څو افغانۍ باید ورکړي؟

۱۲- کریم ۹۸۰ افغانۍ درلودې خپلو دربو زامنو هر یو ته یې ۹۹ افغانۍ د بنسو ونځي د اړتیا شیانو لپاره ورکړي، معلوم کړئ چې د کریم سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۱۳- د $۶۴ = ? - ۱۲۵$ د تفریق عملیه په نظر کې ونیسئ هغه حل کړئ! بیا داسې عبارت ورته ولیکئ چې د عملیې مفهوم وپېښي.

لاندې پوښتني دي زده کوونکي په خپلو کتابچو کې وليکي.

۳-	۸۱۱۰ - ۶۱۸ ----- 	۲-	۴۰۳۹ + ۷۰۴۷ + ۲۰ ----- 	۱-	۱۰۹ + ۶۱۳ + ۷۸ -----
		۵-	۱۲۱۴ - ۱۲۱۴ ----- 	۴-	۴۰۱۷ + -----

۱۴- د (۷۸۶۴۲) او (۱۹۸۷۶) عددونو څخه کوم یو یې لوی او کوم یې کوچنی دی؟ له لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کړئ!

۱۵- د $>$ او $<$ نښې په څه نامه سره یادېږي، د پوښتنو تشخایونه په مناسبو نښو سره ډک کړئ!

$$۲۳۴۵۱ \quad \square \quad ۷۶۴۲$$

$$۴۳۵۲۰ \quad \square \quad ۴۳۲۱۶ + ۳۰۴$$

$$۴۳۲۱۶ \quad \square \quad ۴۳۵۲۰ - ۳۰۴$$

$$۷۸۴۳۰ \quad \square \quad ۸۷۹۸۶$$

لاندې پوښتنې حل کړئ!

$$\begin{array}{r} ۱۸۰۴۲ \\ - ۸۷۲۴ \\ \hline \square \end{array}$$

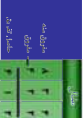
$$\begin{array}{r} ۷۶۴۲۱ \\ - ۶۷۸۴۰ \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۷۶ \\ - ۹۳۲۷ \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ - ۹۲۴۶۸ \\ \hline \square \end{array}$$

یو و لسم لوست: د تفریق د عملیې آزمونه

هدف: زده کورنکي پوه شي چې د تفریق پوښتنه يې په صحيح توگه حل کړي ده او که نه؟

د دې لپاره چې پوه شو د تفریق پوښتنه مو په صحيح او سمه توگه حل کړي ده او که نه؟ هغه په لاندې توگه آزمو یو:

آز مونه		مثال	
د تفریق حاصل	$\begin{array}{r} 4 \\ + 1 \\ \hline 4 \end{array}$	مفروق منه	$\begin{array}{r} 8 \\ - 3 \\ \hline 5 \end{array}$
مفروق	$\begin{array}{r} 4 \\ + 2 \\ \hline 6 \end{array}$	مفروق	$\begin{array}{r} 8 \\ - 4 \\ \hline 4 \end{array}$
مفروق منه	$\begin{array}{r} 4 \\ + 3 \\ \hline 7 \end{array}$	د تفریق حاصل	$\begin{array}{r} 4 \\ - 1 \\ \hline 3 \end{array}$

د تفریق د عملیې د آزموینې لپاره لومړی د تفریق حاصل له مفروق سره جمع کوو که چیرې مفروق منه لاس ته راشي پوښتنه صحیح ده او له هغه پرته غلطه ده.

۱- د حل شوي مثال په توگه لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او وازمو یئ!

آز مونه:

$$\begin{array}{r} 8447 \\ - 6245 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7629 \\ - 4552 \\ \hline \end{array}$$

آز مونه:

$$\begin{array}{r} 7629 \\ - 4552 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7629 \\ - 4552 \\ \hline \end{array}$$

هر زده کورنکي دې په خپله یوه پوښتنه و لیکي او حل دې کړي بیا دې وازمو یي.

۲- لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل او امتحان کړئ.

ج:

$$\begin{array}{r} 100000 \\ - 99999 \\ \hline \end{array}$$

ب:

$$\begin{array}{r} 7325 \\ - 1976 \\ \hline \end{array}$$

الف:

$$\begin{array}{r} 6420 \\ - 1840 \\ \hline \end{array}$$

۳- یوه بڼوال ۱۰۸۰ نیالګي وپلورل، ۲۱۰ نیالګي له هغه سره پاتې شول. معلوم یې کړئ چې نوموړي بڼوال ټول څو نیالګي درلودل؟

۴- یوه مال لرونکي ۱۲۰۰۰ مېړني درلودې، نوموړي ۹۰۴ مېړني وپلورلي معلوم یې کړئ چې څو مېړني ورسره پاتې دي؟

۵- یوه ټوکر خرڅونکي په څلورو ورځو کې د ۸۷۶۰۲ افغانیو ټوکر پلورلی دی. که چیرې په لومړۍ ورځ یې د ۱۰۸۰۰ افغانیو، په دویمه ورځ یې د ۱۶۰۷۰ افغانیو او په درېمه ورځ یې د ۳۸۰۰۰ افغانیو ټوکر پلورلی وي. د هغه د څلورمې ورځې پلورنه معلومه کړئ؟

۶- یو تن مامور په میاشت کې ۳۴۰۰ افغانۍ معاش اخلي که چیرې ۹۰۰ افغانۍ د اورو او ۲۰۰۰ افغانۍ د کور کرایه ورکوي. څو افغانۍ له هغه سره پاتې کېږي؟

۷- یوه بزګر په یو کال کې ۵۰۰ مننه غنم حاصل واخیست، ۲۰۰ مننه یې د خپل خوراک لپاره و ساتل، پاتې څومره غنم وپلوري تر څو خپلې نورې اړتیاوې بشپړې کړي؟

ګواښ هډه

زده کوونکي دې د خپلې پوهې او ذوق سره سم د تفریق یوه عبارتې پوښتنه ترتیب کړي، بیا دې هغه حل او وآنمومي؟

سره د کین لوری

۱- د عددونو یو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ! د هغه په مخ باندې لس ټکي په مساوي فاصلو سره جلا کړئ! په ترتیب

سره عددونه له کین لوري څخه بڼې لوري ته ولیکئ!

۲- یو زده کوونکی دې د ټولګي مخې ته په قدم و هلو پیل وکړي او نور زده کوونکي دې د هغه قدمونه حساب کړي او د عددونو د خط په مخ باندې دې و بڼي.

۳- د ۲، ۵، ۷، ۶ او ۴ عددونه په ترتیب سره د عددي خط په مخ و لیکئ.

۴- د ۹، ۳، ۲، ۵، ۷، ۱۰، ۸، ۱ او ۴ عددونه په ترتیب سره د

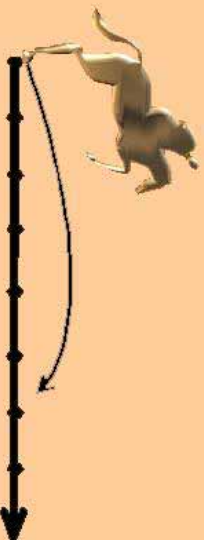
کوچنیو عددونو څخه د لویو عددونو خوا ته ولیکئ!

۵- د لاندې خط ټکي په نظر کې ونیسئ! عددونه په ترتیب سره د کین لوري څخه بڼې لوري ته ولیکئ!

ګواښ دنده

د عددونو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ! د ۸، ۶، ۷، ۵، ۴، ۲، ۱ او ۳ عددونه په ترتیب سره د عددونو په خط باندې ولیکئ.

د یار لسم لوست: د دوو لسونو په شا او خوا کې د عددونو پر تله

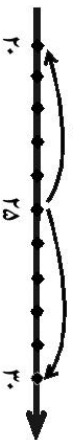
هدف: زده کونکي لسونو ته نژدې عددونه یعنی (۱۰، ۲۰، ۳۰، ۴۰، ...) ته نژدې عددونه) تشخیص کړای شي.

مثال: د ۲۲ عدد د عددونو په خط باندې په لاندې توگه بنسودل شوی دی، د ۲۲ عدد کوم یوه لسونو ته نژدې دی؟ یعنی ۲۰ ته او که ۳۰ ته نژدې دی؟

د خط په مخ باندې لیدل کېږي چې د ۲۲ عدد د ۲۰ او ۳۰ عددونو په منځ کې قرار لري څرنگه چې ۲۲ له ۲۰ څخه د ۲ واحدونو په اندازه او د ۳۰ څخه د ۸ واحدونو په اندازه فاصله لري نو ۲۲ د ۲۰ عدد ته نژدې دی، نسبت د ۳۰ عدد ته نوموړې ۲۲ په ۲۰ باندې حساب و و.

پوښتنه: آیا تاسو ۲۵ په ۲۰ او که په ۳۰ باندې شمېرئ یعنی کوم یوه ته نژدې دی؟

جواب: د ۲۵ او ۲۰ په منځ کې قرار لري. کله چې داسې پېښېږي مونږ هغه د لوی لس خواته شمېر و یعنی د ۳۰ عدد ته نژدې شمېر و.

- ۱- هغه عددونه چې د ۱۰ او ۲۰ په منځ کې قرار لري کوم یې ۱۰ ته او کوم یې ۲۰ ته شمېرل کېږي؟ جلا جلا یې ولیکئ!
- ۲- هغه عددونه چې د ۳۰ او ۴۰ په منځ کې قرار لري کوم عددونه چې ۳۰ ته شمېرل کېږي (نژدې دی)؟ ویې لیکئ!

د ۹۳، ۹۸، ۹۷، ۹۵، ۹۱ او ۹۱ په عددونو کې کوم یو یې چې ۹۰ او یا ۱۰۰ ته شمېرل کېږي جلا، جلا یې ولیکئ.

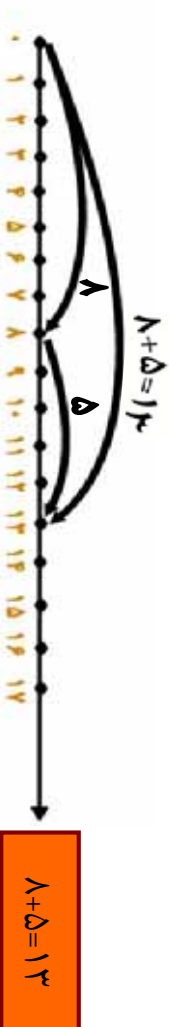

څوار لسم لوست: د عددي خط څخه په کار اخیستني سره د جمعې عمليه

هدف: زده کونکی وکړای شي د جمعې عمليه په عددي خط باندې سرته ورسوي.

مثال: د $8+5=13$ د جمعې عمليه په عددي خط باندې داسې سر ته رسوو.

لومړی د لاندې عددي خط په مخ باندې د ۸ عدد په نښه کوو، وروسته له هغه د په نښه شوي نقطې څخه د ۵ واحدونو په اندازه بېي خواته حرکت کوو. لیدل کیږي چې د ۱۳ عدد ته رسینو د ا عدد د ۸ او ۵ د عددونو د جمعې حاصل بڼیې.

پوښتني:

د لاندې شکلونو له مخې د ریاضي افاده یې ولیکئ او د جمعې عمليه سر ته ورسوئ!

ګواښ ښه

د لاندې عمليې د عددي خط په مخ باندې سر ته ورسوئ:

$$3+4=7$$

$$6+4=10$$

$$8+7=15$$

پنځلسم لوست: د عددي خط څخه په کار اخیستنې سره د تفریق عملیه

هدف: زده کوونکي وکړای شي په عددي خط باندې د تفریق عملیه سرته ورسوي.

لومړی مثال: غواړو د عددي خط په مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه د ۶ عدد تفریق کړو. د عددي خط په مخ باندې د صفر له نقطې څخه د ۱۱ واحدو په اندازه بنسې خواته حرکت کوو. وروسته د هم هغه عددي خط په مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه کیښی خواته د ۶ واحدو په اندازه شاته گرځو او حرکت کوو. لیدل کیږي داسې نقطې ته رسېږو، چې د ۵ عدد رابنسې د شکل له مخې معلومېږي چې د ۵ د رقم او د حرکت د لومړني نقطې تر منځ واټن ۵ واحد دی. او په ریاضي کې د هغه عملیه داسې لیکو.

دوهم مثال: د صفر له نقطې څخه بنسې خواته ۱۲ واحدو حرکت کوو ترڅو د ۱۲ نقطې ته ورسېږو. وروسته له هغه د ۱۲ د نقطې څخه د ۸ واحدو په اندازه کیښی خواته گرځو لیدل کیږي چې د ۴ نقطې ته رسېږو د هغه عملیه داسې لیکو.

$$12 - 8 = 4$$

د عددي خط څخه په کار اخیستنې سره د تفریق لاندې عملیه سرته ورسوی.

$$12 - 8 = 4$$

$$12 - 8 = 4$$

$$12 - 8 = 4$$

۱- د تفریق لاندې عملی سر ته ورسوی او د عددی خط په مخ باندې و بنیاست؟

$$۱۶ - ۷ = ?$$

$$۱۴ - ۸ = ?$$

$$۸ - ۳ = ?$$

$$۷ - ۴ = ?$$

۲- په عددی خط باندې د مثال سره سم د لاندې عددونو د جمعې او تفریق عملی و بنیاست؟

$$۱۵ - ۵ = ?$$

ب:

$$۴ + ۱ = ۱۰$$

مثال:

$$۱۰ + ۵ = ?$$

$$۱۰ - ۴ = ۶$$

$$۶ + ۵ = ?$$

الف:

$$۱۱ - ۶ = ?$$

که چېرې ستاسو د بنسټونو د وره او د ټولګې د وره ترمنځ واټن ۵۰ متره وي د ټولګې او بنسټونو ترمنځ واټن پیدا کړئ!

شپږم فصل ضرب

شپږ لسم لوست : د ضرب د عمليې د مفهوم پيژندنه

هدف : زده کورنکي د ضرب عمليه په داسې حال کې چې د جمعې اجزاي مساوي وي د جمعې کولو د ډيرې لږې طريقې په مفهوم وپيژني.

په لولگي کې د زده کورنکو فعاليت

- لاندې شکلونه په نظر کې ونيسئ او په شفاهي توگه ورته ځواب ووايست:
- ۱- په څو بساخونو باندې دوه، دوه مرغۍ ناستې دي؟ تولي څو کيږي؟

- ۲- څو گلدانې وينئ؟ په هره گلدانې کې څو گلان دي؟ ټول څو گلان کيږي؟

لومړۍ مثال:

- څو قايه دي؟ په هر قاب کې څو ناکونه دي؟ د ټولو ناکونو شمېر څو کيږي؟

$$۲+۲+۲+۲=۸$$

- په پورته عمليه کې د ۲ رقم ۴ واري ليدل کيږي په دې معنا چې: ۲×۴ واري ۲ د ۸ سره مساوي کيږي او د ضرب په شکل يې داسې ليکو. $۲ \times ۴ = ۸$
- داسې لوستل کيږي، ۲ ضرب په ۴ کې مساوي له ۸ سره کيږي.

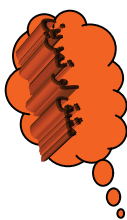
۲ مثال:

شپڼ ستوري په څو ګر و پو نو کې و ښئ ټول څو ستوري کيږي؟

$$1 + 1 + 1 + 1 = 24$$

$$1 \times 4 = 24$$

هغه د ضرب په شکل داسې لیکو:

۱- د لاندې شکلونو د جمعې او ضرب افادې وليکئ!

۲- د چاپېريال د موادو په واسطه د 4×3 افاده د جمعې په شکل وښايست!

لاندې شکلونه په نظر کې ونيسئ د هغو د

جمعې او ضرب افادې په خپلو کتابچو کې

ولیکئ او حل یې کړئ!

$$+ + + + + =$$

$$\times =$$

۱- د لاندې عددونو مجموعه د ضرب په شکل سره وليکئ او حل يې کړئ:

$$\Delta + \Delta + \Delta + \Delta + \Delta + \Delta + \Delta + \Delta + \Delta + \Delta$$

$$\text{—————} \times \text{—————} = \text{—————}$$

۲- د لاندې عددونو د ضرب حاصل د حل شوي مثال په ډول کار وکړئ!

مثال : تاسو په دويم ټولگي کې د دوه رقمي او يو رقمي عددونو ضرب ولوستل او س د لايښه پوهيدو د پاره د $2^3 \times 5$ د ضرب حاصل له نظره تيره وو. په دې پوښتنه کې لومړی 5 د يوزو له رقم يعنی 3 سره ضرب کوو چې 15 کېږي د 5 رقم د ضرب حاصل د يوزو په مرتبه کې لیکو د لسيزو مرتبه يې چې له 1 لس څخه عبارت دي د لسيزو په سر يې ياد داشت کوو. لکه:

$$\begin{array}{r} \times 5 \\ 63 \end{array}$$

اوس 5 د لسيزو په مرتبه يعنی 6 کې ضرب کوو چې د ضرب حاصل يې 30 کېږي او د حاصل سره يې چې ياد داشت شوی دی جمع کوو او په حاصل ضرب کې يې لیکو.

$$\begin{array}{r} \times 5 \\ 315 \end{array}$$

لاندې عددونه يو له بل سره ضرب کړئ!

۲۴

$$\begin{array}{r} \times 1 \\ \hline \end{array}$$

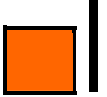
۲۲

$$\begin{array}{r} \times 1 \\ \hline \end{array}$$

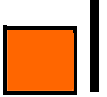
۲۵

$$\begin{array}{r} \times 7 \\ \hline \end{array}$$

۵۳

$$\begin{array}{r} \times 7 \\ \hline \end{array}$$

۴۱

$$\begin{array}{r} \times 8 \\ \hline \end{array}$$

۳۰

$$\begin{array}{r} \times 1 \\ \hline \end{array}$$

۱۵

$$\begin{array}{r} \times 8 \\ \hline \end{array}$$

۷۵

$$\begin{array}{r} \times 9 \\ \hline \end{array}$$

۱- تش خایونه د ژبني ضرب او د ضرب د معلوم جز څخه په کار

اخیستني سره په مناسبو عددونو سره ډك كړئ:

$\square \times 4 = 16$	$\square \times 3 = 27$	$\square \times 2 = 18$
$5 \times \square = 35$	$4 \times \square = 24$	$\square \times 3 = 24$

۲- د كين لوري د جدول له بشپړي كولو وروسته د لوبيا، ورو ډبرو، لرگو، او يا د چاپير يال د نورو توکو څخه په کار اخیستني سره د بڼي لوري د جدول تش خایونه په مناسبو عددونو سره ډك كړئ!

$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$	$5 \times \square = 25$
$6 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$
$7 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$
$8 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$
$9 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$
$10 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$	$5 \times \square =$

۳- د لوبيا، ورو ډبرو او يا د چاپير يال د نورو توکو څخه په کار اخیستني سره د لاندې جدول تش خایونه په مناسبو عددونو سره ډك كړئ!

$\times$	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱										
۲										
۳										
۴										
۵										

اووه لسم لوست: ۶ او ۷ د ژبنی ضرب جدول پېژندنه

هدف: زده کورنکي د ۶ او ۷ ژبنی ضرب مشق او تمرین وکړي او کار ور څخه و اخیستلي شي.

پاملرنه و کړئ!

۱	×	۶	=	۶
۲	×	۶	=	۱۲
۳	×	۶	=	۱۸
۴	×	۶	=	۲۴
۵	×	۶	=	۳۰
۶	×	۶	=	۳۶
۷	×	۶	=	۴۲
۸	×	۶	=	۴۸
۹	×	۶	=	۵۴
۱۰	×	۶	=	۶۰

۱	×	۷	=	۷
۲	×	۷	=	۱۴
۳	×	۷	=	۲۱
۴	×	۷	=	۲۸
۵	×	۷	=	۳۵
۶	×	۷	=	۴۲
۷	×	۷	=	۴۹
۸	×	۷	=	۵۶
۹	×	۷	=	۶۳
۱۰	×	۷	=	۷۰

زده کوونکي دي د پورتنی جدول سره سم یو جدول په خپلو کتابچو کې رسم کړي بیا دې د ۷ او ۸ ژبنی ضرب په کې ولیکي.

۱. دژبني، ضرب څخه په کار اخستني سره لاندې تشخایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ!

$4 \times \square = 24$	$4 \times 7 = \square$
$\square \times 1 = 24$	$7 \times \square = 49$
$\square \times 7 = 28$	$1 \times \square = 36$
$7 \times \square = 35$	$\square \times 7 = 49$
$1 \times 5 = \square$	$7 \times \square = 56$
$\square \times 1 = 42$	$\square \times 1 = 54$
$1 \times \square = 48$	$9 \times 7 = \square$
$\square \times 7 = 56$	$1 \times \square = 54$
$7 \times 1 = \square$	$\square \times 7 = 63$
$\square \times 5 = 35$	$\square \times 1 = 48$

لااندې عددونه ضرب کړئ!

$3 \times 7 = \square$	$4 \times 9 = \square$	$5 \times 8 = \square$
$7 \times 3 = \square$	$9 \times 4 = \square$	$8 \times 5 = \square$

۲. لاندې پوښتنې حل کړئ!

$4 \times 7 =$	<input type="text"/>	$3 \times 8 =$	<input type="text"/>
$7 \times 4 =$	<input type="text"/>	$8 \times 3 =$	<input type="text"/>
$5 \times 7 =$	<input type="text"/>	$4 \times 8 =$	<input type="text"/>
$7 \times 5 =$	<input type="text"/>	$8 \times 4 =$	<input type="text"/>
$1 \times 7 =$	<input type="text"/>	$5 \times 8 =$	<input type="text"/>
$7 \times 1 =$	<input type="text"/>	$8 \times 5 =$	<input type="text"/>

۳. لاندې پوښتنې د مثال سره سمې حل کړئ!
مثال:

$$\begin{array}{r} 24 \\ \times 7 \\ \hline 168 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 64 \\ \times 7 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 22 \\ \times 6 \\ \hline \square \end{array}$$

د ۶ او ۷ ژبني ضرب په یوه جدول کې په خپلو کتابچو کې ولیکئ!

اتلسم لو ست: ۸، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبني ضرب جدول پيژندنه

هدف : زده کوونکی د ۸، ۹ او ۱۰ په ژبني ضرب باندې پوه شي او په ورځيني ژوند کې کار ورڅخه واخلي .

د ژبني ضرب لاندې جدول ته پاملرنه وکړئ.

۱	×	۱۰	=	۱۰
۲	×	۱۰	=	۲۰
۳	×	۱۰	=	۳۰
۴	×	۱۰	=	۴۰
۵	×	۱۰	=	۵۰
۶	×	۱۰	=	۶۰
۷	×	۱۰	=	۷۰
۸	×	۱۰	=	۸۰
۹	×	۱۰	=	۹۰
۱۰	×	۱۰	=	۱۰۰

۱	×	۹	=	۹
۲	×	۹	=	۱۸
۳	×	۹	=	۲۷
۴	×	۹	=	۳۶
۵	×	۹	=	۴۵
۶	×	۹	=	۵۴
۷	×	۹	=	۶۳
۸	×	۹	=	۷۲
۹	×	۹	=	۸۱
۱۰	×	۹	=	۹۰

۱	×	۸	=	۸
۲	×	۸	=	۱۶
۳	×	۸	=	۲۴
۴	×	۸	=	۳۲
۵	×	۸	=	۴۰
۶	×	۸	=	۴۸
۷	×	۸	=	۵۶
۸	×	۸	=	۶۴
۹	×	۸	=	۷۲
۱۰	×	۸	=	۸۰

زده کوونکی دې د ۸ او ۹ ژبني ضرب د کاغذ په توتو باندې و لیکي او یاد دې کړي .

۱- د ۸ ژبني ضرب څخه په کار اخستني سره لاندې تشخاړونه وکړئ.

۸۰	۵۶	۲۴	۸
----	----	----	---

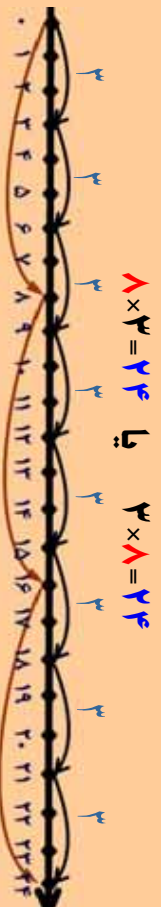
۲- د ۹ او ۷ د ژبني ضرب په نظر کې نيولو سره لاندې تشخاړونه وکړئ.

۹	۱۸	۳۶				۸۱
---	----	----	--	--	--	----

۷	۲۱	۴۲			۶۳
---	----	----	--	--	----

۳- په يوه بڼه کې ۸ هلاکان د مڼو په تولو بوخت دي که چيرې هر هلاک ۷ دانې مڼې تولى کړي وي معلوم کړئ چې تولى يې څو مڼې تولى کړي دي.

۴- د لاندې مثال سره سم څو پوښتني درکول شوي دي د عددي خط په مخ باندې وښايست.

الف: $9 \times 2 = 18$ $2 \times 9 = 18$

ب: $4 \times 6 = 24$ $6 \times 4 = 24$

۵- لاندې پوښتنې د حل شوي مثال په ډول حل کړئ.

۱۲۸   ۴۷   ۱مثال ۱

$$\begin{array}{r} \times \\ 9 \\ \hline 1152 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 8 \\ \hline 376 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 38 \\ 8 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 24 \\ 9 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 114 \\ 7 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 289 \\ 8 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 98 \\ 7 \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \times \\ 178 \\ 9 \\ \hline \square \end{array}$$

۶- د لاندې تساوي صحيح والی د حل شوي مثال په ډول

معلوم کړئ!

مثال:

$$\begin{array}{c} (8 \times 1) \times 7 \\ \downarrow \quad \downarrow \\ 8 \times 7 = 56 \times 1 \end{array} = \begin{array}{c} (8 \times 7) \times 1 \\ \downarrow \quad \downarrow \\ 56 \times 1 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} (1 \times 1) \times 8 = (1 \times 8) \times 1 \\ (9 \times 0) \times 7 = (9 \times 7) \times 0 \end{array}$$

نواسم لوست: د (۱۰-۱) د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخستلو طریقه

هدف: زده کوونکي د ژبني ضرب جدول وپېژني او له هغه څخه کار واخستلای شي.

د لاندې ژبني ضرب جدول ته پاملرنه وکړئ:

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۲	۲	۴	۶	۸	۱۰	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰
۳	۳	۶	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷	۳۰
۴	۴	۸	۱۲	۱۶	۲۰	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶	۴۰
۵	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵	۵۰
۶	۶	۱۲	۱۸	۲۴	۳۰	۳۶	۴۲	۴۸	۵۴	۶۰
۷	۷	۱۴	۲۱	۲۸	۳۵	۴۲	۴۹	۵۶	۶۳	۷۰
۸	۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۵۶	۶۴	۷۲	۸۰
۹	۹	۱۸	۲۷	۳۶	۴۵	۵۴	۶۳	۷۲	۸۱	۹۰
۱۰	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰

د جدول نه د کار اخېستني طریقه:

د ۵×۴ د ضرب د پیدا کولو له پاره د بڼې لاس یوې گوتې ته د لومړی لیک د ۴ له عدد څخه کښته خواته حرکت ورکړئ او د کښې لاس یوې گوتې د لومړۍ ستنې (ستون) د ۵ له عدد څخه بڼې خواته حرکت ورکړئ په نتیجه کې دواړه گوتې په یوه عدد باندې سره یوځای کیږي کله چې عدد و لولئ لیدل کیږي چې د ۲۰ عدد دی چې د ۴×۵ د افادې د ضرب حاصل دی یعنی: $۲۰ = ۴ \times ۵$

۱- ځوابونه په خپلو کتابچو کې په تش ځايونو کې وليکئ:

$5 \times 1 =$	<input type="text"/>	$10 \times 1 =$	<input type="text"/>
$7 \times 8 =$	<input type="text"/>	$1 \times 8 =$	<input type="text"/>
$9 \times 1 =$	<input type="text"/>	$4 \times 8 =$	<input type="text"/>

۲- لاندې عددونه يو له بله سره ضرب کړئ او ځوابونه يې د ژبني

ضرب په جدول کې پيدا کړئ:

۴	۶	۵	۹	۸	۷
$\times 5$	$\times 8$	$\times 7$	$\times 1$	$\times 8$	$\times 1$
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

۳- په متناوب ډول ، اته ، اته و شميرئ او تش ځايونه ډک کړئ.

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
۷۲	۵۶	۳۲	۸						

۴- د ژبني ضرب څخه په کار اخستني سره لاندې تش ځايونه په

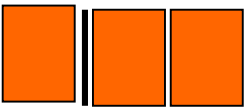
مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
$\times 0$	$\times 9$	$\times 1$	$\times 9$	$\times 1$	$\times 1$
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
۰	۷۲	۰	۴۵	۰	۰

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
$\times 8$	$\times 8$	$\times 1$	$\times 8$	$\times 7$	$\times 7$
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
۰	۸	۵۴	۰	۰	۰

۵- په ۸، ۶ او ۴ عددونو کې ډیر لوی عدد لږه ویر کو چني عدد سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل یې پیدا کړئ.

۶- لطیفې ۹ قطی، تباشیر ۹ او نیول که چیرې په هرې قطی کې ۸ قلمه تباشیر وي معلوم یې کړئ چې لطیفې څو قلمونه تباشیر راښوای دي؟

۷- د ژبني ضرب د جدول په مرسته لاندې جدول ډک کړئ.

×	۸	۷	۹	۵	۶
۸					
۷					
۹					

زده کوونکي دي لاندې پوښتني حل کړي.

$$۲۲$$

$$\times ۹$$

$$۱۶$$

$$\times ۵$$

$$۱۵$$

$$\times ۸$$

$$۱۴$$

$$\times ۷$$

$$۲۴$$

$$\times ۴$$

شلم لوست: د ضرب په عمليه کې د بدلون (تبدیلی) خاصیت

هدف: زده کوونکي پوه شي که چېرې د ضرب په عمليه کې د ضرب د اجزاو ځایونه سره بدل شي دضرب حاصل بدلون نه مومي.

لو مړی مثال: تاسو پوهیږئ چې: $1+1+1+1=3$

يا:

د ضرب حاصل د ضرب لړۍ جز د ضرب لړۍ جز

$6 \times 5 = 30$

اوس غواړو چې د 5 عدد 1 واري جمع کړو.

يا:

د ضرب حاصل د ضرب لړۍ جز د ضرب لړۍ جز

$5 \times 6 = 30$

د دوو پور تنيو افادو له پر تله کولو څخه نتيجه اخستل کيږي چې د ضرب د اجزاو د ځایونو په بدلون سره د ضرب حاصل بدلون نه کوي. يعني:

يو بنسټي:

$6 \times 5 = 5 \times 6 = 30$

۱- د $5 \times \square = 7 \times \square$ افاده په نظر کې ونیسئ.

الف: د ضرب کوم جز نا معلوم دی؟

ب: د 7 عدد د ضرب کوم جز دی؟

ج: د 5×1 عدد په څه نامه یادېږي؟

د: نامعلوم جز يا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډک کړئ.

۲- د $5 \times 7 = \square$ په افاده کې.

الف: د ضرب کوم جز نامعلوم دی؟

ب: نامعلوم جز يا تش ځای په یوه مناسب عدد سره ډک کړئ.

ج: د (۱) او (۲) پوښتنو افادې یو له بله سره پر تله کړئ و وایاست چې څه توپیر لري؟

د : کوم مفهوم چې د (۱) او (۲) پوښتنو له پرته کولو څخه لاس ته راغلی په خپلو کتابچو کې وليکئ.

۳- د حل شوي مثال په ډول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

مثال :

۷	×	۶	=	۶	×	۷	=	۴۲
۶	×	۸	=	۸	×	۶	=	۵۴
۷	×	۸	=	۸	×	۷	=	

د کين لوري له څخه په کار اخستني سره د ښي لوري ضرب بشپړ کړئ.

۶	×	۷	=		۷	×		=	۴۲
۹	×	۷	=			×	۹	=	۶۳
۳	×	۸	=			×	۸	=	
۶	×	۴	=			×	۶	=	۲۴
۷	×	۳	=	۲۱		×	۳	=	

۴- په لاندې پوښتنو کې تش ځایونه ډک کړئ.

ت: ۷ $\begin{array}{r} \square \\ \times \\ \hline \square \\ \square \end{array}$ ب: ۴ $\begin{array}{r} \square \\ \times \\ \hline \square \\ \square \end{array}$ الف: $\begin{array}{r} \square \\ \times \\ \hline \square \\ \square \end{array}$

۵- لاندې جدولونه بشپړ کړئ.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۰			۳۰			۶۰			۹۰	
×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۷				۲۸						
×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۸			۱۶		۴۰		۵۶		۷۲	

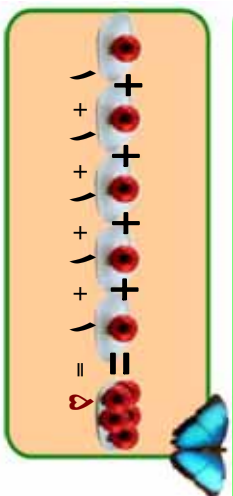

په لاندې تشو ځایونو کې داسې عددونه وليکئ چې د ضرب حاصل بدلون ونکړي.

$$\begin{array}{l} \square \times 4 = 4 \times 7 = \square \\ 8 \times 4 = \square \times 8 = \square \end{array}$$

یو ویستم لوست: دیوه عدد ضربول په ۱، ۱۰، ۱۰۰ او ۱۰۰۰ کې

هدف: ۱- زده کورنکي د یوه عدد ضربول په ۱، ۱۰، ۱۰۰ او ۱۰۰۰ کې د یوې آسانې طریقې په توګه وپېژني.
۲- زده کورنکي پوه شي، که چېرې د (۱) عدد په هر عدد کې یا هر عدد د یوه په عدد کې ضرب شي د ضرب حاصل یې په خپله هم هغه عدد دی.

په لنډ ډول داسې لیکل کېږي:

$$۱ \times ۵ = ۵$$

کولای شو چې د ضرب عملیه په لاندې ډول هم وښیو.

په پورته شکل کې ۵ دانې منې یو وارې وینو نو د ضرب عملیه یې داسې لیکو.

$$۵ \times ۱ = ۵$$

له پورته دوو عملیو څخه دا نتیجه لاس ته راځي که چېرې (۱) په هر عدد کې او یا هر عدد په (۱) کې ضرب شي د ضرب حاصل یې په خپله هم هغه عدد دی، نو لیکلی شو چې:

$$۱ \times ۸ = ۸$$

$$۸ \times ۱ = ۸$$

$$۴ \times ۱ = ۴$$

$$۱ \times ۴ = ۴$$

$$۶۴ \times ۱ = ۶۴$$

$$۱ \times ۶۴ = ۶۴$$

په لړلګې کې د زده کورنګو فعالیت

په تشو ځایونو کې د مثال په ډول مناسب عدد ولیکئ!

مثال: $1 \times 5 = 5$

$$1 \times 182 = \square$$

$$1 \times 71 = \square$$

$$1 \times 1 = \square$$

$$\square \times 420 = 420$$

$$\square \times 254 = 254$$

$$\square \times 1 = 1278$$

$$307 \times \square = 307$$

$$194 \times 1 = \square$$

$$2781 \times 1 = \square$$

$$4005 \times \square = 4005$$

$$7002 \times 1 = \square$$

$$1 \times \square = 2764$$

$$\square \times 265 = 265$$

$$764 \times \square = 764$$

$$601 \times 1 = \square$$

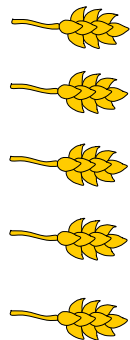
زده کوونکي د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ!

$$61 \times 1 = ?$$

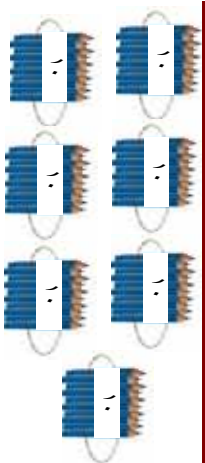
$$184 \times 1 = ?$$

$$1 \times 740 = ?$$

د ۱۰ ضربول په يوه عدد كې:
 $۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۵۰$

تاسو پو هينئ چي:
 ۱۰ پنځه واري جمع شوي دي.
 $۱۰ \times ۵ = ۵۰$

مثال: $۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۷۰$
 اووه واري جمع شوي دي.
 $۱۰ \times ۷ = ۷۰$

له پورته شكلونو او عمليو څخه معلومېږي كه چيري ۱۰ په هر عدد كې ضرب شي او يا هر عدد په ۱۰ كې ضرب شي، لومړي يو په هم هغه عدد كې ضربوو بيا د ضرب د حاصل ښي خواته يو صفر لیکو يا په لنډه توگه د هم هغه عدد ښي خواته يو صفر ږدو او د ضرب د حاصل په ځای كې يې لیکو.
 لکه:

$$۱۰ \times ۹ =$$

$$۱۰ \times ۱۳۴ =$$

$$۱۰ \times ۷۶۸ =$$

$$۸ \times ۱۰ =$$

$$۷۲۱ \times ۱۰ =$$

$$۲۳۵۶ \times ۱۰ =$$

د (۱) د عدد ضربول په يوه رقمي عددونو كې او د (۱۰) ضربول په يوه رقمي عددونو كې په نظر كې ونيسئ! د لاندې جدول تش ځايونه ډك كړئ! نتیجه يې وليکئ! چي يو د بله سره څه توپير لري.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱			۳		۵			۸	
۱۰			۳۰		۵۰			۸۰	

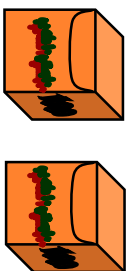

په تشو ځايونو کې مناسب عدد وليکۍ!

<input type="text"/>	+	<input type="text"/>	=	<input type="text"/>
<input type="text"/>	+	<input type="text"/>	=	<input type="text"/>
<input type="text"/>	+	<input type="text"/>	=	<input type="text"/>
<input type="text"/>	+	<input type="text"/>	=	<input type="text"/>

<input type="text"/>	+	<input type="text"/>	=	<input type="text"/>
<input type="text"/>	+	<input type="text"/>	=	<input type="text"/>
<input type="text"/>	+	<input type="text"/>	=	<input type="text"/>
<input type="text"/>	+	<input type="text"/>	=	<input type="text"/>

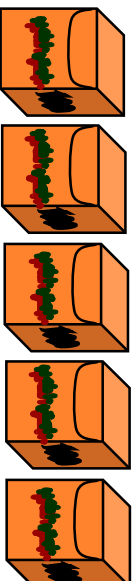
د ۱۰۰۰ ضربول په يوه عدد کې:

$$۱۰۰۰ + ۱۰۰۰ = ۲۰۰۰$$

دوه ځلي ۱۰۰۰ ليدل کيږي.

$$۱۰۰۰ \times ۲ = ۲۰۰۰$$

$$۱۰۰۰ + ۱۰۰۰ + ۱۰۰۰ + ۱۰۰۰ + ۱۰۰۰ = ۵۰۰۰$$

$$۱۰۰۰ \times ۵ = ۵۰۰۰$$

د پورتنیو عملیو او شکلونو څخه نتیجه لاس ته راځي که چېرې ۱۰۰ په یوه عدد کې یا یو عدد په ۱۰۰ کې ضرب شي کولی شو عدد د ضرب په حاصل کې و لیکو او ښي خواته یې دوه صفر و نه کښیږو .

يو بڻسٽي:

لاڏندي پو بڻسٽي په خپلو ڪتابچو کي وليکئ! د حل شوي مثال په ډول يي حل او تشخا يو نه يي ډک کړئ!

$$1000 \times 2 = 2000$$

$$1000 \times 10 = 10000$$

1000	×		=	400
	×	6	=	600
1000	×		=	900
9	×		=	900

	×	11	=	1100
1000	×		=	2500
	×	20	=	2000
	×	100	=	2000

که چېرې په يوه کارتن کې 100 پاکټه چاکلیټ وي معلوم يي کړئ چې په 7 کارتنو کې څو پاکټه چاکلیټونه دي؟

۱- لاندې عددونه یو له بله سره ضرب کړئ!

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 81 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 \\ \times 82 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 84 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 24 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 89 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \times 71 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 604 \\ \times 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10 \\ \times 604 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 740 \\ \times 100 \\ \hline \end{array}$$

۲- یوه هټۍ وال ۱۰۰ متره توکر وپورل که چیرې د هغه د یوه متر توکر بیه ۱۸ افغانۍ وي، معلوم کړئ چې څو افغانۍ یې په لاس راوړي دي.

۳- که چیرې یوې کورنۍ په یوه میاشت کې د ۱۰۰ افغانیو پوره رانیولې وي معلوم کړئ چې نوموړې کورنۍ به، په ۱۲ میاشتو کې د څو افغانیو پوره را ونیسی؟

د ۷۰، ۸۴، ۹۳، ۹۰ او ۲۵ عددونه د (۱۰۰) په عدد ونو کې ضرب کړئ او د ضرب حاصل یې یو له بله سره پر تله او نتیجې یې ولیکئ!

اووم فصل

داندازه کولو و احدات

دوه ويستم لوست: د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)

هدف: زده کورنکي متر د اوږدوالي د واحد په توګه وپيژني. او له هغه څخه په ورځني ژوند کې کار واخستلی شي.

فهمې خپلې خورته وليکل چې زه د کرکۍ يوې پردې ته اړتيا لرم مهرباني وکړه داسې يوه پرده راو ليرېه چې اوږدوالي يې ۱۰ لوېشتي او سور يې ۱۲ لوېشتي وي. د فهمې خور بيارته ولاړه د خپلې خور له هدايت سره سم يې توکر راو نيول پرده يې ور څخه و گنډله او ور و يې ليرله. کله چې فهمې پرده په کرکۍ باندې را و ځړوله ډبره خواشېښې شوه. د هغې د خواشېښې توب په علت پوهيږئ څه دی؟

څرنگه چې لوېشتي يوله بله سره توپير لري او پردې يې د اړتيا سره سمې نه وي، لنډې شوي نو تاسو وواياست څه بايد وکړو.

څرنگه چې د نړۍ ټول خلک د دغه ډول ستونزو سره مخامخ او لاس په ګرېوان وو، نو د نړۍ پوهانو او علماؤ د اوږدوالي واحد چې متر بلل کيږي ومنل چې نن د اوږدوالي له همدې واحد څخه کار اخستل کيږي.

۱- خپل د ټولگي اوږدوالی او سور د هغه متر په واسطه اندازه کړئ چې تا سو په خپله جوړ کړئ دی؟

۲- ستاسو په گروپ کې د کوم یوه غړي د تنې اوږدوالي له یوه متر څخه زیات دی؟

۳- ستاسو په گروپ کې د کوم یوه غړي د تنې اوږدوالی له یوه متر څخه لږ دی؟

۴- ستاسو د ټولگي اوږدوالی د هغه له سور څخه څومره زیات دی؟

۵- ستاسو د میز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات دی او که لږ؟

۶- ستاسو د میز سور له یوه متر څخه څولو پښتې لږ دی؟

۷- په پخوا وختونو کې چې خلکو متر نه پېژندل د څه ډول ستونزو

سره مخامخ وو؟

هر یو زده کوونکی دي د خپلې حویلی، د اوږده دیوال، وره، او د حویلی، د سور د دیوال، اوږدوالي د هغه متر په واسطه اندازه کړي چې دوی په خپله جوړ کړی دی او په خپلو کتابچو کې دي و لیکي.

دروېستم لوښت: د ساتني متر پېژندنه

هلاف: زده کورنکي ساتني متر د متر د جزء (د يوه متر دسلمي برخي) په توگه وپېژني او په ورځني ژوند کې له هغه څخه کار واخلي.

تاسو به ليدلي وي چې توکر پلورونکي د توکر د رانيولو او پلورلو له پاره د يوي فلزي توتي څخه کار اخلي تر کابان، معماران او مهندسان د شيانو د اوږدوالي د اندازه کولو له پاره د متر له فيتو څخه کار اخلي بساغلی بسوونکی دې د تولاکي د ليک درې په مخ باندې د يوه متر په اندازه يو خط رسم کړي او د زده کوونکو پام دې ورته راوگرځوي. بيادې زده کوونکو ته دنده ورکړي هغه متر چې له لرگي، لښتي يا تار څخه يې جوړ کړی دی.

څرنگه ورڅخه کار اخلي؟ ترڅو د تولاکي او ميز اوږدوالی او سور اندازه کړي په ځينو حالاتو کې به وويئ چې د ميز اوږدوالی او سور له متر څخه زيات يا لږ دی. په دې صورت کې اړتيا پيدا کېږي چې د اوږدوالي کوچنی واحد هم وپيژنو نو که چېرې يو متر په سلو مساوي برخو جلا کړو هرې برخې برخي ته يې يو ساتني متر وايي. تاسو کولی شئ ساتني متر د خپل خط کش په ليدو سره وپېژنئ. د لښتي، کاغذ او د لرگو تو څخه د يوه ساتني متر په اندازه جلا کړئ، د کاغذ د پاڼې په مخ باندې د يوه ساتني متر په اندازه يې رسم کړئ.

۱ متر = ۱۰۰ ساتني متره

۱- ستاسو خط کش څو سانتی متره دی؟

۲- ۱۰۰ سانتی متره څو متره کیږي؟

۳- د خپل کتاب اوږدوالی او سور اندازه کړئ؟

۴- که چېرې ستاسو د میز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات او له دوو مترو څخه لږ وي د اندازه کولو د کوم واحد څخه کار اخلئ؟

۵- د ا ب ، ج ، او ا ج د ټوټه خطونو اوږدوالی اندازه کړئ و لیکئ

چې هر یو څو سانتی متره دی؟

زده کوونکي دي د ۵ سانتیمترو، ۱۰ سانتیمترو او ۲۰ سانتیمترو په اندازه ټوټه خطونه رسم کړي.

څلور ویشتم لوست: د دېسې متر پېژندنه

هدف: زده کونکي وکولي شي دېسې متر د جزء په توګه وپېژني او د اړتيا په وخت کې کار ور څخه واخلې.

په لورګي کې د زده کونکو فعالیت

هغه خط کش چې تا سو یې له خپل ځان سره لرئ کار ور څخه واخلئ او لاندې فعالیتونه سر ته ورسوئ.

- 1- ستاسو خط کش څو سانتي متره دی؟
  - 2- د ۱۰ سانتي متر و په اندازه یو ټوټه خط رسم کړئ.
  - 3- د یوې لښتې یاد کاغذ له تر پشې څخه د ۱۰ سانتي متر و په اندازه جلا کړئ.
  - 4- د جلا شوي لښتې یا د کاغذ د تر پشې په واسطه یو متر واټن اندازه کړئ.
  - 5- و ایا ست ستاسو د جلا شوي برخي څو لښتې یو متر کېږي؟
- هغو زده کوونکو چې په دقیقه توګه یې کار سر ته رسولی دی ښايي ووايي چې ۱۰ لښتې یا ۱۰ تر پشې یو متر کېږي هغه دې تشویق شي او پوښتني دي و ر څخه و شي.

په تاسو کې څوک و پلی شي چې دغه د ۱۰ سانتي متر و لښته په بل څه نامه یادېږي؟ باید وپوښئ چې داد ۱۰ سانتي متر و واټن یو دېسې متر بلل کېږي. نو و پلی شو:

۱۰ دېسې متره = یو متر   ۱۰ سانتې متره = ۱ دېسې متر

پوښتني:

- 1- ۴ متره څو دېسې متره کېږي؟
- 2- د کریمه د تنې اوږدوالی ۱۳۰ سانتې متره دی د کریمه د تنې اوږدوالی په دېسې متر سره معلوم کړئ؟
- 3- و ایا ست چې ۱۲۵ سانتې متره څو دېسې متره او څو سانتې متره کېږي؟

د یوه دېسې متر جلا شوي لښتې څخه کار واخلئ د خپل کور د یوه وره سور اندازه کړئ و یې لیکئ چې څو دېسې متره او څو سانتې متره کېږي؟

پنځه و یستم لوست: د ملی متر پیژندنه

هدف: زده کورنکي کولی شي ملی متر و پیژني او د اوږدوالي د اندازه کولو د کوچني واحد په توګه ورڅخه کار واخلي.

په لولګي کې د زده کورنګو فعالیت

لاندې شکل ته پاملرنه وکړئ.

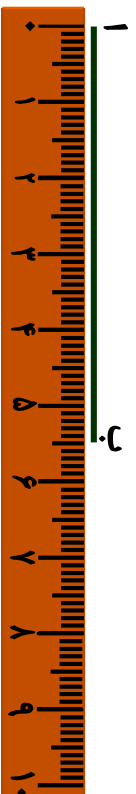
دا شکل د یوه سانتیمتر واټن (فاصله) رابیني چې په لسو مساوي برخو ویشل شوی دی.

هرې برخې ته یې یو ملي متر وايي په دې صورت کې.
۱۰ ملي متره = ۱ سانتی متر کېږي

۱- مثال: ۲ سانتی متره څو ملي متره کېږي؟
حل: پوهیږو چې یو سانتی متر مساوي له لسو ملي مترو سره دی نو ۲ سانتی متره مساوي کېږي له.

۲۰ ملي متره = ۱۰ ملي متره + ۱۰ ملي متره
یا ۲۰ ملي متره = 2×10 ملي متره

۲- مثال: غواړو چې د لاندې توپه خط اوږدوالی د خط کش په واسطه اندازه کړو.

د خط کش صفر د (۱) له ټکي سره سم ږدو لیدل کېږی چې د هغه د (ب) ټکی د ۵ سانتیمتر و څخه ۵ ملي متره زیات دی نو وایو چې ددې توپه خط اوږدوالی ۵ سانتیمتره او ۵ ملي متره دی.

د حل شوي مثال څخه په کار اخستې سره لاندې پوښتني په خپلو کتابچو کې حل کړئ:

۱. ۴ سانتي متره څو ملي متره کېږي؟
۲. ۶ سانتي متره څو ملي متره کېږي؟
۳. د خپل خط کش څخه په کار اخستې سره لاندې توتېه خطونه اندازه کړئ و وایاست چې هر یو د هغو څو سانتي متره او څو ملي متره کېږي؟

۴. د ۵ سانتي متر او ۵ ملي متر په اندازه یو توتېه خط رسم کړئ؟
۵. یو توتېه خط رسم کړئ چې له ۵ سانتي مترو څخه ۲ ملي متره لږ وي.

په عمومي توګه لیکلی شو چې:

$$۱۰۰ \text{ سانتي متره} = ۱ \text{ متر}$$

$$۱۰ \text{ ډیسي متره} = ۱ \text{ متر}$$

$$۱۰۰۰ \text{ ملي متره} = ۱ \text{ متر}$$

$$۱۰ \text{ سانتي متره} = ۱ \text{ ډیسي متر}$$

$$۱۰ \text{ ملي متره} = ۱ \text{ سانتي متر}$$

۳ سانتي متره څو ملي متره کېږي؟
۵ سانتي متره څو ملي متره کېږي؟

هدف: زده کونکي وکولى شي د متر څخه لوى واحد، کيلو متر وپيژني.

حامد له خپل پلار څخه پوښتنه وکړه. پلار جانه کو چني واټنونه مو د ساتني متر او متر په واسطه اندازه کړل، د دوو ښارونو تر منځ واټن په څه شي سره اندازه کوي؟ پلار يې ځواب ورکړ زويه، لوى واټنونه لکه د ښارونو او هيوادونو تر منځ د کيلو متر په واسطه اندازه کوي.

حامد پوښتنه وکړه کيلو متر څه شى دى؟ پلار يې ځواب ورکړ يوزر (۱۰۰۰) متر واټن ته يو کيلو متر وايي يعنې. $1۰۰۰ \text{ متره} = ۱ \text{ کيلو متر}$

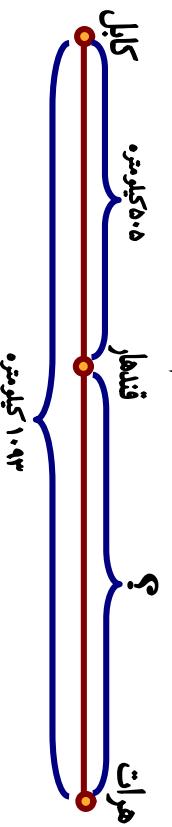
مثال: که چيري د دوو ښارونو تر منځ واټن ۶ کيلو متره وي نو موږى واټن په متر سره حساب کړئ.

$$1۰۰۰ \text{ متره} = ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر} + ۱۰۰۰ \text{ متر}$$

له پورتنی مثال څخه سر بيره پردي چي د متر او کيلو متر تر منځ په اړيکو باندې پوه شو، په دې هم پوه شو که چيري يو عدد په ۱۰۰۰ کې ضرب شي نو د هم هغه عدد ښي خواته دري صفر ونه ږدو او په حاصل ضرب کې لیکو.

۱. ۴ کيلو متره له څو مترو سره مساوي کيږي؟
۲. ۷ کيلو متره له څو مترو سره مساوي کيږي؟
۳. ۲۴ کيلو متره څو متره کيږي؟
۴. د کابل او هرات تر منځ واټن ۱۰۹۳ کيلو متره دى، که چيري د کابل او قندهار تر منځ واټن ۵۰۵ کيلو متره وي، د قندهار او هرات تر منځ واټن معلوم کړئ.

اتم فصل هندسه

اوه و ېستم لوست: په شکونو کې د ټکي (قطعي) ټوټه خط، نيمايي خط او خط پېژندنه

هداف: زده کونکي ټکي، (نقطه) ټوټه خط، نيمايي خط (شعاع) او خط و پېژني او يو له بله سره توپير وکړای شي.

په ټولگي کې د زده کونکو فعاليت

تا سو لاندې هندسي شکونو او نومونو ته پاملرته و کړئ. او له هر يوه سره چې بلدتيا لرئ نوم يې واخلي او رسم يې کړئ.

پورتنی شکونه په نظر کې ونیسئ او لاندې پوښتنو ته ځواب ووايست:

- ۱- د ( ) نېشه چې د پینسل د څوکي په واسطه د کاغذ د پاڼې په مخ اېښودل شوي ده څه نوم مېږي؟
- ۲- د ( ) شکل د څه په نامه یادېږي؟
- ۳- که چیرې د خپل پینسل څوکه په کاغذ باندې کښېږدو او په مستقیم ډول حرکت ورکړو څه شی لاس ته راځي؟

۴- په لاندې هر يو شکل کې خو توتې خطونه شتوالی لري؟

۵- که چیرې د (ا ب) توتې خط ته د بڼې او کینې خواته امتداد ورکړو کوم هندسي شکل لاس ته راځي.

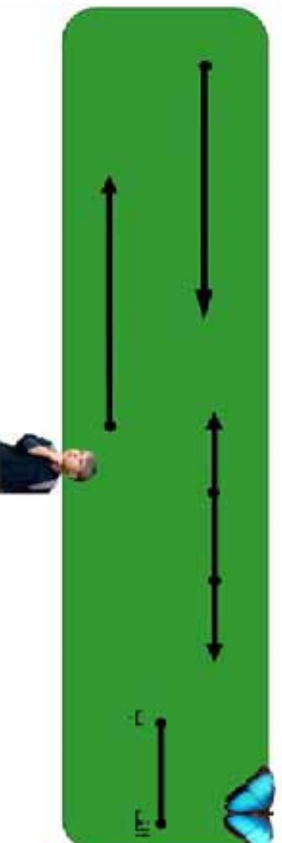
۶- که چیرې د (ا ب) له ټکي څخه یو مستقیم خط بڼی خواته و کښل شي ادامه ورکړل شي کوم شکل حاصلیږي هغه رسم کړئ.

۷- د کاغذ په مخ باندې له یوه ټکي څخه یو خط رسم کړئ. او د کاغذ په یوه بله برخه کې پای ته ورسوئ. د پیل او پای ټکو باندې نو مونه کښیږدئ و وایاست چې دا خط د څه په نامه یادېږي.

رولونه
ما او خوا مخورانه

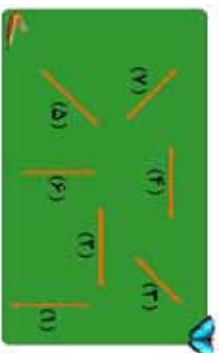

زده کوونکي دې لاندې شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم کړي او دهغو نو مونه دې وليکي.

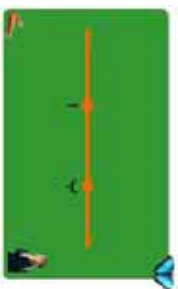

۱- له دې شکلونو څخه کوم یو یې مستقیم خط، کوم یو یې نښاپي خط (شعاع) او کوم یو یې توتیه خط دی؟

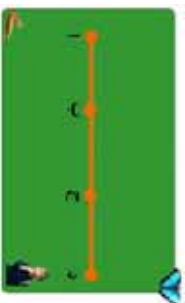

د (۱) گڼې پوښتني شکلونه په نظر کې ونیسئ. د شکلونو له مخې لاندې پوښتوته ځواب ووايست:

- الف: یو مستقیم خط او یوه شعاع یو له بله څخه توپیر لري؟
  - ب: یوه شعاع او یو توتیه خط یو له بله څه توپیر لري؟
  - ج: یو توتیه خط او یو مستقیم خط یو له بله څه توپیر لري؟
- ۲- په لاندې شکل کې څو مستقیم خطوط، څو شعاع ګانې او څو توتیه خطوطه دي.

په لاندې شکل کې څو توتیې خطوطه لیدل شئ؟ د دوو تکوپه واسطه یې ولیکئ.

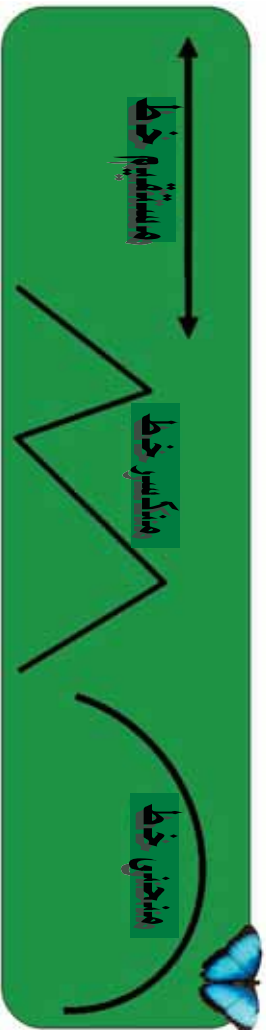

اته ويستم لوست: د خط د ډولونو پېژندنه

هلاف: زده کورنکي مستقيم خط، منکسر خط، او منحنی خط وپېژني او هم يوله بله توپير وکړي شي.

په ټولگي کې د زده کورنکو فعاليت

د چوکاټ د دننه شکلونو او نومونو ته نظر وکړئ.

پورتي شکلونه په نظر کې ونيسئ:
الف: له لاندې شکلونو څخه کوم يو يې منکسر خط دی او کوم يې منکسر خط نه دی؟

ب: ستاسو د مېز يوه څنډه ياد کتاب يوه څنډه مستقيم ټوټه خط دی او که مستقيم خط؟

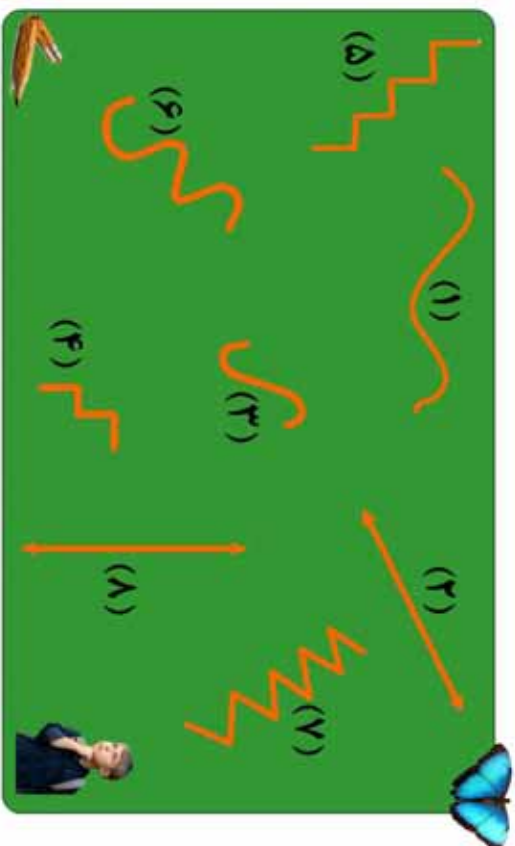
ج: داده شکلونه د ۱ ————— ب او ————— يو له بله څه توپير لري؟

د : که چیري یو تار د خپل دوار و لاسو نو په واسطه بڼه کش کړئ کوم خط بڼي؟ که چیري کش یی تکرئ او خپل لاسو ته سره نژدې کړئ کوم خط بڼي؟

ه : په خپل ځان کې او یا په خپل ټولګي کې د څو شیانو نومونه واخلئ چې د منکسر خط او منحنی خط شکلونه ولري .

و : لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ د هر یو شکل د خط نوم په خپلو کتابچو کې ولیکئ .

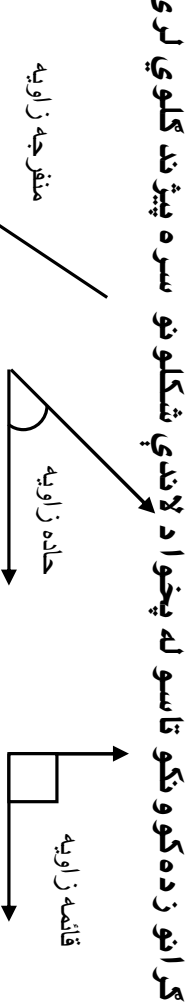

د خپل ژوند په چاپیریال کې د هغو شیانو او شکلونو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ چې د منکسر، منحنی او مستقیم خطونو شکل ولري .

نه وېستم لوست: د زاویو د ډولونو پېژندنه

هغه: زده کورنکي و کړاى شي قایمه زاویه له کاغذ څخه جوړه کړي، زده کورنکي د خپلې جوړې کې قایمې زاوې په کارولو سره حاده زاویه او منفرجه زاویه و پېژني.

په لولگي کې د زده کورنکر فعالیت

کړانو زده کوونکو تاسو له پخوا د لاندې شکلونو سره پېژندلکوي لرئ.

اوس غواړو چې قایمه زاویه په عملي توګه له کاغذ څخه جوړه کړو او له هغې څخه په کار اخیستنې سره نورې زاوې یې وپېژنو.

ګرانو زده کوونکو! تاسو هر یو یوه ټوټه کاغذ په لاس کې ونیسئ.

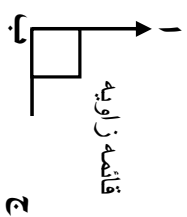
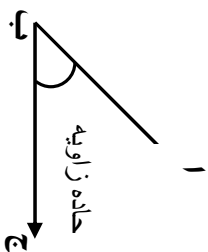
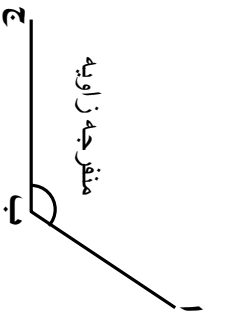
الف: هغه قات کړئ.

ب: قات شوی کاغذ بیا یو په بل باندې داسې قات کړئ چې د قات شوي کاغذ څنډې یو په بل باندې منطبق راشي.

ج: قات شوی کاغذ ګوت (کنج) یوه قایمه زاویه جوړوي.

د: قات شوی ګوت (کنج) د کاغذ په مخ باندې کښېږدئ او زاویه رسم کړئ.

ه: خپله رسم کړی زاوې ته پاملرنه وکړئ و وایاست چې د لاندې کومې یوې زاوې سره برابره ده؟ او و وایاست له کومې یوې زاوې څخه لویه او له کومې یوې زاوې څخه کوچنۍ ده؟

په لاندې شکلونو کې به ووينئ چې ستاسو جوړه کړي زاويه د قاييمې زاويې سره برابره ده. او حاده زاويه له هغې څخه کوچنۍ او منفرجه زاويه له هغې څخه لويه ده.

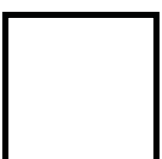
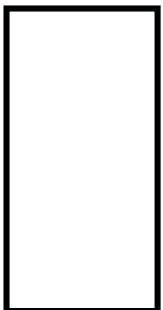

زده کوونکي دې د کاغذ له يوې ټوټې څخه قاييمه زاويه جوړه کړي او ټولگي ته دې راوري.

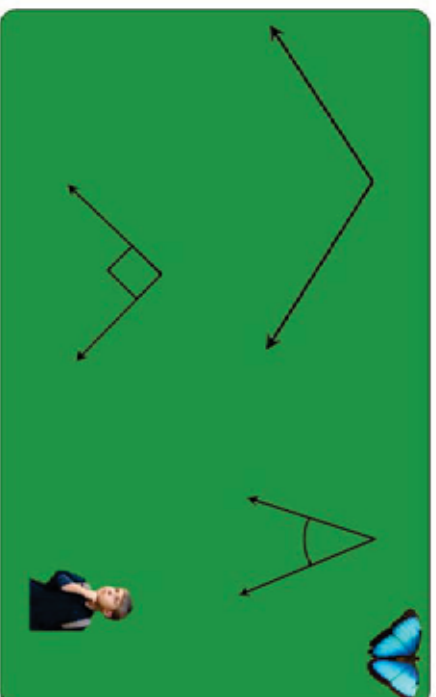

۱- د خپلي جوړي کړي زاويې په کارولو سره لاندې شکلو ته په خپلو کتابچو کې رسم او هغه زاويې پر تله کړئ و وایاست. هر یو شکل خو زاويې لري او هم د هر شکل نوم ولیکئ.

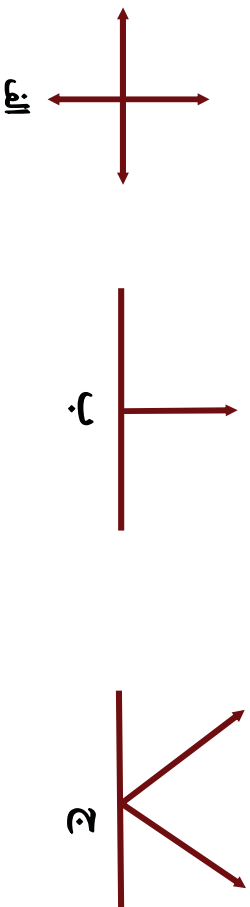
د پر تله کولو وروسته به تاسو ووينئ چې مربع د څلورو قايمو زاويو لرونکی او مستطیل هم څلور قايمې زاويې لري او هم وواياست چې د هغو ترمنځ توپير څه شی دی؟

۲- د خپلي جوړي کړي زاويې څخه کار واخلي، د حاده، قايمه او منفرجه زاويې په لاندې شکلونو کې وبنياست.

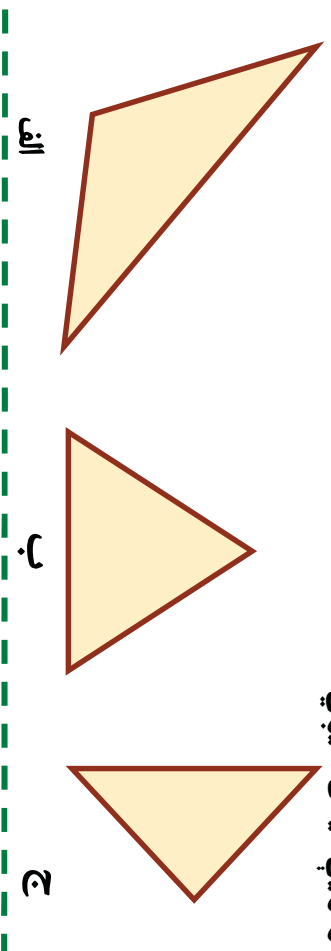

۳- د خپلې قایمې جوړې کړې زاوېې څخه په کار اخستني سره د لاندې شکلونو زاوېې اندازه کړئ او وویاست چې په هر شکل کې څو قایمې زاوېې لیدل کېږي او هم د هغو حاده او منفرجه زاوېې وینیاست.

۴- په لاندې شکلونو کې څو حاده زاوېې څو منفرجه زاوېې او څو قایمه زاوېې لیدل کېږي.

۵- وویاست گڼو وټکي، معماران، ترکانان، فلزکاران، د کالیو پریکولو کور جوړولو، د ورونو چوکاتونو، میز او نور د اړتیاو سامان له پاره د یوې آلې څخه چې د (کج) په نامه یادېږي کار اخلي؟ د هغې گوت (کتیج) د کومې زاوېې سره برابره ده؟

د خپل ټولگي او کور اسبابونو ته ښه ځیر شئ، د حاده، قایمه او منفرجه زاوېې چې په نظر مو راځي و لیکئ.

نهم فصل

خلاص او تړلي شكلونه

دېرشم لوست: د خلاص او تړلو شكلونو پېژندنه

هدف: زده كورنكي وكړاى شي خلاص او تړلي شكلونه يو له بله سره تېر او تشخيص كړي.

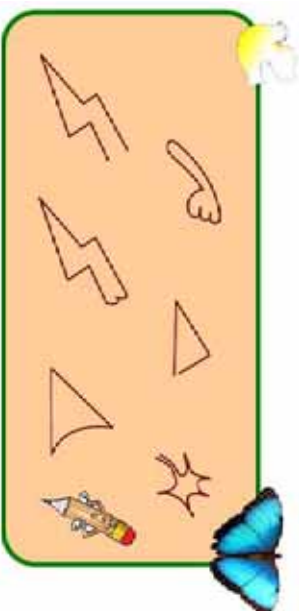
په تړلي كې د زده كورنكو فعاليت

پاملرنه وكړئ:

يوه خلاصه منحنې او دا يوه تړلي منحنې ده.

۱- په لاندې شكلونو كې د هغو كوم يو شكل خلاص او كوم يو يې تړلى دى؟

۲- په لاندې منحنې گانو كې كوم يوه يې خلاصه او كوم يوه يې تړلي ده؟

په خپله خوښه يو خلاص شكل او يو تړلى شكل رسم كړئ.

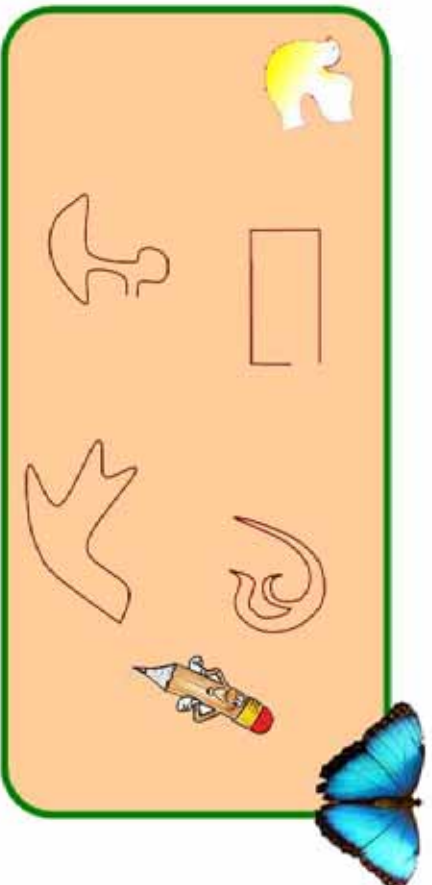
۳- الف: آیا مثلث یو خلاص شکل دی او که ترلی؟

ب: آیا مربع یو خلاص شکل دی او که ترلی؟

ج: آیا مستطیل یو خلاص شکل دی او که ترلی؟

د: آیا دایره یوه خلاصه منحنی ده او که ترلی؟

۴- د لاندې شکلونو څخه کوم یو یې ترلی او کوم یو یې خلاص دی؟

۵- کوم خلاص او ترلي شکلونه چپ په خپل ټولگي کې وینئ
و ښایست.

۶- د در یو ټوټه خطونو، څلورو ټوټه خطونو، په واسطه خلاص
او ترلي شکلونه رسم کړئ.

یو دیرشم لوست: تخمینی او دقیق اندازه کول

هدف: د زده کورنکو حدس په اندازه کولو کې وده کوي او حقیقت ته نژدې کېږي.

لومړی د لاندې هر یوه ټوټه خط اندازه تخمین کړئ او بیا د هر یوه اوږدوالی د خط کش په واسطه اندازه کړئ او په غور سره وگورئ چې ستاسو تخمین واقعیت ته تر کومه حده نژدې دی.

ټوټه خطونه	تخمینی اندازه	دقیق اندازه
ب الف		
د ج		
ن م		
ه و		
ک ل		
ز ر		

د در کړل شوو ټوټه خطونو د تخمین او دقیق اندازه کولو وروسته مخامخ جدول بشپړ کړئ.

ب _____ الف
د _____ ج
ن _____ م
و _____ ه
ک _____ ل
ز _____ ر

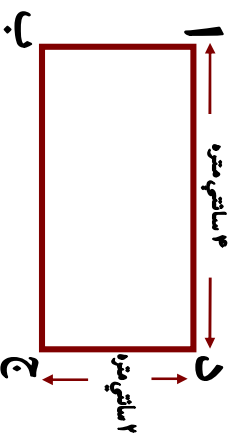
زده کوونکي دي د پورتنیو ټوټه خطونو اوږدوالی په نظر کې ونیسي. له اوږده ټوټه خط څخه دي د لنډ ټوټه خط خواته ترتیب او و لیکي.

دوه دېرشم لوست: د مربع، مستطیل او مثلث د محیط (چاپیریال) پیدا کول

هلاډف: زده کورنکي محیط د ټولو خوا و (چاپیریال) مفهوم وپېژني، د مربع، مثلث او مستطیل محیط اندازه کړی شي.

لاندي شکل ته پاملرنه وکړی:

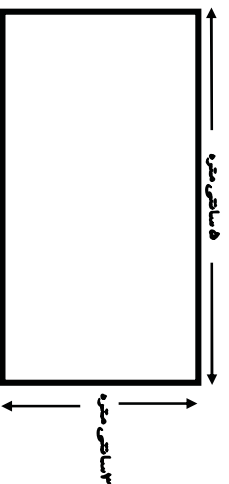

پورته شکل یو ترلی شکل دی که چیري د (۱) له ټکي څخه و خوځیږو او د هغه په ټولو ضلعو باندې په ترتیب سره ولاړ شو او بیا د (۱) ټکي ته راورسیږو په حقیقت کې د مستطیل ټولې خواوې مو و هلې دي چې دا د شا او خوا (چاپیریال) واټن د مستطیل محیط بلل کیږي.

څرنگه چې د مستطیل مخامخ ضلعي یو له بله سره مساوي دي. نو د نوموړي مستطیل د ضلعو مجموعه $۲+۲+۲+۲$ سائتي متره کیږي. په دې صورت کې د راکړل شوي مستطیل محیط ۱۲ سائتي متره دی. څرنگه چې مربع هم ۴ مساوي ضلعي لري نو د مربع د څلورو واړو ضلعو مجموعه د هغه د محیط څخه عبارت ده.

۱- په لاندې مستطیل کې د دوو ضلعو اوږدوالی درکړل شوی دی، د دوو نورو ضلعو اوږدوالی اندازه کړئ او محیط یې په لاس راوړئ.

۲- که چېرې د یوې مربع هره ضلعه ۱۲ سانتي متره وي د نوموړي مربع محیط پیدا کړئ.

۳- که چېرې د یوه ټولګي اوږدوالی ۸ متره او سور یې ۴ متره وي محیط یې پیدا کړئ.

۴- د یوې مربع محیط چې د هرې ضلعي اوږدوالی یې ۴ سانتي متره دی د هغه مستطیل له محیط سره یې پرتله کړئ چې اوږدوالی یې ۱ سانتي متره او سور یې ۲ سانتي متره وي؟

۵- که چېرې د یوه مستطیل شکلي بن اوږدوالی ۲۵۰ متره او سور یې ۲۳۰ متره وي څو متره اغزن سیم ته اړتیا ده ترڅو د بن شا او خوا (چاپیر یال) وټري.

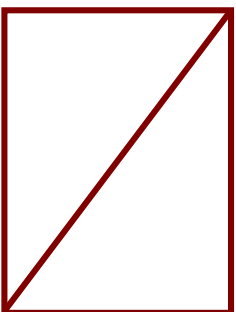
۶- د هغه فرش محیط پیدا کړئ داسې یوه کوټه چې اوږدوالی یې ۴ متره او سور یې ۳ متره وي فرش کړئ او په کار یو وړ شي؟

۷- د خط کش او خپل قایمې جوړې کړې زاو یې په کارولو سره یوه مربع رسم کړئ چې د هرې ضلعي اوږدوالی یې ۵ سانتي متره وي.

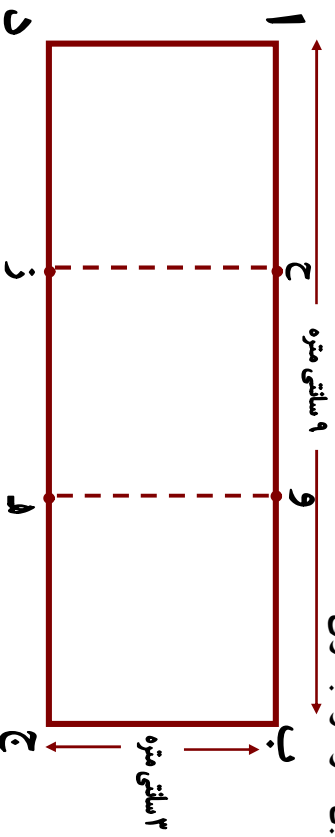

د کاغذ له یوې پاڼې څخه یو مستطیل پرېکړئ چې اوږدوالی یې ۷ سانتي متره او سور یې ۳ سانتي متره وي.

۸- په لاندې شکل کې څو مستطیلونه او څو مثلثونه دي د هرې ضلعي اوږدوالی اندازه کړئ محیطونه یې معلوم کړئ.

۹- په لاندې شکل کې د (ز) او (ح) ټکی او همدارنگه د (ه) او (و) ټکی یو له بل سره ونښلوئ.

- الف: څو مستطیلونه او څو مربع گانې لیدلای شئ؟
 ب: د هرې یوې مربع محیط معلوم کړئ؟
 ج: د هر یوه مستطیل محیط معلوم کړئ.

که چیرې د یوه مثلث اضلاع وي په ترتیب سره ۳، ۷ او ۵ سانتي متره وي محیط یې پیدا کړئ.

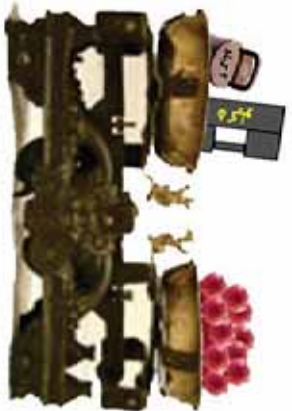
لسم فصل

د کتلې، وخت او مایعاتو اندازه کول

دري دیرشم لوست: د کتلې د اندازه کولو واحد (کیلوگرام)

هدف: زده کوونکي د کتلې د اندازه کولو کولر بین المللی واحد ویشني او په ورځني ژوند کې ورڅخه کار واخیستلی شي.

د تلې شکل ته چې د هغې په پلو کې منې او د کیلوگرام وزنونه ایښودل شوي دي پاملرنه وکړئ.

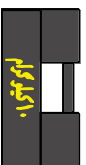
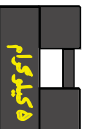
کیلوگرام: د دې له پاره چې د کتله لرونکو

شیانو د پلورلو او را نیولو ټاکل په خیر سره وشي. له هغو وزنونو څخه کار

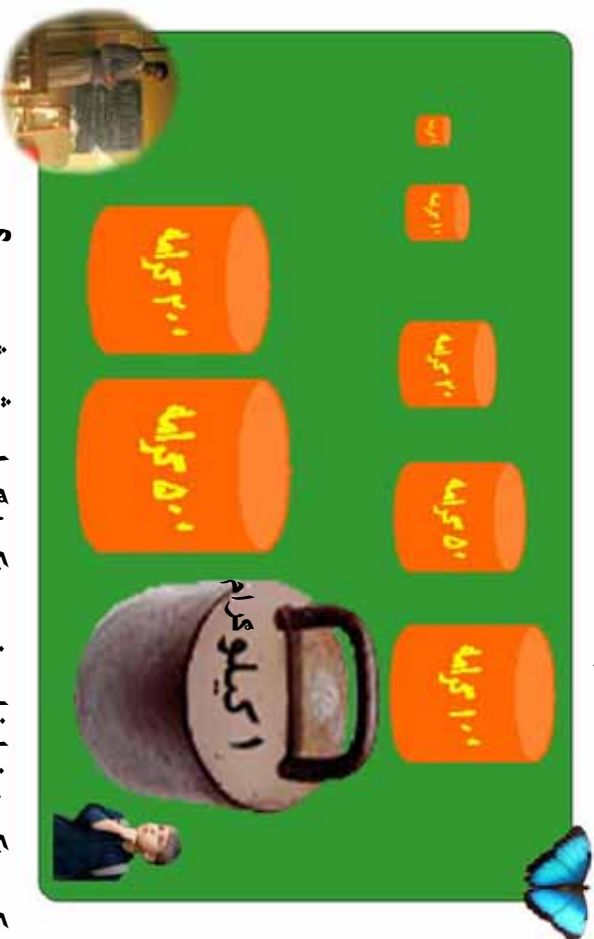
اخیستل کېږي. چې د تولو د پاره پېژندل شوي دي. چې د دې ډېر نامتو وزن ۱ کیلو

گرام دی. چې په مخامخ شکلونو کې یې ښه لیدلی شي.

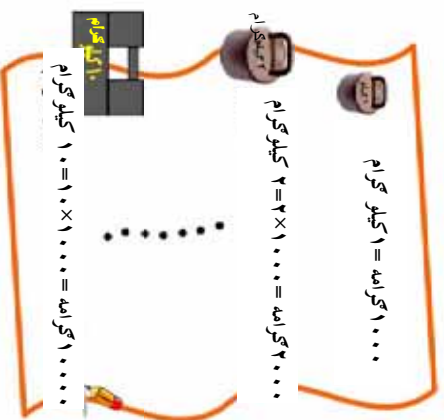
د ۱ کیلو ګرام څخه لوی وزنونه یعنې ۲ کیلو ګرامه، ۵ کیلو ګرامه، ۱۰ کیلو ګرامه او ۲۰ کیلو ګرامه دي هم د کار اخیستلو وړ دي او کار ورڅخه اخلې. د ډېرو کوچنیو شیانو اندازه کولو د پاره د کوچنیو وزنونو څخه چې هغه هم پېژندل شوي دي کار اخیستل کېږي.

لاڻدي شڪلونو ته پاملر نه و کريءَ. ڊپر درانه او ڊپر سڀڪ و زنونه په تر تيسب سره په خپلو ڪتابچو کي وليکي.

زده ڪو و نڪي: بناغلي بسو و نڪي! گرام شه شئي دي؟
 بسو و نڪي: ۱ گرام په تقريبي ڊول د ۱۰ عدد سو (فسڪو) په انداز ه دي.
 زده ڪو و نڪي: بناغلي بسو و نڪي! نو ۱ کيلو گرام شو گرامه دي؟
 بسو و نڪي: گرانو زده ڪو و نڪو! بايد پوه شئي چي ۱ کيلو گرام مساوي له ۱۰۰۰ گرامه سره ڪيږي.

د گرو پونو هر يو زده ڪو و نڪي دي د پور تيسو و زنونو په ڊول، دوه، دوه و زنونه د ختو ختخه جوږ او سيا ته دي تو لگي ته ر اوري.

۱- که چیري د ۱ کيلو گرام وزن و نه لری خرنګه کولی شی د نورو وزنونو په کارولو سره یو کیلو گرام مني اندازه کړی؟
 ۲- د $<$ ، $=$ ، او $>$ نښو څخه کار واخلئ تش ځایونه په مناسبو نښو سره ډک کړئ؟

☐	۵۰۰۰ گرامه	☐	۵ کيلو گرامه
☐	۱۰۰۰ گرامه + ۲۰۰۰ گرامه + ۴۰۰۰ گرامه	☐	۵۰۰۰ گرامه
☐	۱۰۰ گرامه	☐	۵۰ گرامه او دري ۲۰ گرامه
☐	ډيم کيلو گرام	☐	۵۰۰ گرامه
☐	دوه ۲۰۰۰ گرامه ، یوه ۵۰۰ گرامه او دري ۱۰ گرامه	☐	۵۰۰ گرامه

۷ کيلو گرامه کچالو
 ۳- یو هټی، وال د تلې په یوه پله کې د ۵ کيلو گرامو یو وزن او په بله کې یې یوه دانه هندوانه کېښودله و یې لیدل چې هندوانه سپکه ده. نو کله چې د تلې په بله پله کې یې د ۱ کيلو گرام وزن کېښود تلې د تعادل حالت و نیو و وایاست چې د هندوانې دروندوالی څومره دی؟

ګواښ دنده

زده کوونکی دې د قوطیانو د تاریخ، کدو له پلو، یا نورو شیانو څخه تله جوړه کړي او ټولګي ته دې راوړي.

خو کیلو گرامه؟
موتیر زیات دروند په نظر نه راسی

زده کوونکی: بښاغلی ښوونکی! ډېر درانده شیان دڅه شي په واسطه اندازه کوي؟

ښوونکی: گرانو زده کوونکو ډېر زیات درانده شیان لکه بار لرونکي موټرونه او نور د تین په واسطه اندازه کوي.
زده کوونکی: بښاغلی ښوونکی! تین څه شی دی؟
ښوونکی: یو کیلو گرام مو وپېژنده باید پوه شی چې ۱۰۰۰ کیلو گرامه یو تین کیږي.

۱۰۰۰ کیلو گرامه = ۱ تین

۲۰۰۰ کیلو گرامه = ۲×۱۰۰۰ = ۲ تین

که چیرې یو موټر د بار سره ۱۲۰ تین وزن ولري او د موټر وزن ۲۰ تینه وي د موټر د بار وزن پیدا کړئ.

د ساعت (ګړی) پیژندنه

- هدف: ۱- زده کوونکی د ګړی له مودل څخه د ګړیو د پیژندنو له پاره کار واخلي.
۲- زده کوونکی ساعت (ګړی) د وخت د واحد په توګه وپېژني، زده کوونکی د ګړی، او دقیقه بنسټونو ګړی ترمنځ په اړیکو باندې پوه شي.

د ساعت لوستل:

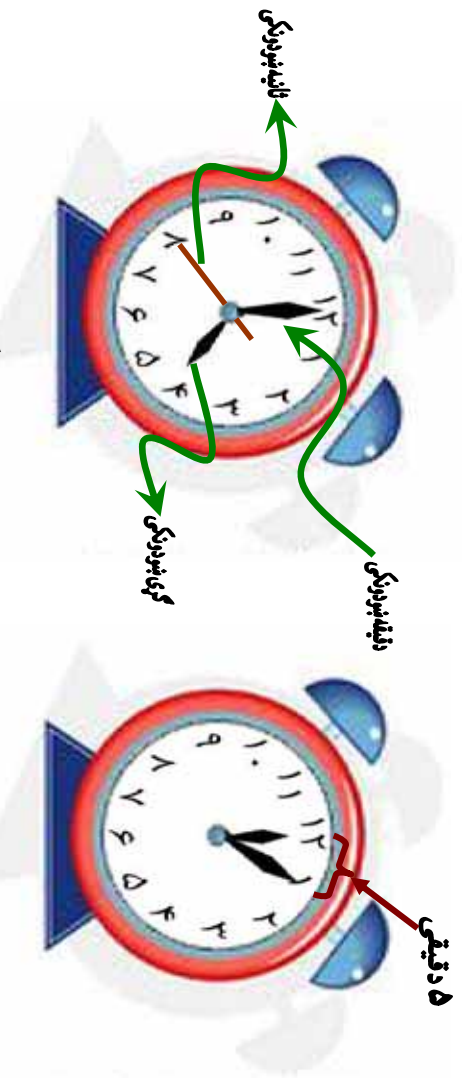
ګرانو زده کوونکو! که چیرې کوم وخت مو ساعت لیدلی وي د ساعت مخ یا ابره په ۱۲ مساوي برخو ویشل شوی ده چې ددوو پرله پسې رقمونو ترمنځ اړوندو اتین یو ساعت راښيي کله چې د ساعت بنسټونکی عقربه ددوو پرله پسې رقمونو ترمنځ واټن ووهي یو ساعت راښيي، چې ددې وخت په اړوندوالي کې دقیقه بنسټونکی عقربه د ساعت د ابرې بشپړه دوره وهي، دیوه ساعت دوخت او ښووالي په ۱۰ مساوي برخو ویشلې ده چې هرې برخې ته دقیقه ويل کېږي او همدارنگه ددو پرله پسې رقمونو ترمنځ واټن په پنځو مساوي برخو ویشل شوي ده چې هره برخه، یې یوه دقیقه راښيي.

په لورګي کې زده کوونکو فعالیت

زده کوونکی دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووايي.
د کارک یا کاغذ په یوې ټوټې باندې دګیلاس یا پیالې په مرسته یوه دایره رسم کړئ ددې دایرې محیط په ۱۲ مساوي برخو ویشئ هره برخه په مسلسله توګه د ارقامو په واسطه، له (۱) څخه تر (۱۲) پورې وښایست دوه عقربې چې اړوندوالی یې یو له بله سره توپیر لري جوړې کړئ بیا دا عقربې ددایرې په مرکز کې د یوه سنجاق یا ستبې په واسطه وښلولئ چې په حقیقت کې د یوه ساعت مودل مو بشپړ کړی دی او د هغه په واسطه لاندې مختلف وختونه وښایست.
۱- ۱ بجې، ۲- ۱ بجې او ۵ دقیقې، ۳- ۷ بجې او ۱۵ دقیقې ۴- بجې او ۳۰ دقیقې، ۵- ۳ بجې او ۴۵ دقیقې ۶- آیا وپلای شئ چې ستاسو بنسټونکی په څو بېجو پیل کېږي ۷- آیا وپلای شئ که چیرې د ساعت بنسټونکی عقربه یوه بشپړه دوره ووهي څو ساعته تیر شوي دي؟

څلور دېرشم لوست: ساعت (گړۍ) پيژندنه

هدف: زده کورنکي گړۍ وپيژني، د گړۍ بشودونکي، دقيقه بشودونکي او ثانيه بشودونکي په موقعيت سره وخت تشخيص او ولرستلای شي.

د ساعت په يوه مخ باندې چې په عمومي توگه دايره وي شکل لري ۱۲ عددونه په معلومو ځايونو کې ويني، د هر دوواړو عددونو په منځ کې ۵ واړه خطونه يا نقطې دي کوم وخت چې ثانيه بشودونکي له يوه عدد څخه پيل وکړي او يوه بشپړه دوره ووهي دقيقه بشودونکي له يوې نقطې څخه بلې نقطې ته رسېږي، ويل کېږي چې يوه دقيقه تيره شوي ده. که چېرې دقيقه بشودونکي له يوه عدد څخه په حرکت پيل وکړي د يوې بشپړې دورې وهلو وروسته يعني له ۶۰ نقطو يا خطونو څخه تير شي چې په حقيقت کې ۶۰ دقيقې يا يو ساعت تير شوی دی په دې صورت کې د ساعت بشودونکي عقربه له يوه عدد څخه بل عدد ته رسېږي نو په دې صورت کې ليکلی شو چې:

$$\begin{aligned} 60 \text{ دقيقې} &= 1 \text{ ساعت} \\ 60 \text{ ثانيې} &= 1 \text{ دقيقه} \end{aligned}$$

د ساعت لوستل:

الف

ب

که چیري د الف شکل گری، ته پاملر نه و کړئ لیدل کیري چي دقیقه بنودونکی د ۱۲ د عدد مخامخ او گری، بنودونکی د ۴ د عدد په مقابل کي قرار لري داسي لوستل کیري چي گری ۴ بجي دي. او یا داسي ۴:۰۰. اوس که چیري دقیقه بنودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي لکه د (ب) شکل د ۳ د عدد په مقابل کي قرار و نیسي د گری، بنودونکی ځای هم د ۴ رقم څخه بدلون کوي په دې حالت کي گری، داسي لوستل کیري له ۴ څخه پنځلس دقیقې تیري دي یا ۴:۱۵ یا پنځلس د پاسه ۴ بجي دي.

پوښتنې:

۱. لاندې شکلونو ته ځیر شئ، وختونه لکه د بڼي خوا د ساعت وختونه په دوو طریقو سره په خپلو کتابچو کي ولیکئ.

۳:۴۵

۱۵ پاتې ۴ ته

او یا ۱۵ کم ۴ بجي دي

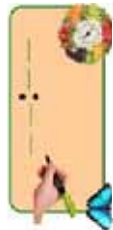
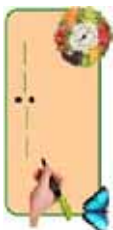
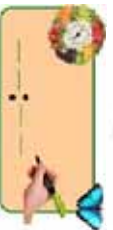
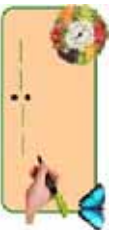
۲. مخامخ شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ.

رسم ته څیر شئ لکه د ۵، ۱۰، او ۱۵ عددونه د گړۍ د دايرې څخه د باندې د نور و عددونو مخې ته په ترتیب سره د ۵، ۵، په زیاتولو د هغه مناسب عدد و لیکئ په پای کې و ایاست چې د ۱۲ په عدد باندې کوم عدد لیکل کېږي، لیکل شوی عدد څه شئ بښي؟

لاندي هر یو ساعت په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او و ایاست هر ه یوه یې کوم وخت بښي، ساعتونه په پام کې ونیسئ د هر ساعت وخت په خپلو کتابچو کې و لیکئ.

پنځه دېرشم لوست: د ساعت پټه واسطه د وخت ټاکل

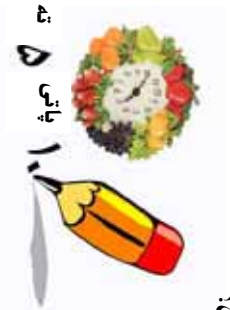
هدف: زده کوونکي وکړای شي د ساعت په واسطه خپل د کار وخت تنظیم او برابروي.

دقیقه‌نورنګی

ساعت‌نورنګی

۱. پورتنی هر یو شکل کوم وخت رانښيي؟
۲. یو له بله څه توپیر لري؟
۳. ساعت بنورنګی او دقیقه بنورنګی یو له بله څه توپیر لري؟
۴. د ساعت مخ په څو مساوي برخو ویشل شوی دی؟
۵. که چیرې د ساعت بنورنګي عقربه د ۳ د عدد مخامخ او دقیقه بنورنګي عقربه د ۲ د عدد مخامخ وي. کوم وخت رانښيي؟
۶. په ساعت کې د ۲ او ۳ دوو عددو تر منځ څو دقیقې دي؟

لاندي ساعتونه د نمونې په توگه درکړل شوي دي هغو ته ځير شئ.
د هغو د هر يوه تر لاندې تش ځای شته. اړوند وخت يې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د پورته ساعتونو رسمونو ته پاملرنه وکړئ او ځوابونه يې ووايست.

الف: درې واړه ساعتونه يو له بله څه توپير لري؟

ب: که چيرې دقيقه بنودونکی د ۱۲ له عدد څخه د ۲ عددته ورسيرې نو مورې ساعتونه کوم وخت بنسټي؟

ج: که چيرې دقيقه بنودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي او د ۱ عددته ورسيرې په پورتنیو شکلونو کې ساعتونه څو بجې رابنسټي.

د: که چيرې دقيقه بنودونکی د ۱۲ له عدد څخه حرکت وکړي او يوه بشپړه دوره ووهي او بيا د ۱۲ عددته راورسيرې هر يو ساعت کوم وخت رابنسټي؟

لاندې عبارتونه بشپړ کړئ د ساعتونو عقربې په خپلو کتاڼچو کې رسم کړئ.

۱. زه له خو به په ..... بجو و ښیښم.

۲. ز مور ښوونځی په ..... بجو پیل کيږي.

۳. زه د غرمې ډوډۍ په ..... بجو خورم.

۴. زه په ..... بجو کورنی دنده سرته رسوم.

۵. زه په ..... بجو له ښوونځي څخه رخصت کيږم.

زده کوونکي دي د یوه ساعت مودل له کاغذ څخه قیچي کړي او د مازیکر د لمانځه وخت دي په هغه کې وښيي.

شپږ دېرشم لوست: اونۍ ، مياشتي او کال

هدف: زده کوونکي وکړای شي، اونۍ، مياشت او کال وپېژني.

۲۴ ساعته = یوه شپه او ورځ
۷ شپي او ورځي = یوه اونۍ
۴ (اونۍ) = یوه مياشت
۳۰ ورځي = یوه مياشت
۱۲ مياشتي = یو کال
۳۶۵ ورځي = یو کال
۴ فصله = یو کال

لاندي تش ځایونه د حل شوي مثال په توګه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ!
مثال:

یوه مياشت ۳۰ ورځي ده.
یو کال _____ ورځي دي.
یوه اونۍ _____ ورځي ده.
یوه مياشت _____ اونۍ ده.
یو کال _____ مياشتي دي.

اوه دېرشم لوست: د جنتري پېژندنه

هدف: زده کورنکي جنتري وپېژني او د هغي څخه کار واخستلی شي.

مياشت	مياشت	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم
Month	Month	1st	2nd	3rd	4th	5th	6th
August	1385	1					
September	1385	7	6	5	4	3	2
October	1385	14	13	12	11	10	9
November	1385	21	20	19	18	17	16
December	1385	28	27	26	25	24	23

مياشت	مياشت	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم
Month	Month	1st	2nd	3rd	4th	5th	6th
January	1385	4	3	2	1		
February	1385	11	10	9	8	7	6
March	1385	18	17	16	15	14	13
April	1385	25	24	23	22	21	20
May	1385	2	1				

مياشت	مياشت	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم
Month	Month	1st	2nd	3rd	4th	5th	6th
June	1385	9	8	7	6	5	4
July	1385	16	15	14	13	12	11
August	1385	23	22	21	20	19	18
September	1385	30	29	28	27	26	25
October	1385	7	6	5	4	3	2
November	1385	14	13	12	11	10	9
December	1385	21	20	19	18	17	16

مياشت	مياشت	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم
Month	Month	1st	2nd	3rd	4th	5th	6th
January	1385	12	11	10	9	8	7
February	1385	19	18	17	16	15	14
March	1385	26	25	24	23	22	21
April	1385	3	2	1			
May	1385	10	9	8	7	6	5
June	1385	17	16	15	14	13	12
July	1385	24	23	22	21	20	19
August	1385	31	30	29	28	27	26

مياشت	مياشت	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم
Month	Month	1st	2nd	3rd	4th	5th	6th
September	1385	1					
October	1385	8	7	6	5	4	3
November	1385	15	14	13	12	11	10
December	1385	22	21	20	19	18	17
January	1385	29	28	27	26	25	24
February	1385	6	5	4	3	2	1
March	1385	13	12	11	10	9	8
April	1385	20	19	18	17	16	15
May	1385	27	26	25	24	23	22

مياشت	مياشت	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم	دېرشم
Month	Month	1st	2nd	3rd	4th	5th	6th
June	1385	4	3	2	1		
July	1385	11	10	9	8	7	6
August	1385	18	17	16	15	14	13
September	1385	25	24	23	22	21	20
October	1385	2	1				
November	1385	9	8	7	6	5	4
December	1385	16	15	14	13	12	11
January	1385	23	22	21	20	19	18
February	1385	30	29	28	27	26	25
March	1385	7	6	5	4	3	2
April	1385	14	13	12	11	10	9
May	1385	21	20	19	18	17	16

۱- د حمل مياشت پيدا کړئ. په حمل کي ۱۷ د حمل په کومه ورځ راځي؟

۲- د سرطان مياشت کومه ده؟ د سرطان ۱۱ نېټه په کومه ورځ راځي.

۳- نوري مياشتي هم په دغه ډول تر کار لاندې ونيسي!

November 2008 نوامبر ۲۰۰۸		عقرب - لیم ۱۳۸۵		روزهای هفته Days of the Week	
شنبه Fai	یکشنبه thui	دوشنبه need	سه شنبه tue	چهارشنبه noon	پنجشنبه sun
27	۴	۳	۲۸	۱	
26	۳	۲	۲۷	۲	
25	۲	۱	۲۶	۳	
24	۱		۲۵	۴	
23			۲۴	۵	
22			۲۳	۶	
21			۲۲	۷	
20			۲۱	۸	
19			۲۰	۹	
18			۱۹	۱۰	
17			۱۸	۱۱	
16			۱۷	۱۲	
15			۱۶	۱۳	
14			۱۵	۱۴	
13			۱۴	۱۵	
12			۱۳	۱۶	
11			۱۲	۱۷	
10			۱۱	۱۸	
9			۱۰	۱۹	
8			۹	۲۰	
7			۸	۲۱	
6			۷	۲۲	
5			۶	۲۳	
4			۵	۲۴	
3			۴	۲۵	
2			۳	۲۶	
1			۲	۲۷	
			۱	۲۸	
				۲۹	
				۳۰	
				۳۱	

November 2008 نوامبر ۲۰۰۸		مردغویی ۱۳۸۵		روزهای هفته Days of the Week	
شنبه Fai	یکشنبه thui	دوشنبه need	سه شنبه tue	چهارشنبه noon	پنجشنبه sun
27	۴	۳	۲۸	۱	
26	۳	۲	۲۷	۲	
25	۲	۱	۲۶	۳	
24	۱		۲۵	۴	
23			۲۴	۵	
22			۲۳	۶	
21			۲۲	۷	
20			۲۱	۸	
19			۲۰	۹	
18			۱۹	۱۰	
17			۱۸	۱۱	
16			۱۷	۱۲	
15			۱۶	۱۳	
14			۱۵	۱۴	
13			۱۴	۱۵	
12			۱۳	۱۶	
11			۱۲	۱۷	
10			۱۱	۱۸	
9			۱۰	۱۹	
8			۹	۲۰	
7			۸	۲۱	
6			۷	۲۲	
5			۶	۲۳	
4			۵	۲۴	
3			۴	۲۵	
2			۳	۲۶	
1			۲	۲۷	
			۱	۲۸	
				۲۹	
				۳۰	
				۳۱	

November 2007 نوامبر ۲۰۰۷		جوت - کب ۱۳۸۵		روزهای هفته Days of the Week	
شنبه Fai	یکشنبه thui	دوشنبه need	سه شنبه tue	چهارشنبه noon	پنجشنبه sun
27	۴	۳	۲۸	۱	
26	۳	۲	۲۷	۲	
25	۲	۱	۲۶	۳	
24	۱		۲۵	۴	
23			۲۴	۵	
22			۲۳	۶	
21			۲۲	۷	
20			۲۱	۸	
19			۲۰	۹	
18			۱۹	۱۰	
17			۱۸	۱۱	
16			۱۷	۱۲	
15			۱۶	۱۳	
14			۱۵	۱۴	
13			۱۴	۱۵	
12			۱۳	۱۶	
11			۱۲	۱۷	
10			۱۱	۱۸	
9			۱۰	۱۹	
8			۹	۲۰	
7			۸	۲۱	
6			۷	۲۲	
5			۶	۲۳	
4			۵	۲۴	
3			۴	۲۵	
2			۳	۲۶	
1			۲	۲۷	
			۱	۲۸	
				۲۹	
				۳۰	
				۳۱	

November 2007 نوامبر ۲۰۰۷		سلوانه ۱۳۸۵		روزهای هفته Days of the Week	
شنبه Fai	یکشنبه thui	دوشنبه need	سه شنبه tue	چهارشنبه noon	پنجشنبه sun
27	۴	۳	۲۸	۱	
26	۳	۲	۲۷	۲	
25	۲	۱	۲۶	۳	
24	۱		۲۵	۴	
23			۲۴	۵	
22			۲۳	۶	
21			۲۲	۷	
20			۲۱	۸	
19			۲۰	۹	
18			۱۹	۱۰	
17			۱۸	۱۱	
16			۱۷	۱۲	
15			۱۶	۱۳	
14			۱۵	۱۴	
13			۱۴	۱۵	
12			۱۳	۱۶	
11			۱۲	۱۷	
10			۱۱	۱۸	
9			۱۰	۱۹	
8			۹	۲۰	
7			۸	۲۱	
6			۷	۲۲	
5			۶	۲۳	
4			۵	۲۴	
3			۴	۲۵	
2			۳	۲۶	
1			۲	۲۷	
			۱	۲۸	
				۲۹	
				۳۰	
				۳۱	

۱- د چنگاښ د مياشتې د ورځو تش ځايونه د جنترې له مخې ډك كړئ!

June Zulf	2006	سردان - چنگاښ ۱۳۸۵					۲۰۰۶ مهر ۱۳۸۵ جولای ۲۰۰۶
Friday جمعه	Thursday پنجشنبه	Wednesday چهارشنبه	Tuesday سه شنبه	Monday دوشنبه	Sunday یکشنبه	Saturday دو شنبه	
23 ۲	22 ۱					22 ۳۱	
30 ۹	29 ۸	28 ۷	27 ۶		25 ۴	24 ۳	
7 ۱۶	6 ۱۵			5 ۱۲	2 ۱۱	July ۱۰	
14 ۲۳	13 ۲۲		11 ۲۰	10 ۱۹			
		19 ۲۸	18 ۲۷			15 ۲۴	

۲- د جنترې له مخې د کال کومې میاشتې ۳۱ ورځې دي؟

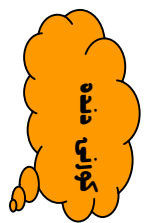
۳- د کال کومې میاشتې ۳۰ ورځې دي؟

۴- د کال کومې میاشتې ۲۹ ورځې دي؟

۵- سو کال د زمرې د میاشتې ۲۸ نېټه د اونۍ له کومې ورځې سره سمون لري؟

- د ز مري د مياشتي د چهار شنبې په ورځ کوم کوم تار پخو نه دي؟
٦. زه د ..... کال د ..... په مياشت کې نېو ونځي ته شامل شوی يم.
  ٧. زه په ..... کال کې له دويم تو لگي څخه دريم تو لگي ته بريالی شوی يم.
  ٨. داوونۍ ورځې د جنترې له مخې وليکۍ!
  ٩. د کال د مياشتو نومونه په ترتيب سره د جنترې له مخې په خپلو کتابچو کې وليکۍ!

		
.....	.....	.....
		
.....	.....	.....
		
.....	.....	.....
		
.....	.....	.....

زده کوونکي دي هر يو د پلار او مور په مرسته د خپلو زيريدلو، کال، مياشت او ورځ په خپلو کتابچو کې وليکي.

اته دېرشم لوست: د لیتر پېژندنه

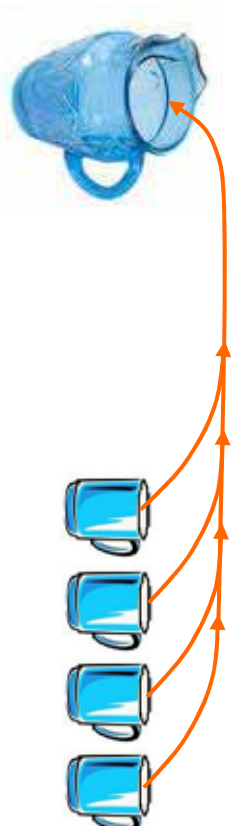
هدف: زده کورنکي پوه شي په ورځني ژوند کي مایعات په لیتر باندې اندازه کړي.

په پېښي:

۱. څو اړک پوهیږي چې تېل د څه شي په واسطه اندازه کړي؟
۲. شیدي د څه شي په واسطه اندازه کړي؟
۳. اوبه د څه شي په واسطه اندازه کوي.

ګر انو زده کوونکو! که چېرې څیر شوي یاست د تیلو په ګیلنو، په مایع دو اګانو د اوبو په بوشکو او په مایع غور یو باندې د لیتر کلمه لیکل شوي وي. نو باید پوه شئ چې مایعات د لیتر په واسطه اندازه کړي. که چېرې ۴ معمولي کیلاس اوبه په یوه لوښي او یا یوه جګ کې واچوو نو تقریباً یو لیتر اوبه کېږي. تاسو کولای شئ چې دغه ۴ معمولي کیلاسو اوبو مقدار، د یوه لیتر په توګه و منئ. د تیلو، شیدو، مایع غور یو او اوبو په رانیولو او پلورلو کې د لیتر څخه کار واخلئ. دېر و تیل پلورونکي سر خلاصی بوتل او یا ګیلن په نښه کوي په پلورلو او رانیولو کې له هغو څخه د مایعاتو د واحد په توګه کار اخلی.

- ۱- خو گيلاسه او به يو ليتر کيږي؟
- ۲- ۲ گيلاسه او به خو ليتره کيږي؟
- ۳- که چيري د يوه ليتر تيلو بيه ۲۵ افغانۍ وي د ۵ ليتر و تيلو بيه چي يو گيلن کيږي خو افغانۍ کيږي؟
- ۴- که چيري د دوو گيلاسو نو شيدو بيه ۲۰ افغانۍ وي يو ليتر خو افغانۍ کيږي؟

- ۵- دوه ليتره خو گيلاسه او به کيږي؟
- ۶- د (ا، آ، اس) په پاکټو نو باندي ليکل شوي دي چي په يوه ليتر او بو کي حل او کار و ر څخه واخلئ که چيري د ليتر اندازه ونه لرئ د گيلاسو نو په واسطه څرنگه ليتر اندازه کوي؟

۷- د <، = او > نښو څخه په کار اخيستي د لاندي لوستو ظرفيت پر تله کړئ!

ث

ث

ب

الف

ب ث

ب ت

الف ت

الف ب

زده کوو تکی دي د (ا، آ، اس) د پاکټو نو د حل کو لو له پاره د يوه ليتر اندازه کول د گيلاسو نو په واسطه خپلو کور نيو ته و نښي.

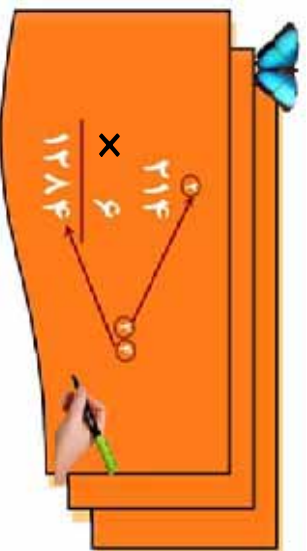
په دېرشم لوست: د يوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي يو رقمي عددونه په څو رقمي عددونو کې ضرب کړي.

گرانو زده کوونکو! تاسو مخکې د يوه رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې زده کړي دي.

اوس غواړو چې د 214 درې رقمي عدد د 1 په عدد کې ضرب کړو.
لومړی:

د 1 عدد د 214 د عدد د يويزو په رقم کې چې 4 دی ضربوو.
($1 \times 4 = 4$)

د 4 د عدد د يويزو رقم هم چې 4 دی د ضرب د حاصل د يويزو په مرتبه کې لیکو او د 4 د لسيزو رقم چې 1 دی د 214 د عدد د لسيزو د مرتبې پورته لیکو.

درېم:

د 1 عدد د 214 د عدد د لسيزو په رقم کې چې 1 دی ضرب کوو او د 4 رقم سره چې حاصل نیول شوی دی جمع کوو.

$$1 + 4 = 5$$

چې د 8 عدد حاصل کېږي او د ضرب د حاصل د لسيزو په مرتبه کې يې لیکو.
درېم:

د 1 عدد د 214 د عدد په سليزو کې چې 2 دی ضرب کوو ($1 \times 2 = 2$) کېږي د 12 د عدد د 2 رقم د ضرب د حاصل د سليزو په مرتبه کې او د 1 رقم يې د زريزو په مرتبه کې لیکو او د 214 عدد په لاس راځي.

- ۱- ۱۱۲ د ۹ د د ۹ په عدد کي ضرب کړئ!
- ۲- ۴۰۸ د ۷ په عدد کي ضرب کړئ!
- ۳- د ۳۰۰ عدد د ۸ په عدد کي ضرب کړئ!
- ۴- لاندې پوښتني حل کړئ!

$$\begin{array}{r} ۳۴۱ \\ \times ۵ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۷۴۵ \\ \times ۶ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۶۵۴ \\ \times ۷ \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

د- لاندې مثال نه په کار اخستني سره لاندې پوښتني حل کړئ.

② ⑤ ①

مثال :

$$\begin{array}{r} ۳۰۹۷۶ \\ \times ۸ \\ \hline \end{array}$$

$$۱۲۸۴$$

$$\times ۵$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۶۰۰۲$$

$$\times ۸$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۹۶۰۴$$

$$\times ۷$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

۶- لاندې پوښتني حل کړئ!

$$۷۰۴۳$$

$$\times ۸$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۱۱۷۸$$

$$\times ۵$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۵۱۴$$

$$\times ۷$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۷۳۲$$

$$\times ۶$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

کوانی دنده

لاندې پوښتني حل کړئ!

$$۹۰۴۴$$

$$\times ۸$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۶۰۰۲$$

$$\times ۹$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

$$۱۷۴$$

$$\times ۴$$

$$\begin{array}{r} \square \\ \hline \end{array}$$

۱۰۶

څلويښتم لوست: د دوو رقمي عددونو ضرب کول په دوو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په دوه رقمي عددونو کې ضرب کوي.

مثال: غواړو د ۲۳ عدد د ۱۶ په عدد کې ضرب کړو.

لومړی:

$$\begin{array}{r} 23 \\ \times 16 \\ \hline 138 \\ 138 \\ \hline 368 \end{array}$$

د ۱۶ د عدد د یوونیزو مرتبه چې د ۱ عدد دی د یوه رقمي او دوه رقمي عددونو د ضرب په ډول سره ضربوو چې د ضرب حاصل یې ۱۳۸ کیږي.

دویم:

$$\begin{array}{r} 23 \\ \times 16 \\ \hline 138 \\ + 138 \\ \hline 368 \end{array}$$

د ۱۶ د عدد لسیز مرتبه چې د ۱ عدد دی د ۲۳ په عدد کې ضرب کوو چې په حقیقت کې د ۱۰ ضرب کول په ۲۳ کې دی چې د ضرب د حاصل د ۳ رقم یې د لسیزو د مرتبې لاندې او د ۲ رقم یې د لسیزو د مرتبې لاندې لیکو په پای کې د ۱۳۸ او ۲۳ د جمعې حاصل په لاس راوړو په نتیجه کې د ۳۶۸ عدد حاصل کیږي. چې د ۱ د ۱۶ او ۲۳ عددونو د ضرب حاصل دی.

لاندې پوښتني حل کړئ!

$$\begin{array}{r} 15 \\ \times 21 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 19 \\ \times 13 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 25 \\ \times 11 \\ \hline \end{array}$$

ددي له پاره چې صفر لرونکي عددونه په آساني سره ضرب کړای شو لاندې مثال په نظر کې نیسو.

$$40 \times 30 = ?$$

لومړۍ حالت:

$$\begin{array}{r} 40 \\ \times 30 \\ \hline 00 \\ + 1200 \\ \hline 12000 \end{array}$$

دویم حالت:

$$40 \times 30 = ?$$

په دې حالت کې د عددونو صفرونه په نظر کې نه نیسو یوازې د ۳ او ۴ رقمونه یو له بل سره ضرب کوو یعنې (3×4)

بیا د ضرب د دوامو اجزاو د صفرونو په شمېر صفرونه د ضرب د حاصل مخې ته لیکو یعنې $40 \times 30 = 1200$

لاندې یو بڼستې د حل شوي مثال نه په کار اخیستې سره په خپلو کتابچو کې حل کړئ!

① $630 \times 40 = 25200$

$98 \times 60 = 5880$

$80 \times 70 = 5600$

1000×100

300×70

۱۰۸

۱. د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ!

- الف : ۳۰ او ۴۰   د : ۱۰ او ۲۰
ب : ۶۱ او ۹۰   ر : ۲۳ او ۱۰۰
د : ۶۰ او ۳۰۰   ز : ۱۷۲ او ۸۰

۲. د ضرب د حاصل په کارولو سره لاندې تش ځایونه د حل شوي مثال په ډول د مناسبو صفر و نو په شمیر سره ډک کړئ:

$$\begin{array}{r} 60 \times 7 \\ \hline \square = 4200 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \times 6 \\ \hline \square = 4200 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \times 8 \\ \hline \square = 4000 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 65 \times 1 \\ \hline \square = 650 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \times 73 \\ \hline \square = 7300 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \square \times 5 \\ \hline \square = 200 \end{array}$$

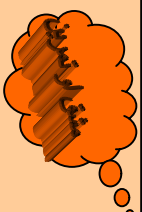
ه :

څو دوه رقمي عددونه چې د هغو ښي خواته صفر وي و لیکئ، بیا یې یو له بله سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل یې لاس ته راوړئ.

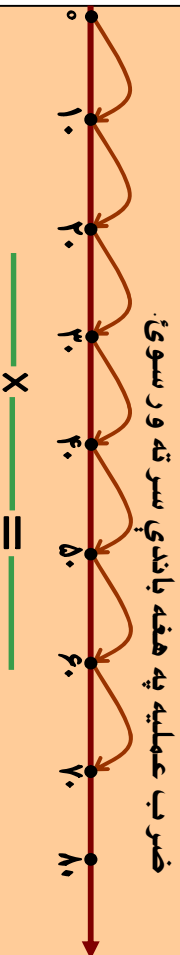
۱۰۹

۳. لاندې پوښتنو ته په شفاهي توگه ځواب و اياست.

$2 \times 5 = ?$	$1 \times 7 = ?$	$1 \times x + = ?$
$5 \times 2 = ?$	$1 \times 32 = ?$	$8 \times x + = ?$
$8 \times 4 = ?$	$32 \times 1 = ?$	$1 \times 5 = ?$
$7 \times 4 = ?$	$8 \times 1 = ?$	$0 \times 1 = ?$
$6 \times 8 = ?$	$9 \times 2 = ?$	$14 \times x + = ?$
$4 \times 9 = ?$	$11 \times 1 = ?$	$22 \times 2 = ?$
		$3 \times x + = ?$
		$2 \times 22 = ?$

۴. الف: د لاندې شکل له مخې د ضرب پوښتنه وليکئ او د

ضرب عمليه په هغه باندې سرته ورسوي.

ب: لاندې پوښتنه ضرب کړئ او په شکل کې وښايست.

$3 \times 10 = ?$

۵. لاندې پوښتنې حل کړئ!

۹۹	۸۰	۹۵	۷۸	۶۳	۳۱
$\times ۹۹$	$\times ۴۰$	$\times ۲۷$	$\times ۵۲$	$\times ۳۵$	$\times ۲۲$
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

یو څلویښتم لوست: د دوو رقمي عددونو ضرب په درې رقمي عددونو کې

هدف: زده کړونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په درې رقمي عددونو کې ضرب کړي.

ګرانو زده کوونکو تاسو په تیر و لوستونو کې د یوه رقمي او دوه رقمي عددونو ضرب له دوه رقمي عددونو سره زده کړی او د هغه په طریقې باندې پوه شوي یاست او س درې رقمي عددونه له دوه رقمي عددونو سره ضرب کوو.

$$\begin{array}{r} 765 \\ \times 58 \\ \hline 6120 \\ + 3825 \\ \hline 44370 \end{array}$$

مثال: غواړو چې د ۷۱۵ عدد د ۵۸ له عدد سره ضرب کړو.

لومړی د ۸ د عدد د یويزو رقم یعنی ۸ د ۷۱۵ په عدد کې ضرب کوو چې د ۱۱۲۰ عدد په لاس راځي بیا د ۵۸ د عدد، د لسيزو رقم یعنی ۵ د ۷۱۵ په عدد کې ضرب کوو. چې د ۳۸۲۵ عدد حاصلیږي. چې ددې عدد د یويزو رقم د ۱۱۲۰ د عدد د لسيزو تر مرتبې لاندې لیکو په پای کې دواړه لاس ته راغلي عددونه یو له بله سره جمع کوو چې د ۴۴۳۷۰ عدد لاس ته راځي.

لاندې درکړل شوي عددونه یو له بله سره ضرب کړئ.

۹۱۰	۷۲۵	۶۰۱	۱۳۶	۲۰۸	۸۴۰	۹۰۰
$\times 12$	$\times 20$	$\times 14$	$\times 27$	$\times 91$	$\times 17$	$\times 71$
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

۱. لاندې درکړل شوي عددونه یو له بله سره ضرب کړئ.

۹۰۰

۱۰۱

۱۷۳

۷۶۴

× ۱۰

× ۷۳

× ۶۴

× ۷۳

۶۸۷

۱۹۸

۱۰۲

۷۰۴

× ۹۸

× ۸۷

× ۴۴

× ۶۲

۲. که چېرې د یوې نکلي چاپکي بیه ۱۵۷ افغانۍ وي د یوه

درجن (۱۲ دانو) بیه به څو افغانۍ وي؟

۳. که چېرې د یوه صندوق منو بیه ۲۱۸ افغانۍ وي د ۹۰

صندوقونو بیه معلومه کړئ؟

۴. شریف د یوې خفاستي په مسابقه کې ۶۰ متره لاره په یوه

دقیقه کې وهي معلوم کړئ چې په یوه ساعت کې به څو

متره لاره وهي؟

۵. د یوې قطی، کوگر و بیه یوه افغانۍ ده. د یوه درجن

(۱۲ قطیو) بیه څو افغانۍ کیږي؟

۶. د یوه کیلو گرام غوړ یو بیه ۴۰ افغانۍ، ده د ۱۲ کیلو گرامو غوړ یو

بیه شو افغانۍ کیږي؟

۷. یو پلورونکی په یوه ورځ کې ۲۰۰ افغانۍ گټه لري او په یوه ورځ کې ۱۹۰ افغانۍ خرڅ لري معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې شو افغانۍ سپمولای شي؟

- ۱- که چیرې یوه کورنۍ په ورځ کې ۱۰۰ گرامه بوره مصرف کوي معلوم کړئ چې په یوه میاشت کې به گرامه بوره په مصرف ورسوي؟
- ۲- یو تن په یوه شپه او ورځ کې ۳۲ رکعت له موخ کوي په یوه میاشت کې به شو رکعت له موخ وکړي؟

۱۳۰
× ۲۵

؟

د جای مر فطی
۲۵ افغانۍ، بیه لري
۱۳۰ قطیه خو
افغانۍ کیږي؟

یو و لسم فصل

دوه څلورینیم لوست: د ویش (تقسیم) د عملیې پېژندنه

هلداف: زده کړونکي د تقسیم په مفهوم باندې پوه شي او وکولی شي د تقسیم د عملیې په واسطه خپلې ورځینې سترګې حل کړي؟

د زده کړونکو فعالیت په لټولګې کې،

- دري زده کوونکي دي د ټولګې مخکې ته ودرېږي.
- ښاغلی ښوونکی دې ۱۲ دانې لوبیاوي، وړې ډېرې او یاد چاپیریال نور مواد په لاس کې ونیسي. په لومړي وار دې هر زده کوونکي ته یوه، یوه دانه لوبیا ورکړي.
- دویم وار دې له پاتې شوي ۹ دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي.
- درېم وار دې له ۶ پاتې شوو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي.
- څلورم وار دې له ۳ پاتې شوو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي.

$$۱۲ - ۳ = ۹$$

$$۹ - ۳ = ۶$$

$$۶ - ۳ = ۳$$

$$۳ - ۳ = ۰$$

په پای کې:

- هر زده کوونکي ته څو دانې لوبیاوي یا نور مواد رسېدلې دي؟
- د ویش عملیه څو واري سر ته رسول شوي ده؟
- د څو واري ۳ له ضرب کولو څخه د ۱۲ عدد لاس ته راځي.
- په ټولو حالاتو کې مو ولیدل چې د ۱۲ له عدد څخه ۳ څلور واري تفریق شوی او یا ۳ څلور واري د ۱۲ په عدد کې شامل دی د تفریق د اټکراري عملیه د تقسیم په توګه داسې لیکو:

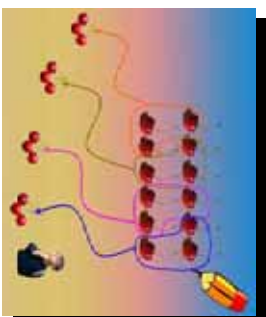

$$۱۲ \div ۳ = ۴$$

باید پوه شو چې د ۱۲ عدد د مقسوم، د ۳ عدد مقسوم علیه او د ۴ عدد د تقسیم د حاصل یا خارج قسمت په نامه یادېږي.

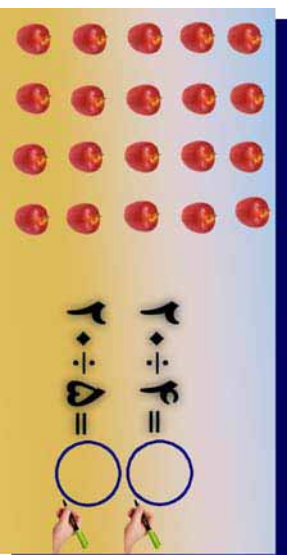

۱. د درکړل شوي شکل له مخې د ویش ځواب وليکئ.

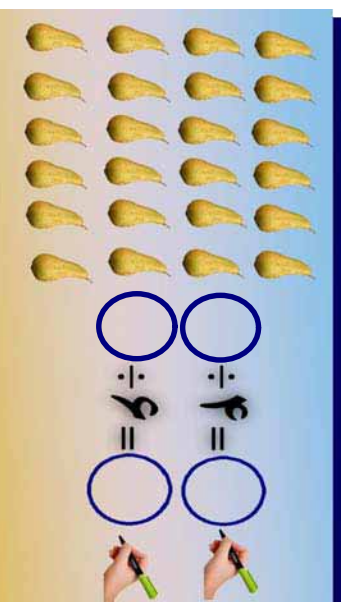

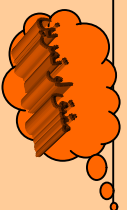
$$۱۲ \div ۴ = \bigcirc$$

۲. په تښتو ځایونو کې مناسب عدد ونه په څپلو کتابچو کې وليکئ او په هغه کې مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت وښیاست.

۳. پورته شکل او له حل شوي پوښتني څخه په کار اخیستني سره تښتو ځایونه به په مناسبو عددونو سره په څپلو کتابچو کې وکړئ.

۱. د ویش د حاصل یا (خارج قسمت) د پیدا کولو له پاره د حل شوي مثال په ډول د تفریق عملیه سرته ورسوئ او ځواب یې ولیکئ.

$15 \div 5 =$
 $15 - 5 = 10$
 $10 - 5 = 5$
 $5 - 5 = 0$
 $15 \div 5 = 3$

$24 \div 8 = ?$

۲. د عددونو د خط په مرسته د حل شوي مثال په ډول د تفریق عملیې سرته ورسوئ.

$15 \div 5 = 3$

$20 \div 4 = \square$

$18 \div 6 = \square$

د عددونو د خط په مخ باندې د $18 \div 6 = ?$ افادې د ویش حاصل په لاس راوړئ.

دري ځلويښتم لوست: د دوه رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عددونو باندې

هدف : زده کونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په یوه عدد باندې ووریشي.
د دوه رقمي عددونو د ویشل طریقه په یوه رقمي عدد باندې پوره شي

$$\begin{array}{r} 98 \\ \overline{) 7} \\ 14 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 98 \\ \overline{) 7} \\ 14 \\ \hline \end{array}$$

لومړی مثال: غواړو د ۹۸ عدد په ۷ باندې و ویشو لیدل کیږي چې د مقسوم د کیني خوا رقم یعنی ۹ د مقسوم علیه یعنی د ۷ څخه لوی دی او په هغه باندې ویشل کیږي. چې خارج قسمت یې (۱) دی، هغه په ۷ کې ضرب کوو او د ضرب حاصل یې تر ۹ لاندې لیکو او تفریق کوو یې چې د تفریق حاصل یې ۲ کیږي. بیا ۸ را کښته کوو او د تفریق د حاصل ښي خوا ته یې لیکو چې د ۲۸ عدد لاس ته راځي چې د ۲۸ عدد لاس ته راغلي اوس د ۲۸ عدد په ۷ باندې ویشو د ژبني ضرب څخه په کار اخیستني سره پوهیږو چې $4 \times 7 = 28$ کیږي د ۴ عدد په خارج قسمت کې لیکو او په ۷ کې ضرب کوو داد ضرب حاصل د ۲۸ لاندې لیکو او تفریق کوو. په نتیجه کې لیدل کیږي چې د تفریق حاصل یې صفر او خارج قسمت یې د ۱۴ عدد په لاس راځي.

دو هم مثال: د ۸۲ عدد په ۱ باندي ویشو. که چیري دویش د حاصل د پیدا کو لو له پاره ژبني ضرب ته پاملر نه و کو لیدل کیږي چي $۸ \times ۱ = ۸$ نو لیکلی شو چی: $۸ \div ۱ = ۸$

او یا

$$\begin{array}{r} ۵ \times ۶ = ۳۰ \\ ۶ \times ۶ = ۳۶ \\ ۷ \times ۶ = ۴۲ \\ ۸ \times ۶ = ۴۸ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۴۸ \\ ۶ \overline{) ۴۸} \\ \underline{-۴۸} \\ ۰ \end{array}$$

دریم مثال: د لاندې پوښتنې د حل طریقې ته پاملر نه و کوئ.

$$\begin{array}{r} ۵ \times ۷ = ۳۵ \\ ۶ \times ۷ = ۴۲ \\ ۷ \times ۷ = ۴۹ \\ ۸ \times ۷ = ۵۶ \\ ۹ \times ۷ = ۶۳ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۶۱ \\ ۷ \overline{) ۶۱} \\ \underline{-۵۶} \\ ۵ \end{array}$$

پایښ شوی

$$\begin{array}{r} ۲ \times ۶ = ۱۲ \\ ۳ \times ۶ = ۱۸ \\ ۴ \times ۶ = ۲۴ \\ ۵ \times ۶ = ۳۰ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۲۵ \\ ۶ \overline{) ۲۵} \\ \underline{-۲۴} \\ ۱ \end{array}$$

پایښ شوی

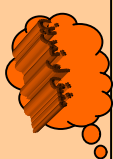
لاندې پوښتنې خپلو کتابچو ته نقل او حل یې کوئ.

$$\begin{array}{r} ۱ \\ ۹۴ \overline{) ۹۴} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۸ \\ ۶۳ \overline{) ۶۳} \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۹ \\ ۷۲ \overline{) ۷۲} \end{array}$$

۱- د لاندې عملیو خارج قسمت یاد ویش حاصل له پاتې شوي
(باقیها نده) سره پیدا کړئ.

$$\begin{array}{r} 49 \\ 7 \overline{) 31} \\ \underline{21} \\ 10 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 46 \\ 6 \overline{) 32} \\ \underline{18} \\ 14 \end{array}$$

۲- د مقسوم علیه، ژبني ضرب په کار و لو سره هغه لوی عدد پیدا کړئ او په تشو خایونو کې ولیکئ. په داسې حال کې چې د ضرب حاصل یې له مقسوم علیه سره مساوي او یا کوچنی له مقسوم علیه څخه وي چې په دې صورت کې باید پاتې شوی له مقسوم علیه څخه کوچنی وي لکه لاندینی مثال:

$$\begin{array}{r} 60 \\ 9 \overline{) 54} \\ \underline{54} \\ 0 \end{array}$$

پاتې $9 < 60$

?

$$\begin{array}{r} 28 \\ 3 \overline{) 84} \\ \underline{84} \\ 0 \end{array}$$

$3 < 28$

?

$$\begin{array}{r} 41 \\ 7 \overline{) 287} \\ \underline{287} \\ 0 \end{array}$$

$7 < 41$

?

$$\begin{array}{r} 75 \\ 8 \overline{) 600} \\ \underline{600} \\ 0 \end{array}$$

$8 < 75$

- ۱- عبدالله غواري چي ۸۸ دانې نياڼکي په ۹ پټيو کې په مساوي توګه کيښيږي، معلوم کړئ چې څو نهاله زيات پاتې کيږي.
- ۲- که چيرې په يوه موټر کې ۹ تنه ځای شي نو د ۷۲ تنو له پاره څو موټرونه اړتيا ده؟
- ۳- که چيرې په يوه غوري کې ۲ تنه دودۍ و خوري معلوم کړئ چې د ۱۸ تنو له پاره څو غور يا نو ته اړتيا ده؟
- ۴- که چيرې يو زده کوونکی ۱ توکو کتابچو ته اړتيا ولري ۵۱ توکه کتابچې څو زده کوونکو ته رسيږي او څو کتابچې پاتې کيږي؟
- ۵- که چيرې يوي کورنۍ په يوه اونۍ کې ۸۱ کيلو واټ برق مصرف کړی وي، معلوم کړئ چې په يوه ورځ کې يې څو کيلو واټ برق مصرف کړی دی؟
- ۶- که چيرې يوتن په يوه ورځ ۸ ګرامه پوره مصرف کړي نو ۹۱ ګرامه پوره د هغه د څو ورځو له پاره بس کوي؟
- ۷- ۱۳ تنه په ۹ موټرو کې ځي، که چيرې په هر موټر کې د سړيو شمېر سره مساوي وي معلوم کړئ چې په هر موټر کې څو تنه ناست دي؟
- ۸- په يوه فارم کې ۴۸ څاروي شته دي که چيرې په نوموړي فارم کې ۱ دوله څاروي په مساوي توګه وي. د هر ډول څارويو شمېر پيدا کړئ.
- ۹- ۴۸ زده کوونکي په مساوي ګروپونو کې په وار سره د خپل استاد د پوښتنې له پاره روغتون ته ولاړل معلوم کړئ چې په هر ګروپ کې څو تنه زده کوونکي دي؟

څلور څلورلسم لوست: د دري رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عدد باندې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دري رقمي عددونه په یوه رقمي عدد باندې تقسیم کړي.

Handwritten division of 231 by 3. The dividend 231 is written above the divisor 3. The quotient 77 is written below. The steps are: 3 goes into 23 seven times (21), subtract to get 2, bring down 1 to get 21, and 3 goes into 21 seven times. The final result is 77. Labels include 'مقسوم علیه' (divisor), 'مقسوم' (dividend), 'پاتې بڼه صفر ده' (remainder is zero), and 'د ویش حاصل' (division result).

Handwritten division of 136 by 5. The dividend 136 is written above the divisor 5. The quotient 27 is written below. The steps are: 5 goes into 13 two times (10), subtract to get 3, bring down 6 to get 36, and 5 goes into 36 seven times (35), subtract to get 1. The final result is 27 with a remainder of 1. Labels include 'مقسوم علیه' (divisor), 'مقسوم' (dividend), 'پاتې بڼه' (remainder), and 'د ویش حاصل' (division result).

لو مړی مثال: د 193 عدد د 3 په عدد باندې ویشو. حل: لو مړی د مقسوم د سلیزو و مر تبه یعنی 1 د 3 په عدد باندې ویشو چې خارج قسمت یې 2 دی. په خارج قسمت کې لیکو بیا 2 په 3 کې ضرب کوو او د ضرب حاصل د 6 لاندې لیکو او تفریق کوو یې چې د تفریق حاصل یې صفر کیږي.

په همدې ډول د سلیزو او یویزو و مر تبو رقمونه را کښته کوو او د ویش عملیه سرته رسوو. په پای کې لیدل کیږي چې پاتې بڼه صفر دی.

دوهم مثال: د 131 عدد، د 5 په عدد باندې ویشو. لیدل کیږي چې د سلیزو رقم له مقسوم علیه څخه کوچنی دی نو د سلیزو رقم د سلیزو له رقم سره چې 13 کیږي. په 5 باندې ویشو. په دې صورت کې د ویش حاصل یې 2 دی. 2 په 5 کې ضرب کوو. د ضرب حاصل له 13 څخه تفریق کوو چې تفریق حاصل یې 3 کیږي او 1 د مقسوم دیویز رقم یعنی 1 را کښته کوو د 31 عدد حاصل کیږي. هغه په 5 باندې ویشو چې د ویش، حاصل یې 7 کیږي. د 7 عدد په 5 کې ضرب کوو او د ضرب حاصل یې له 31 څخه تفریق کوو په پای کې لیدل کیږي چې د (1) عدد پاتې شوی او له مقسوم علیه څخه کوچنی دی.

د لاندې پوښتنو حل په نظر کې ونیسئ:

۹۶۰	۶
- ۶۰	۱۶۰
۳۶	۳۶
- ۳۶	۰
۰	۰

پاتي شوی

۷۰۹	۷
- ۷۰	۱۰۱
۰۹	۰۹
- ۰۹	۰
۰	۰

پاتي شوی

۵۷۴	۸
- ۵۶	۱۴
۱۴	۷۱
- ۸	۰
۶	۰

پاتي

۶۳۶	۶
- ۶	۱۰۶
۰۳۶	۰۳۶
- ۳۶	۰
۰	۰

پاتي شوی

څرنگه چې د لسيزو د مرتبې رقم يعنې ۳ له مقسوم عليه څخه کوچنی دی د خارج قسمت په اړوند مرتبه کې صفر لیکو. او بيا د مقسوم بل عدد رااښته کوو.

کوانی فنده

هر یو زده کوونکی دي د وېش یوه پوښتنه په خپله کتایچه کې ولیکي او حل دي کړي.

۱- په لاندې پوښتنو کې د وېش عمليې سرته ورسوئ او د وېش حاصل يې پيدا کړئ؟

$$\begin{array}{r} ۸۶۷ \\ \underline{\quad} \\ ۴۱ \end{array} \quad \begin{array}{r} ۶۶ \\ \underline{\quad} \\ ۷ \end{array} \quad \begin{array}{r} ۱۷۰ \\ \underline{\quad} \\ ۹ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۴۲۰ \\ \underline{\quad} \\ ۳۷۵ \end{array} \quad \begin{array}{r} ۱۶۸ \\ \underline{\quad} \\ ۸ \end{array} \quad \begin{array}{r} ۲۸۵ \\ \underline{\quad} \\ ۳ \end{array}$$

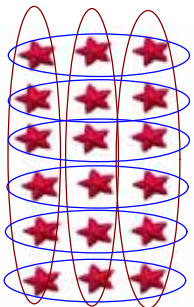
$$\begin{array}{r} ۹۶۰ \\ \underline{\quad} \\ ۷۰۹ \end{array} \quad \begin{array}{r} ۱۰۰ \\ \underline{\quad} \\ ۷ \end{array} \quad \begin{array}{r} ۴۹۸ \\ \underline{\quad} \\ ۸ \end{array}$$

۲- يوه بزگړۍ ۹۸۰ کيلو گرامه غنم حاصل واخيست که چيرې نوموړی بزگړی د ورځې ۷ کيلو گرامه غنم مصرف و لري معلوم کړئ چې نوموړي غنم د بزگړی د څو ورځو له پاره بس کوي.

۳- يوه بڼوال ۸۰۱ کيلو گرامه په ۹ کيلو گرامه صندوقونو کې وويشي. نو څو صندوقونو ته اړتيا پيدا کوي؟ اړتيا ورصندوقونو شمېر معلوم کړئ؟

پنځه څلورنېسم لوست: د ضرب او وېش د عملیو ازموینه د یو بل په واسطه

هدف: زده کورنکي وکړای شي د ضرب او وېش عملیې د یو بل په واسطه و آزموي. پاملرته وکړئ: تا سر وېشي چې د ضرب هر یوه تساوي له پاره، درېش یا تقسیم دوه تساوي لیکلای شو:

$$6 \times 3 = 18$$

$$18 \div 3 = 6$$

$$18 \div 6 = 3$$

د ضرب او وېش د آزمو لو د عملیو په کار و لو سره لیکلی شو چې:

$$11 \times 1 + 7 = ?$$

$$7 \times 4 = 28$$

$$5 \times 1 = 5$$

$$\begin{array}{r} 18 \\ - 1 \\ \hline \end{array}$$

$$16 + 2 = 18$$

$$28 \div 4 = 7$$

$$30 \div 1 = 30$$

$$8$$

$$28 \div 7 = 4$$

$$30 \div 5 = 6$$

$$- 1$$

$$28 \div 7 = 4$$

$$30 \div 5 = 6$$

$$2$$

د پورتنیو پوښتنو له حل څخه نتیجه اخستلای شو که چېرې د ضرب حاصل په یوه جز د ضرب باندې و ویشو بل جز د ضرب لاس ته راځي او همدارنگه که چېرې مقسوم علیه په خارج قسمت کې ضرب او له پاتې شوي عدد سره جمع کړو مقسوم لاس ته راځي.

د 1 او 8 د ضرب حاصل په لاس راوړئ او د هغه له پاره د وېش یا تقسیم دوه عملیې ولیکئ.

۱- په تشو ځایونو کې مناسب عدد ولیکئ.

$72 \div 9 = \square$

$54 \div 1 = \square$

$72 \div 8 = \square$

$\square \div 9 = 1$

$\square \times 8 = 72$

$1 \times \square = 54$

$21 \div 3 = \square$

$32 \div 4 = \square$

$\square \div 7 = 3$

$\square \div 8 = 4$

$3 \times \square = 21$

$\square \times 8 = 32$

۲- تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

$9 \times 7 = 63$

$9 \times 8 = 72$

$7 \times 8 = 56$

$63 \div 7 = \square$

$72 \div 8 = \square$

$56 \div 8 = \square$

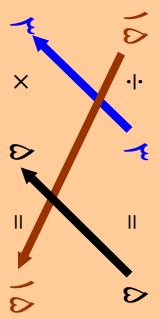
$63 \div 9 = \square$

$72 \div 9 = \square$

$56 \div 7 = \square$

۳- په لاندې پوښتنه کې د مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت ترمنځ اړیکې په غوره سره وگورئ.

مقسوم	مقسوم	خارج
علیه	قسمت	

د (.....) ویشل په مقسوم علیه باندې د خارج قسمت د پیدا کولو څخه عبارت دي که چېرې خارج قسمت په (.....) ضرب کړو مقسوم په لاس راځي.

۴- لاندې پوښتني حل او امتحان کړئ:

$$\begin{array}{r} 8 \\ 972 \end{array} \quad \begin{array}{r} 5 \\ 640 \end{array} \quad \begin{array}{r} 8 \\ 970 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \\ 706 \end{array} \quad \begin{array}{r} 8 \\ 105 \end{array} \quad \begin{array}{r} 9 \\ 100 \end{array}$$

۵- د ۵ مترو ټوک بيه ۷۵ افغانۍ ده د يوه متر ټوک بيه معلومه کړئ.

۶- که چيرې يو کارگر په مياشت کې ۲۱۰ متره ټوک و او بدي معلوم کړئ چې نوموړی کارگر په ۹ ورځو کې څو متره ټوک اوښلای شي؟

۷- که چيرې يو مامور په يوه اونۍ کې ۵۱۰ افغانۍ تنخوا (معاش) واخلي معلوم کړئ چې په يوه ورځ کې څو افغانۍ تنخوا لري.

لاندې پوښتني حل کړئ:

$$\begin{array}{r} 611 \\ 8 \end{array} \quad \begin{array}{r} 609 \\ 8 \end{array}$$

دو لسم فصل کسر

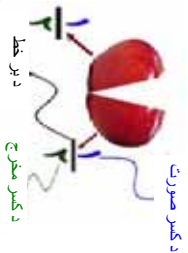
شپږ څلویښتم لوست: د کسر پېژندنه

هدف: زده کوونکی $\frac{1}{2}$ د یوه شی د نیمایي په توګه وپېژنی او $\frac{1}{3}$ د یوه شی د درېیمې برخې په توګه وپېژنی او $\frac{2}{3}$ د یوه شی دوه درېیم برخې په توګه وپېژنی.

پاملرنه وکړئ:

که مو تر یوه مېه په دوو مساوي برخو وویشو په حقیقت کې مو مېه نیمایي کړې ده چې په ریاضي کې داسې لیکل کېږي: $\frac{1}{2}$

که مو تر یوه مېه په درې مساوي برخو وویشو او له هغه څخه یوه برخه واخلو دا یو دریمه برخه داسې ښودل کېږي: $\frac{1}{3}$

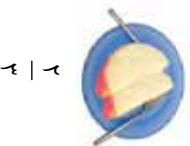

که چیرې اوس د مېې له دریو برخو څخه یوه برخه په یوه غاب کې او دوه برخې یې په بل غاب کې کښېږدو داسې لیکو:

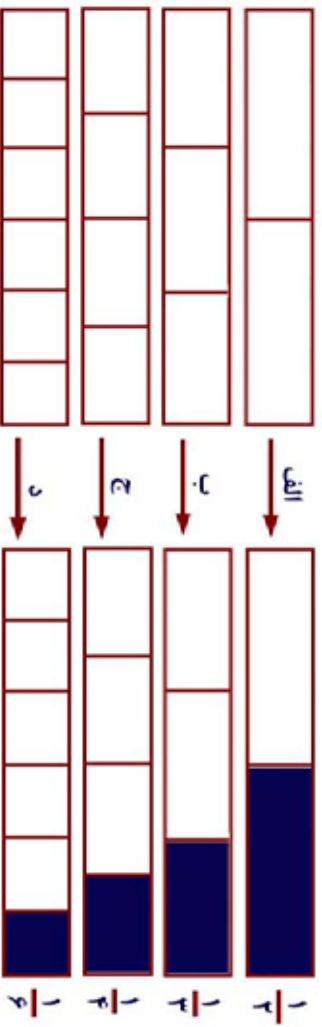
الف: $\frac{1}{3}$ برخه په یوه غاب کې

ب: $\frac{2}{3}$ برخې په بل غاب کې

د لاندې شکلونو او وند کسر و نو ته پاملرته و کړئ.

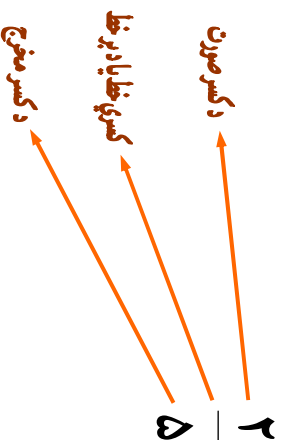
د الف په شکل کې د $\frac{1}{2}$ کسر ښيي چې د دوو برخو څخه یوه برخه یې جلا شوي ده.

د (ب) په شکل کې د $\frac{1}{3}$ کسر ښيي چې له دريو برخو څخه یوه برخه یې جلا شوي ده.

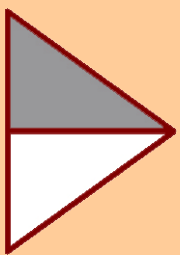
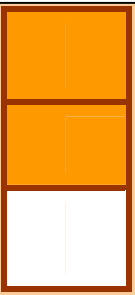
د (ج) په شکل کې د $\frac{1}{4}$ کسر ښيي چې له څلورو برخو څخه یوه برخه یې جلا شوي ده.

د (د) په شکل کې د $\frac{1}{5}$ کسر ښيي چې له شپږو برخو څخه یوه برخه یې جلا شوي ده.

د دې دپاره چې تا سو د یوه کسر سره ښه پیژند گلوي پیدا کړئ لاندې کسر ته پاملرته و کړئ.

۱- د لاندې شکلونو د تور و شوو ، او سپینو برخو ، کسري برخي په خپلو کتابچو کې وښایاست او وېي لیکئ.

توره

سپينه

سپينه

توره

کسر	صورت	مخرج
$\frac{1}{2}$	۱	۲
$\frac{2}{2}$		
$\frac{2}{2}$		
$\frac{2}{5}$		
$\frac{4}{5}$		
$\frac{5}{5}$		
$\frac{6}{6}$		

۲- لاندې جدول بشپړ کړئ .

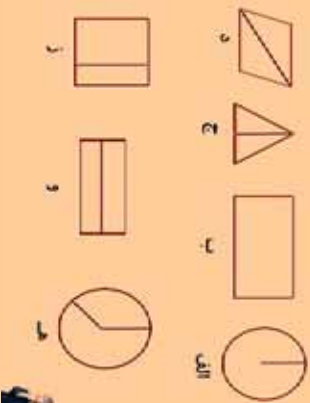
کولای دغه

د $\frac{2}{5}$ ، $\frac{4}{5}$ ، $\frac{2}{3}$ په کسرونو کې صورت او مخرج ولیکئ .

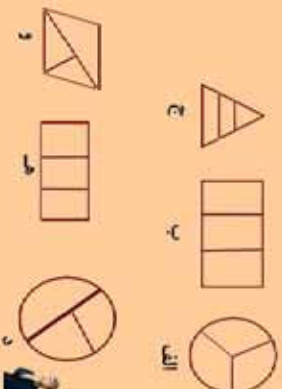
۳- له لاندې جدول څخه کسر و نه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

صورت	۳	۴	۵	۶	۷	۱
مخرج	۴	۷	۸	۷	۵	۶
اړوند کسر	$\frac{3}{4}$					

۴- کوم شکل په دوو مساوي برخو ويشل شوی دی د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ.

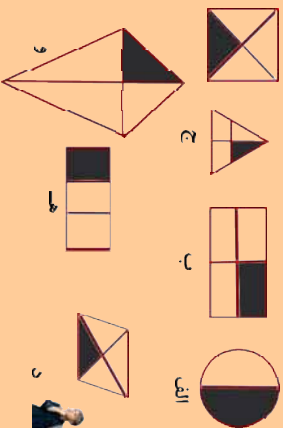
۵- کوم شکل په درې مساوي برخو ويشل شوی دی د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د $\frac{1}{3}$ ، $\frac{2}{3}$ ، $\frac{1}{4}$ کسر د شکلو نو په واسطه په خپلو کتابچو کې وښايست.

۶- په لاندې شکلونو کې کوم یوه ته $\frac{1}{4}$ کسر لیکلی شو. د هغه

کسر و لیکئ!

۷- په لاندې شکلونو کې د رنگ شوي برخو او سپینو برخو

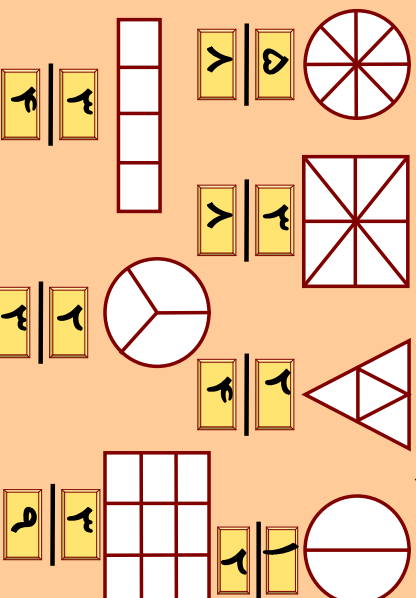
کسرونه، د نمونې په ډول په تش ځایونو کې و لیکئ.

مساوي برخي	مساوي برخي	مساوي برخي	مساوي برخي
رنگ شوی	رنگ شوی	رنگ شوی	رنگ شوی
سپینې	رنگ شوي برخي	رنگ شوي برخي	سپینې
څلور	څلور	څلور	څلور
۳ - ۴	۳ - ۴	۳ - ۴	۳ - ۴
۱ - ۴	۱ - ۴	۱ - ۴	۱ - ۴

۸- لاندې شکلونو ته پا ملرته و کړئ.

الف	ب	ج
مساوي برخي	مساوي برخي	مساوي برخي
رنگ شوی	رنگ شوی	رنگ شوی
سپینې	رنگ شوي برخي	سپینې
څلور	څلور	څلور
۲ - ۴	۲ - ۴	۲ - ۴
۱ - ۴	۱ - ۴	۱ - ۴

۹- لاندې هر يو شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ د هر شکل د اړوند کسر په نظر کې نيولو سره د هغه برخې په خپلو کتابچو کې توري کړئ!

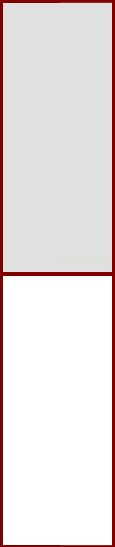

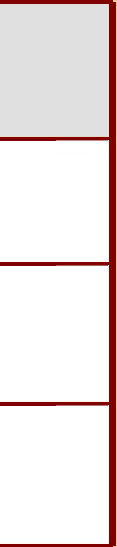

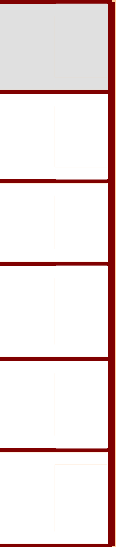

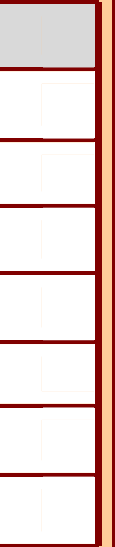
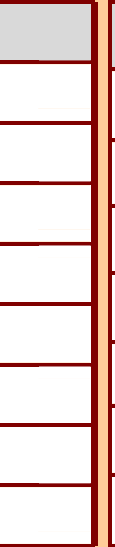

۱۰- د حل شوي مثال په ډول د لاندې شکلونو د رنگ شولو برخو

کسر کيڼې خوا ته او د سپينو برخو کسر ښي خوا ته وليکئ.

$\frac{1}{9}$											$\frac{8}{9}$

۱- د لاندې شکلونو د رنگ شوو برخو او سپینو برخو اړوند کسرونه په غور سره وگورئ. د اړوند شکل په کارولو سره، لوی کسر او کوچنی کسر په شفاهي توگه وښیاست.

$\frac{1}{2}$		$\frac{1}{2}$
$\frac{1}{3}$		$\frac{2}{3}$
$\frac{1}{4}$		$\frac{3}{4}$
$\frac{1}{5}$		$\frac{4}{5}$
$\frac{1}{6}$		$\frac{5}{6}$
$\frac{1}{7}$		$\frac{6}{7}$
$\frac{1}{8}$		$\frac{7}{8}$
$\frac{1}{9}$		$\frac{8}{9}$

کورنۍ فېده

د $\frac{2}{3}$ ، $\frac{2}{5}$ ، $\frac{2}{7}$ ، $\frac{2}{8}$ او $\frac{2}{9}$ کسرونه د شکل په رنگ کولو سره وښیاست.

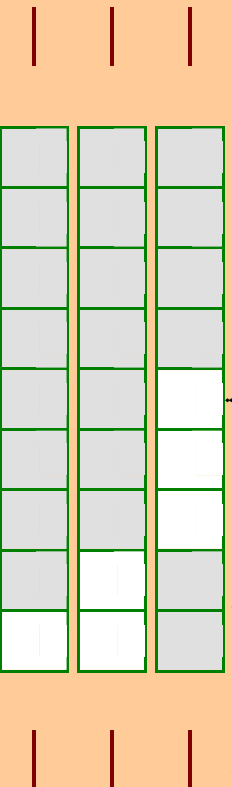
۱۳۳

۱۲- $\frac{3}{5}$ ، $\frac{3}{7}$ ، $\frac{3}{8}$ او $\frac{3}{9}$ کسر و نه د شکل د رنگ کو لو په واسطه و بنیاست.

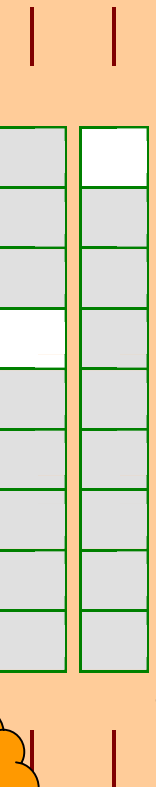
۱۳- $\frac{3}{5}$ ، $\frac{4}{6}$ ، $\frac{4}{7}$ ، $\frac{4}{8}$ او $\frac{4}{9}$ کسر و نه په شکل کې و بنیاست.

۱۴- $\frac{5}{6}$ ، $\frac{5}{7}$ او $\frac{5}{9}$ کسر و نه د شکل د رنگ کو لو په واسطه و بنیاست. رنگ شوي او سپیني برخي سره پر تله کړئ $>$ ، $<$ او $=$ نښو په واسطه یې و بنیاست.

۱۵- د لاندې شکلونو د رنگ شوو برخو کسر نښئ خواته او د سپینو برخو اړوند کسر کښې کښې خواته ولیکئ:

۱۶- د لاندې شکلونو د رنگ شوي برخو کسر نښئ خواته او د سپینو برخو کسر کښې کښې خواته ولیکئ او یو له بله سره یې پر تله کړئ.

د لاندې شکل د رنگ شوو برخو کسر کښې کښې خواته او د سپینو برخو کسر نښئ خواته ولیکئ او پر تله یې کړئ.

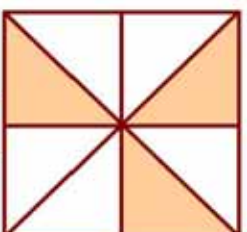
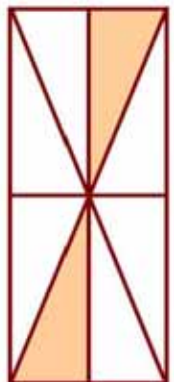

۱- احمد د يوه مستطيل کاغذ څخه $\frac{1}{3}$ برخه پر پکړه، تاسو هم دا کار په

عملي توگه سرته ورسوي او ووايست چې څومره برخه يې پاتې ده په کسر سره يې وښايست.

۲- کريم يوه دايره په درې مساوي برخو وپېشله او د هغې $\frac{2}{3}$ برخې يې توري کړې څومره برخه يې سپينه پاتې ده د رسم په واسطه يې وښايست.

۳- د لاندې شکلونو د رنگ شوو او سپينو برخو کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ!

۴- يو ليتر اوبه څو گيلاسه کيږي؟

۵- يوه دايره رسم کړئ $\frac{1}{4}$ برخه يې توره کړئ.

۶- له يوه گيلن اوبو څخه يو ليتر اوبه څرنگه جلا کوي؟

۷- د $>$ ، $<$ او $=$ نښو په کارولو سره لاندې درکول شوي وزنونه سره پرتله کړئ.

الف: ۲ کيلو گرامه

ب: ۳ کيلو گرامه

ج: ۷۵۰ گرامه

د: ۲۵۰ گرامه

۱۰۰۰ گرامه + ۱۰۰ گرامه + ۲۵۰ گرامه

يو مستطيل رسم کړئ چې اوږدوالی يې ۱ سانتی متره او سور يې ۳ سانتی متره وي او بيا د هغې $\frac{1}{2}$ برخه توره کړئ.

- ۸- یوه پخوونکی ۷۵۰ ګرامه ورپیږي درلودلې چې ۴۵۰ ګرامه یې د هغو څخه پخې کړي معلوم کړئ چې څو ګرامه ورپيږي پاتې دي.
- ۹- یوه ډوډي پخوونکی یو کیلو ګرام خمیره درلودله چې له ۳ ورځو څخه وروسته ۲۵۰ ګرامه خمیره ورسره پاتې وه معلوم کړئ چې په درې ورځو کې یې څومره خمیره مصرف کړی ده؟
- ۱۰- یوي مور ۵ کیلو ګرامه ورپيږي، ۵۰۰ ګرامه بوره، ۲۵۰ ګرامه غوړي او ۲۵۰ ګرامه لوبیا راو نیول. د مور د کڅوړې د شیانو وزن معلوم کړئ.
- ۱۱- لاندې شیان د څه شي په واسطه اندازه کیږي څوایونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ؟

الف: نقت

ب: د وره لوړوالی

ج: اوبه

د: بوره

که چیرې یو لوښی د ۱۲ معمولي ګیلاسونو او بوځای ولري. معلوم کړئ چې په نو موري لوښي کې څو لیتره اوبه ځانښکي؟

۱۲- د لوست مواد او لوازم چې لاندې اندازې ولري وپیاست.

الف: له ۹ سانتیمتر و څخه لږ وي.

ب: د یوه متر په حدود کې وي.

ج: د ۱۰ او ۲۰ سانتي مترو په منځ کې وي.

۱۳- د ۳ سانتي مترو، ۷ سانتي مترو او ۱۲ سانتي مترو په اندازه خطونه رسم کړئ.

- ۱۴- د هر غوړي ډوډۍ له پاره ۳ منې لرونکي یو څاب ته اړتیا ده. که چیرې ۲۱۰ دانې منې ولرو څو دانو غوړیو او څو دانو څابونو ته اړتیا ده؟
- ۱۵- د ۶ دانو قلمونو بیه ۶۱ افغانۍ ده د ۷ دانو قلمونو بیه معلومه کړئ؟
- ۱۶- زرغونه اوس ۱۲ کلنه ده که چیرې له ۳ کلو وروسته د هغې د هغې د مور د عمر نیمایي شي د زرغونې د مور اوسنی عمر معلوم کړئ.
- ۱۷- که چیرې احمد د ورځې ۹ افغانۍ سپما وکړي. د هغه د یوې میاشتي او یوه کاله د سپما اندازه معلومه کړئ؟

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**